

INTERNATIONAL CENTER

SAN FRANCISCO PUBLIC LIBRARY

3 1223 00330 1851

CZECH
891.86
Z61k
V.2

Zeyer, Julius, 1841-1901.
Karolinska epopeja. Praha, Unie,
1906.
2 v. (His Spisy, v. 9-10)

\$7.00

78 45

1. Czech poetry. I. Title.

POCK CARD
3182052

780226 CSf
SF 6047599

SPISY
JULIA ZEYERA

XX.

KAROLINSKÁ EPOPEJA

II.

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«
1905.

JULIUS ZEYER

KAROLINSKÁ
==EPOPEJA==

II.

DRUHÉ VYDÁNÍ

V PRAZE

NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«

1905

3 1223 00330 1851

ČTVRTÝ TISK.

SAN FRANCISCO
PUBLIC LIBRARY

891.86
Z61k
V.2
78-45

Tiskem »Unice« v Praze.

PÍSEŇ O ROLANDU.

Byli časové, kdy Roland, paladýn Karla Velikého, se oslavoval písněmi od skandinávského severu až do Španěl, kdy jej i církev s pýchou mezi své mučenníky přijala, a do dnešního dne klade mu, vytesanému na portálu kathedrály Veronské, krásné slunce italské onu zlatou glorií kolem hlavy, která jinak dobou vybledla. Docela však nezaniklo jméno Rolandovo nikdy, neboť Pulci a Ariosto (třeba jejich Roland z rysů velkých a vážných původního francouzského bohatýra pramálo zachoval), zapsali to jméno nesmrtelnými svými výtvary mezi hvězdy. Ale podivno! Ta jeho „sladká Francie“, aspoň ta literární, na něho nejdříve zapomněla, a ani v době své renaissance, ani později ve „velkém století“ a za Voltaira si na něj ani nevzpomněla. Po tři století o něm nevěděla, až v první polovici našeho věku staré epos „Chanson de Roland“ objeveno a vydáno bylo. Od onoho dne roste poetická sláva Rolandova ve Francii a v celém světě zaslouženou měrou. Myslím, že uváděje toho reka do Čech, kde ve středověku zajisté také znám byl, dobře činím. Ovšem každému nepřijdu vhod. Jsou u nás

lidé, přilepující spisovatelům etikety jako na láhve, a těm by se zdála množilka příliš romantickou a Pythagorova věta příliš fantastickou, kdybych je náhodou vydal já. Ale na ty nelze se ohlížet.

„Zpěv o Roľandu“, tak jak se nám zachoval, pochází asi z konce XI. věku; Homér té starofrancouzské Iliady narodil prý se nejspíše v Normandii, a je spor o to, jmenovali-li se Touroud či jinak. O vedlejší tu okolnost může být spor, ne však o značnou cenu díla samého. Pravda, velké umění v té básni, pozůstávající z jakýchsi slok, jejichžto řádky či verše spíše vždy stejnou poslední samohláskou než skutečným rýmem končí, velké umění se v té básni nejeví, ale jest v ní více: velká poesie. Čtení její vzrušuje hluboce, jest vážná, ryzí a dojemná.

Bloudil jsem nedávno v poli. Bylo k večeru. Slunce bez paprsků, velké, zlatožhavé klonilo se pomalu za temnofialovou horu. Nebe bylo průhledné, jen kolem slunce lehkými, zabrunátnělými parami spíše než mráčky jako zčeřené. Od místa, kde jsem stál, až k patě samé hory šířily se rozorané role, velkými temnými hroudami pokryté. Dva mohutné, nepohnuté stromy blízko přede mnou dokončovaly a sjednocovaly jako v rámeček ten podivuhodně harmonický obraz. Bylo to vše tak prosté, klidné a velké. Myslil jsem si: Tak mělo by každé umělecké dílo pojato a provedeno býti — velké v prostotě, dojemné

v klidu! A mimoděk přišla mi „Chanson de Roland“ na mysl. Ano, mezi tou scenerií a onou starou básní byla příbuznost. Nic nezdálo se mi smrti Rolandově tam líčené podobnější než zapadající to slunce. Ani ty dva stromy v épě nescházejí! —

Tolik o skladbě, jež mi podnět k vlastní mé práci dala. Nyní slovo o tom, jak jsem úkol svůj pojal a provedl. Především jednalo se o to, co „modernisováním“ nazýváme, a tu vyskytla se nutná potřeba radikálního zkracování. Všechny ty boje a souboje, jichž konce není a které se jen z piety k celku čísti mohou, znudily by čtenáře širšího kruhu, vypadly tedy u mne v druhém dílu tak, jako celá dlouhá ta válka emira Baliganta, kterou bych byl as do třetího vtěsnat musil. Jinak držel jsem se v obou prvních dílech celkem postupu a děje původní skladby, kterou jsem místy pouze parafrasoval.

V třetím dílu počínal jsem si však s největší volností. Dlouhé soudní líčení a souboj k vůli Galenovi podstoupený naznačil jsem jen krátce. Za to ujal jsem se královny Bramimondy, o které stará „chanson“ se jen jaksi zmiňuje, a myslím, že smím říci, že jsem tu postavu v harmonii se skizzou v původní básni zcela nově utvořil. S touže volností užil jsem krátkých některých popisů Cách, v základě z jiných pramenů čerpaných, a dovolil jsem si konečně v celém třetím díle své básně vlastního, snad sem tam trochu

příliš měkkého zbarvení, obzvláště v doznívajících konečných celé básně akkordech. Za to nechal jsem epizodu s krásnou Aldou v celé původní prostotě a pravdě, nanášeje pouze trochu barvy jako při opravě vyrudlého freska, a to jen k vůli souladu s celkem.

Snažil jsem se vůbec nesetřítí příliš onen pel prostoty a naivní nehledanosti, kterými se „Chanson de Roland“ vyznačuje. I celou tu bohatýrskou sílu byl bych rád do svého díla přenesl — ale každý jest synem své doby, a my moderní stonáme jistou náklonností k mollovým tónům. —

Nemám více co říci, a věnuji tuto svou práci všem pravým, silným a odhodlaným mužům tohoto sice krásného, ale až běda v bařinách kantorství, advokátství a šosáctví tonoucího království. Věnuji, svou báseň všem těm pravým mužům, jimž při slově „boj“ srdce živěji zatluče, oči jasněji se zajiskří, všem, již velký význam „dobré bohatýrské rány“ oceniti dovedou, a všem konečně, kdož si se mnou stejně přejí, aby ta ošumělá idylla o „pastuchově chýžce“ již jednou poslední své zlo byla natropila, tak abychom bohdá posměchem a příslovím u jiných národů býti přestali!

Ve Vodňanech v srpnu 1887.

Ť. Z.

DÍL PRVNÍ.

I.

Let sedm císař Karel veliký
kraj hispanský dobývá vítězně,
až k moři podmanil si celou říš
a není hradu, není tvrze víc,
jež jemu v tvář by vzdorně strměly —
jen Saragossa hrdě vznáší šíj,
na hoře vystavěna vysoké:
jí králem Marsil, spásou Mohamed.

Teď ale úzkost jala Marsila:
že proti němu celou silou svou
se Karel chystá, není tajemstvím.
Vždyť město Kordr padlo, poslední
to jeho spojenec, a Karel tam
teď velké hody slaví radostné.

Na čele králi těžká chmura dlí,
on z domu prchá v zahrad samotu;
kde palmy nejhustší svůj stelou stín
na stupně z modravého mramoru,
jež po svahu v šer vedou tamarind,
tam vrh' se na tvář král, a na blízku
s ním fontán plakal. S vlasy vítr hrál.
A velcí říše, jeden za druhým,
se z domu plížili, a opodál
si zastírali, němi, rouchem líc.

Jen Blankandryn má dosti odvahy
se Marsilovi blížit, mluvit s ním.
Kmet moudrý, právem proslavený rek,
on hněvu nedbá krále, přízně ne.
Kraj jeho rodný, slunné Hispánsko,
víc v mysli jeho váží, v srdci též
než osud vlastní. — Rychlým krokem jde,
před králem zastaví se, praví mu:
„Vstaň, pane můj, a čelo povznášej!
Což tobě sluší v prachu kvíletí?
Jsi mužem, králem! K tobě zírá lid
co k hvězdě jasné, vedoucí jej tmou.
Jest pravda, Karel k zemi kruší nás,
však odhodlaný čin buď spásou nám.
Jsme poraženi mocí, budiž lest
nám zbraní, jeho meče silnější.
Ty četné vyvol z nás si poselství,
a pošli nás a dary převzácné
ku dvoru císaře, a jménem tvým
tam takto, dovolíš-li, promluví:
„My zkusili, jak mocný jest tvůj Bůh,

a proto jemu podrobujem se.
Ó velký Karle, s tebou hrůza jde.
a depce nepřátele tvoje v nic.
Jdi, do sladké do Francie se vrat,
a Marsil král tam přijde za tebou,
křest aby přijal, bludů zanechav.
My syny svoje dáme v zástavu,
čiň s nimi, co ti líbo, zruší-li
král Marsil slovo, svatý daný slib."

Tak promluví, a Karel uvěří,
do Francie se vrátí, vrahů prost
kraj slunný náš si z hloubi oddechne,
my zmužení pak rychle průsmyků
se zmocníme a bdělí budem tak,
že Karel nikdy víc' v zem nevnikne.
Jest pravda, syny naše, rukojmě
on usmrtí. Ať plyne jejich krev!
Jest lépe, oni aby zhynuli,
než aby celá zhynula nám zem,
ta slunná, mečem pracné dobytá.
Já první syna svého v obět dám!"

Tak končil Blankandryn, a povstal král.
„Buď, jak jsi pravil!“ zvolal nadšeně,
a velcí říše s králem jásali.
Hned Blankandryn vybral si poselství,
a Marsil dary poskyt' převzácné,
by Karla oslnil a jeho dvůr.
Těch poslů deset bylo, oděných
v šat z hedbávu, na mezky usedli
jak mléko bílé, sedlo ze stříbra

měl soumar každý, uzdy ze zlata,
a každý posel větev z olivy,
jež jeden byla květ, vzal do rukou,
co žádoucího míru znamená,
a takto jeli směrem do Kordru,
kde Karel hody slavil radostné.

II.

Ve velké, stinné, svěží štěpnici
byl Karel vesel. Sosna ohromná
své temné větve střechou šířila
nad stromy ovocnými, zlatý trůn
stál pod ní jasný, plané růže keř
pln bledých květů rostl pod sosnou,
peň její objímal i zlatý trůn,
a šířil kolem vůni nejsladší.
Na zářícím svém křesle usmíval
se Karel císař. Zjev byl velebný:
Vous jeho sivý plynul k pasu až,
a vlasy bíle kvetly jako sníh,
a mohutný byl jako boží bouř,
a hrdý jako hora vysoká
však jeho úsměv mírnil velikost
tu jeho přísnou jako slunce svit
tmu skalních stěn, když ráno zaplane.
Tak seděl Karel v slávě velebné,
a opodál na trávě zelené
na bílých kobercích, na hedbávných,
květ jeho hrdin v šachy tiše hrál
neb hovorem se bavil veselým.

Však nejbliž trůnu byli párové;
jich bylo dvanáct, číslo posvátné:
ti kolem Karla vždy se kupili,
jak kolem Krista, Pána našeho,
vždy dvanáct apoštolů zářilo.
Bůh, ráje král, a všeho stvořitel,
bůh, který růži v máji kvěsti dá,
je kolem Karla vyrůstati dal
pro věčnou slávu sladké Francie.
Hle, Karlu nejbliž, v trávě spočinul
pod hruší Samson, slavný vévoda,
jenž v boji nosí svatou korouhev,
již Karlu podal z oblak Kristus Pán.
Hrál Samson vážně v šachy s Turpinem,
s tím Turpinem, jenž velkým hrdinou
byl zároveň i svatým biskupem;
on v čele kráčel chrabrých vojáků vždy,
a ruka jeho znala porážet
šik nepřátelů, škůdných pohanů,
jak nést se k nebi s vroucí modlitbou,
tak vroucí a tak čistou, vznešenou,
že bůh jej jednou velkým zázrakem
byl odměnil za jeho nadšení;
neb v jeho rukou, když jel před vojskem,
se jednou tříška z kříže pravého
ve slunce proměnila zářivé,
jež oslnilo tlupy pohanské
a k vítězství pomohlo křesťanům.

Na tváři Turpina, na Samsonu
zrak Karlův jasně nyní spočinul,
pak těkal dál, a stal se jasnějším,

neb hle, tam v stínu starých jabloní
byl Roland povstal; nohou převrhl
do trávy šachovnici, vzal svůj meč
a na přítele svého zvolal tak:

„Můj Olivieře, druhu přemilý,
ty odpusť mi, však hra ta nudí mě!
Já nejsem moudrý, snívý jako ty.“

„Ty lepším jsi,“ odvětil Olivier
a objal jej, ač k šachovnici přec
zrak obrátil, jak litoval by hry.

A Roland zasmušil se vida, jak
byl druhu svému radost pokazil,
a udeřil se zlostně do prsou,
a začal šachy z kosti slonové
po trávě sbírat.

Karel opodál
jak otec něžně na ně usmál se,
neb nejvíc ze všech pairů miloval
ty reky dva, a teď když viděl je,
zde před sebou jak děti v prostotě,
pro nepatrnou hříčku v dojmutí,
a vzpomněl, jací bohatýři jsou,
tu hrálo srdce jemu starou hrud',
a bohu děkoval, že rodná zem
tak vzácné nese květy; kynul jim
a chtěl je objat, Roland zvolal však:
„Tu živ tě Bůh, je pohan v zahradě,
a jako hvězda svítí pod stromy
kroj jeho pestrý, zlatě perlený!“
A byl to Blankandryn, jej Ganelon
sem vedl, mocný Karlův, hrdý man,

ten Ganelon, jenž stal se Jidášem.
Hned bylo po hře v šachy, konec byl
hned rozhovoru, všickni povstali
a stáli kolem trůnu. Vzpřímil se
tam Karel císař, stařec velebný,
a bylo jak když slunce zapadne
a dumné šero lehne krajinou.
„Já vedu posla,“ pravil Ganelon,
a Blankandryn se po pás poklonil
a poslancové ihned ostatní
se vrhli na kolena v pokoře,
a Karel pravil: „Mluv, co přinášíš.“

Děl Blankandryn: „Tak mluví k tobě král:
Já poznal, že tvá víra pravou jest,
že vede k spáse, budiž vírou mou!
Chci pokřtěn být, chci být tvým vasalem.
Jdi do své vlasti, přijdu za tebou,
tam v Cáchách slavnostně se podrobím,
z tvých rukou manství přijmu hispanské.
Rád s tebou o poklady dělím se:
lvy pošlu ti a chrty, medvědy
a sedm set vybraných velbloudů,
pak tisíc bystrozrakých sokolů,
sto mezků bílých, zlata nesoucích
a stříbra, co jim síla postačí.“

Tak končil pohan, císař Karel však
své ruce povznes' k nebi v mlčení,
pak sklonil hlavu, dlouho přemýšlel,
a konečně svůj mocný, velký zrak,
v němž hrůza dlela, upřel na posla

a pravil klidně: „Jakou jistotu
mí podá Marsil, abych uvěřil?“
Chvěl Blankandryn se uvnitř smrtelně
pod silou toho zraku, pevně však
hned odvětil: „Své syny v zástavu
my tobě dáme, velký císaři!
Můj jediný též mezi nimi buď.
To rukojemství, tuším, postačí?“
Tu kývl Karel hlavou na souhlas,
a svolal k radě bohatýry své
na druhý den, teď ale pohostil
na způsob skvělý posly královy
pod velkým stanem v svěží zahradě,
jež zahořela sluncem skloněným.

III.

A ráno po mši císař usedl
pod velkou sosnu, v radě svolané,
neb jednat nechtěl beze souhlasu
těch, kteří vynikali nejvíce
i moudrostí i chrabrou silou svou
po širém kraji sladké Francie.
Tu vévoda byl dánský Ožier,
a arcibiskup Turpin, rekovný,
a Richard starý se svým synovcem,
tu starý Aslin, hrabě gaskoňský,
tu Tibald z Reimsu, velký Milon též
a Gerier a Gerin, Roland pak,
a ušlechtilý hrabě Olivier,
jenž Rolandovi povždy na blízku.

Ti byli všichni kolem trůnu teď
a mnoho, mnoho jiných; bohu žel
též Ganelon tam byl, jenž zrádcem pak
se stal ve chvíli kleté. Počala
na císařovo rukou kynutí
ta neblahá, nešťastná porada.

Děl Karel na svém trůně pod sosnou:
„Vy víte, mocní říše baroni,
co Marsil posly svými hlásil mi,
křest přijat slíbil, podrobit se chce,
a nesmírné podává bohatství.
Však dříve chce, bych do Cách vrátil se,
tam teprv splnití chce slovo své.
Jsou sliby jeho, slova upřímná?“

A všickni na to: „Přiliš nevěříme!“
A bylo ticho, Roland ale vstal,
neb Karlův zrak byl na něm spočinul,
a duše jeho, spát jež nemohla,
a vždy jej hnala k činům rekovným,
si hledá těmi slovy úlevy:
„Jak na chvíli jen věříš pohanům?
Co's pravil nám, jest čirým bláznovstvím.
Byl Marsil povždy zrádcem prokletým.
Jak tomu dávno, přišlo poselství,
a měli ratolesti z oliv též
a slibovali jak ti lháři dnes.
Ty radil jsi se s pairy svými též
a pošetilí byli věru dost,
že po tvé vůli radu poskytli.
Dva hrabata jsi poslal k Marsilu.

Kde jsou? Kdes v horách bídně zhynuli.
Nuž volám k tobě: Veď nás do boje!
Do Saragossy veď nás, dobudem
to město, jak jsme ztekli ostatní!
Ta vražda v horách není pomstěna,
krev v žilách vře mi při té vzpomínce.“

Na prsa sklonil Karel hlavu svou
a vous si trhal, mlčky, rozechvěn,
a nikdo nehles', každý přemýšlel,
jen Ganelon se hrdě usmíval
a povržlivě měřil Rolanda.
„Což, Karle,“ zvolal, „blázny vyslyšíš?
Těch velkých slov jest dost a chvástavých!
Ó neslyš je! Neslyš i třeba mě,
jen prospěch svůj ber moudře na zřetel.
Král Marsil k tobě s mírem přichází
a sepnutýma prosí rukama.
Proč odvrátit se, hledat zase boj,
když třeba není. Uvěř Marsilu.
Jest toho válčení již dost a dost.
Kdo jinak radí, slyší pýchu svou,
a o tvé blaho, Karle, málo dbá:
nech blázny stranou, moudrých přidrž se!“

Sáh' Roland k meči, krev mu k mozku jde
a hučí v uších; věrný jeho druh
však zadrží jej, dobrý Olivier,
a šeptem chlácholí jej. Zatím vstal
rek jiný, který Karla oslovil.
To moudrý Ném byl, bílý jako sníh,
a věhlasný pro jasnou rozvahu.

Bylť jeden z nejvzácnějších vasalů.
Tak pravil císaři: „Jest věru čas
by konec byl již toho válčení.
Je Marsil poražen. Ty dobyl jsi
měst všech už sobě, tvrze nestojí
žuz ani jedné, všechny vzdaly se.
Král žádá slitování. Skytni je!
Jest hříchem věru, mu je odepřít.
A slibům dostojí, když v záruku
nám syny posílá svých vasalů.
Jen vyvol koho ze svých baronů,
by slovo tvoje v Saragossu nes'.
Ten velký boj tak šťastně ukončen!“

„On dobře mluvil!“ rada zvolala,
a Karel pravil: „S tebou souhlasím!
Však koho pošlu poslem k Marsilu?“
„Rád půjdu sám,“ mu stařec odvětil,
„rač podati mi rukavici, hůl,
bych vykázal se pravým poslem být.“
„Ne,“ zvolal císař živě, rozrušen,
„ty nepůjdeš, tvou radu postrádat
mi za těžké, jen sedni už a mlč.
Ó, neodmlouvej! Při svých šedinách,
při bílém vousu svém ti přísahám,
že nepůjdeš!“

Tu Ném se usadil,
však Roland vstal, a rychle pravil tak:
„Mné úzko zde! A rád tam půjdu sám.
Zbav bláznů se, a moudré zadrž zde!“

Než Karel císař odpovědět moh',
vstal rychle z trávy hrabě Olivier
a zatáh' za rameno Rolanda
a zvolal s úsměvem: „O nikoli!
Jsi příliš prchlý, samý plamen jen,
ty zajisté bys zle tam pochodil,
a novou válku bys nám roznítil.
Radč půjdu já, když císař dovolí.“

Však Karel mračil se a hněval se.
„Vy oba tiši buďte!“ rozkřik' se.
„Ni jeden ani druhý nepůjde,
to přísahám! A z pairů nižádný!“

Hned bylo velké ticho, povstal teď
pan arcibiskup Turpin, pravil tak:
„Máš pravdu, Karle, pairy svoje šetř,
po sedm let již válčí hrdinně
a velkých podstoupili zápasů
a mnoho snášeli. Dej mi svou hůl,
dej rukavici, vlády symboly,
a půjdu k Marsilu, a do pravdy
mu trochu povím, dle své zásady.“

Tu císař znova hněvem zahořel.
Byl Turpin mu tak drahým, obava,
že zhynouti by u Marsila moh',
jej pojala a zvolal rozzloběn:
„Na koberec hned tiše usedni
ty, pane Turpine, a nehlesej
dřív, než tvou radu sám si požádám.“

Pak zakaboněn pravil: „Rytíři,
jak dlouho ještě posla hledat mám?“

A bylo ticho; Roland ozval se:
„Mně zdá se,“ pravil, „sám že Ganelon
by v Saragossu vydati se měl.
Vždyť od něho ten návrh pochází.
Což lépe někdo k tomu způsoben?“
A všichni na to: „Rada výborná,“
a Karel pravil: „Půjde Ganelon.“

Ten vzpřímil se a hněvem zaplanul,
a vstoupil v prostřed kruhu, odhodil
plášť vzácnou kožešinou vroubený,
byl těžkým mu v té chvíli zuření,
stál vysoký v svém rouše hedbávném,
bled jako mramor, oheň šlehal mu
však témně z očí sivých, přehrdých,
a krásný byl v svém záští nesmírném
jak bouře plna blesků klikatých.

„Ty hrdopyšný!“ hřměl na Rolanda,
„zlou vidím vůli tvou! Ty poslal's mě
k mé zkáze v Saragossu, přísahám
však, jestli přec se navrátím, že tvou
to bude zkázou vlastní, uvidíš!
Bol takový a také neštěstí
na hlavu svedu tvou, že po život
po celý pykat budeš zvůle své!“
Smál Roland se a pravil: „Šílenost
a pycha z tebe mluví chvástává.
Že tebe nebojím se, dobře víš.

2*

Však je-li cesta ti tak odporná,
za tebe půjdu, zůstaň klidně zde!“

Děl Ganelon: „Nehledám zástupce,
ty manem nejsi mým, ne pán já tvůj,
a sluší poslechnouti císaře.
Já tedy půjdu, jsem však toho jist,
že dopustím se činů nemoudrých,
bych nesmírné své zlobě ulehčil.“

Tu hlasitě se Roland zasmál zas,
a Ganelon div vztekem neomdlel,
smrt v srdci měl, k Rolandu přistoupil
a zasípěl: „Ty pomníš kdys mých slov.
Já nenávidím tebe, Rolande;
ty hnal's mě do zkázy, já pomstím se.“

Pak přemohl se, pravil Karlovi:
„Jdu k Marsilovi, dle tvých rozkazů,
však myslím, že se více nevrátím.
Než, pane, nezapomeň, žena má
že sestrou tvou; mám syna, Baldvina.
ó střež mi ho! On bude bohatýr!
Za mne jej miluj, neboť dobře vím,
že neuvidím více jeho tvář.“

Děl Karel suše: „Příliš něžným jste.
Mých rozkazů teď buďte pamětliv,
můj pane Ganelone; poslyšte,
tak mluvte v Saragosse s Marsilem:

„Chce Karel císař, abys přijal křest,
pak držet budeš Hispanie půl

co jeho man; tu druhou půli dá
co léno Karel v ruce Rolandu,
neb největší on boje bojoval
po sedm let . . . A nechce-li Marsil
se podrobit, pak, pane, fekneš mu,
že přijdu Saragossu obléhat,
a s boží pomocí ji dobudu;
pak povedu jej do Cách, postavím
před soud jej pairů. V hanbě zahyne.
Zde jest můj list, a na něm pečeť má.
Ten pravou rukou podej pohanu.“

Měl hlavu k prsoum svislou Ganelon
a posud bled byl, chvěl se osykou,
však císař nedbal, pravil dále tak:
„Zde rukavice moje, zde má hůl.
Ty vezmi symboly. Jsi vyvolen
za posla jednohlasné radou mou.“

„Ne!“ zvolal Ganelon, „já zvolen jsem
pro tuto cestu zkázy, zničení
jen Rolandovým bujným rozmarem,
a proto záštím nenávidím jej
tak nezdolným jak plamen pekelný,
a nenávidím Oliviera též,
neb jeho druhem jest, a pairy též,
neb oni všichni vraha milují.
A zde, před tváří tvou, ó císaři,
já nepřátelství věčné hlásám jim!“

„Tot zloby příliš,“ Karel odvětil,
a podával mu rukavici, hůl,

však Ganelon tak hněvem třásl se,
že z ruky vypadly mu na travu.
Tu vzkřikli všichni: „Zlé to znamení!
To poselství nám k zdaru nebude!“

„Však uvidíte,“ šeptal Ganelon,
a Roland řekl: „Strachem chvěje se
před Marsilem!“ A na to Olivier:
„Ne, zúmyslně vše to učinil,
chce neštěstí nám způsobiti všem.“

Teď Karel kříž nad poslem udělal
a povstal. Rada rozcházela se
a Ganelon si šel pro zbraně své,
sed' na oře, a jeho manové
mu s pláčem děli: „S tebou půjdeme,
necht tam i jista smrt.“ Však Gane'on
jim pravil: „Ne, já sám se vydám tam,
bych život šetril váš. Vy vraťte se
do sladké Francie a pozdravte
mi ženu drahou, syna Baldvina
a Pinabela, mého přítele.
Jak mně jste věrně sloužili, tak kdys
i synu mému služte.“

Pravil tak,
a hrd a bled a vele zasmužen
na cestu v Saragossu vydal se.

IV.

Háj stinný z oliv stál mu na cestě,
tam Blankandryn jej čekal schytralý
a počal mluvit takto s povzdechem:
„Ó jaký rek jest Karel, císař tvůj.
Jak válčit zná, jak svět si podrobit!
On nedbá hor ni moře slaného.
Ach žel, že v zlobě na nás vzpomněl si.
Proč vlast mou hubí, slunné Hispansko?“

„Tak vůle jeho,“ odsek' Canelon,
a svěsil hlavu v hlubých přemyslech.

Však Blankandryn jej zase vyrušil:
„Jak rekovný ves křesťanský je lid!
A z hrdin Roland největší se zdá,
div není, že jej Karel miluje
nad všechny nejvíc láskou otcovskou.
Kdo, vída ho, by v lásce neměl jej?“

„Mlč,“ zvolal Canelon, „a nechval ho!
Jest tvého lidu nejlítější vrah,
on jediný štvě Karla v stálý boj
a Oliver, ten věrný jeho druh,
a dvanáct pairů. Pokud na živé
ti budou mužové, boj potrvá,
a Karel podmaní si celý svět.“

„Ten ukrutný, ten Roland prokletý
by tedy zhynout měl i jeho druh!“
Tak zvolal Blankandryn, a Canelon

kýv' hlavou „amen, amen!“ šeptaje.
A pohan pohnal mezka svého blíž,
jal Ganelona vřele za ruku
a pravil: „Přítelem chci tobě být
na dvoře v Saragosse, společné
nás záští pojí.“

Zbledl Ganelon,
jak bleskem dotknut bolně sebou trh',
však pojal ruky jeho šeptaje:
„Smrt jejich chci a zkázu, záhubu.“
A jeli spolu jako přátelé,
a radili se dlouho v důvěře,
až valy Saragossy spatřili.
Tu slezli ze sedel a pohan ved'
hned Ganelona přímo ku králi.
Pod velkým dubem trůn byl postaven,
egyptský hedbáv tvořil baldachýn,
a v celé slávě seděl Marsil tam,
a nepřehledné davy dvořanů
kol tlačily se. Ticho hluboké
však panovalo v sadě, čekali,
co Karlův posel nese. Blankandryn
ved' Ganelona za ruku a řek':
„Ted směle mluv, král sluch ti naklonil.“

Tu Ganelon se chvíli rozmyšlel
a záští svému v srdci naslouchal,
pak schytrale tak krále oslovil:

„Zdráv, pane, buď ve jménu Ježíše!
Tak velí tobě Karel: přijmeš křest,
a za to ráčí tobě ponechat

půl Hispanska co léno, druhou půl
však Rolandovi, reku postoupíš,
(ó pane, zlé to bude sousedství,
ty poznáš hrdost jeho nesmírnou!)
a kdybys zdráhal se, pak běda ti,
pak v poutech do Cách budeš odvečen,
kde v hanbě zhyneš. Juž jsem domluvil.“

Král Marsil zavrával, šílená
jej uchvátila, divá zběsilost
a pozved' ruku, aby udeřil
do tváře posla : hbitě Blankandryn
jej zadržel a nutil na trůn zpět,
a celou zahradou hluk nesmírný
se rozlehal, jak bouřný moře huk.
Věch v Ganelonu králův posuněk
byl hrdost muže bleskem probudil,
čest zastínila city ostatní,
a vřava všech těch lýtých pohanů
v něm odvahu zvýšila rekovnou.
Meč vytasil, o strom se podepřel
a zvolal hlasem burácejícím
a s pyšným, bohatýrským úsměvem :
„Hoj, věrný meči, krásně svítící,
jsi jako teplý slunce paprslek!
Teď nastane nám práce, přáteli.
A pokud spojeni my zůstanem,
u dvora v Cáchách nikdo neřekne,
že v cizině jsme sketně podlehli !
Než po nás bude, sklizeň velikou
my nakupíme reků nejlepších
kol sebe v seči!“

Vřava utichla,
ne bez obdivu všickni mlčeli,
a konečně se Marsil utišil,
ač bledý retem trhal, chvěje se.
A Ganelon v tom tichu hlubokém
se ozval znova, takto volaje,
na čest svou pamatuje rytířskou
a na Karla a slávu Francie:
„Chci zapomenout, králi, urážku,
však nikdy, za vše světa bohatství,
za všechno zlato, které stvořil bůh,
já nesvolím, bych volně neřekl,
co mými ústy Karel hlásá ti,
pán všemocný můj, a tvůj nepřítel!“

Tak mluvě odhodil svůj krásný plášť,
ves sobolem a zlatem vroubený,
a hrdě stál jak sosna vzpřímený,
meč třímaje jak anděl v zjevení,
krok blíže králi činil, promluvil,
žel, opět svého záští pamětliv:
„Nuž ještě jednou poselství mé slyš!
Křest přijat' tobě císař poroučí,
a polovici zemí hispánských
ti v léno dá. Tu druhou půli však
ty Rolandovi oddáš, rekovi.
Zlé, pravím ti, to bude sousedství,
a zlověstné pro říš tvou v Africe!
Je Roland rádcem prvním císaře
a stále štve ho v boje obrovské.
Týž Roland jest to, který nedávno
na město, někdy tvoje, Karkason

byl s vojskem táhl. Z daleka již věž
se Karkasonská v úctě sklonila
před velkým Karlem a před Rolandem.
Když město padlo, zlaté jablko
tam Roland našel, přines' císaři
a pravil mu: Hle, světa celého
tak vlády symbol k nohám kladu ti.
Týž Roland jest to. Avšak podrob se,
neb přijde sem a v pouta vrhne tě
a v Cáchách smrt a hanba čeká tě.“
Teď bylo hluché ticho, omráčen
byl Marsil potupným tím poselstvím,
a jméno Rolandovo letělo,
šept tlumený, spojeno s prokletím
z úst každého.

Teď vyňal Ganelon
list císařův a podal s poklonou
jej Marsilovi. Rukou nejistou
ten pečeť trhá, hledí do listu
a zbledne znova, vzřikne vášnivě:
„Co Karel ještě žádá, uslyšte!
Chce, abych ujce svého vydal mu,
jenž manem mým jest věrným v Africe
a hostem u mne mešká právě zde,
bych vydal mu jej bez prodlení, hned,
za vraždu v horách někdy spáchanou
na jeho poslech!“

List mu z ruky pad'
a vřava nová hřměla zahradou,
a znova táhl Ganelon svůj meč

as na dva prsty z pochvy, Blankandryn
však cosi šeptal králi do ucha;
byl Marsil náhle změněn, s trůnu vstal
a kývl rukou, ticho nastalo,
a velel král, by všickni odešli.
Sám do hloubi šel velké zahrady,
kde u fontánu věčně šumného
se křeslo bílé skvělo ze sloni.
Do toho křesla král se smuten vrh'
a zakryl tvář; za ním stál jeho syn
a jeho ujec, kalif africký.
Děl Blankandryn: „S tím Frankem promluv si.
On přísahal mi věrné spojenství,
v něm naše spása. Zmuž se, pane můj!“
„Ať tedy přijde!“ Marsil odvětil,
a Blankandryn za chvíli přived' jej;
za ruku ved' ho v hloubí zahrady
až před krále, kde zrádce Ganelon
svou černou zradu tkal a přísahal.

Zved' hlavu král s pravil s úsměvem:
„Já jednal pošetile, křestane,
dnes, věru, s tebou. Odpust' urážku.
Do zítřka bohatě se vykoupím.
Dar hostinný můj přijmeš, upřímný?“

„Dle vůle tvé,“ děl tiše Ganelon;
tvář ruměncem mu temně vzplanula,
přec potlačil výčitku svědomí,
a dobrý jeho anděl s pláčem prch'.
Král volněji počal teď mluvit:
„Můj Ganelone, jsem vám přítelem.

Nuž, mluvte mi o Karlu císaři.
To divné jest, jak starý jest to muž!
Je celý jako sněhem pokrytý,
na věru mou, vždyť jest mu dvě stě let!
Co bojů podstoupil, co zápasů!
Co králů mocných povalil již v prach!
Ah, jest to pýcha příliš veliká,
ba ukrutenství! Nenasytňý jest.“

„Jej nehaň!“ zvolal prudce Ganelon,
neb dávná jeho věrnost vzplanula
mu v srdci, bohu žel, že naposled!
„Jej nehaň!“ zvolal záře obdivem.
„Jest pravý bohatýr a velký král.
Nad všechny smrtelníky povýšil
jej všemohoucí na nebesích Bůh!“

„Však obdiv svůj já nikdy nezapru,“
děl Marsil chytře. „Ah, jak velký jest!
Však na mou věru, jest mu dvě stě let,
což nikdy nepřestane bojovat?“

„Ne, pokud Roland bude na živu,“
děl Ganelon, „ten Roland vítězný,
jenž soka nemá, věř mi, pod sluncem.
On Karlův štít jest, on jest jeho meč.
Jest císař Karel, takto ozbrojen,
jist proti nepřátelům veškerým.
Rek Roland, Olivier a páirové
jsou nejpevnější v boji pavézou.
Jak vlastní život Karlu drazí jsou.“

Král takto děl: „Můj pane, však můj lid
též válčit umí, lví má v sobě krev
a mnoho jest nás.“

Zvolal Ganelon:

„Však proti pairům, proti Rolandu
a proti jeho druhu slabí jste.
Ti kdyby padli, Karel byl by sláb,
a války věru že by střežil se.“
Vzkřik' Marsil: „Nenávidím Rolanda!“
A Ganelon se usmál: „Nemám jej
já v lásce též. A vidět jeho smrt
by rozkoší mi bylo.“

„Dej mi jej
do rukou tedy!“ Marsil odpověděl.
„To snadné bude,“ pravil Ganelon.
„Do Cizru v průsmyk Karel povede
své vojsko k návratu se chystaje
a pochod jeho Roland, Olivier
že střežit budou — já se postarám.
Jim Karel snadno svěří zadní voj,
jejž z dvacet tisíc asi sestaví
těch nejchrabřejších mužů Francie.
Svých pohanů sto tisíc na ně vrž.
I kdyby v prvním boji podlehli,
přec pozděj' nepřítel uduší,
a Roland konečně přec zahyne;
pak vrahů rázem zbaven jest tvůj kraj,
neb bez Rolanda Karel jesti sláb,
a celá země šírá v pokoji
si odpočine sladce od bojů.“

Král vzdychl si a zvolal: „Přísáhej,
že Rolanda tam najdu, kde jsi řek',
že možno bude usmrtiti jej!“

A líbal zrádce. Na to Ganelon
na svaté ostatky mu přísahal,
jež jeho meče hruška tajila.
Tak ujednána zrada zločinná.

Král na to též na knihu přísahal,
na svaté Mohameda zákony,
že najde-li, jak jistí Ganelon,
při zadním voji reka Rolanda,
že usmrtí jej. Načež Ganelon:
„Buď vůle tvoje, králi, žehnána.“

Dům králův hlaholil teď radostí,
do síně zrádce vedli slavnostní,
kde pohané jej vřele vítali
co spojence a dary vybrané
mu přinášeli štědře.

Slavný byl
rek v Saragosse tenkrát, Valdabrun,
ten pravil zrádci Ganelonovi:
„Zde jest můj meč, jest zdoben kameny,
na zlatém jilci, perlou převzácnou.
Buď nyní tvým na důkaz bratrství.
Ty pomůžeš mi skolit Rolanda!“
A líbali se oba navzájem.
A jiný pohan, jménem Klimorýn,
mu prilbu dal, jak slunce svítící
a objali se též.

Pak královna
ze vnitra komnat vyšla, spanilá
jak měsíc, Jemný závoj kryl jí tvář,
jímž vlahé její oči svítily,
a sladce pravila mu: „Pane můj,
já kořím se vám, neboť říkají,
že spásu přinášíte zemi té,
pro kterou tolik slz jsem prolila!
Choť můj vás ctí a všichni rekové.
Hle, dva ty náramky já posílám,
dar vaší ženě . . . Dobře strážte je,
neb krásnějších jste nikdy neužřel.“

Tak pravíc podala mu klenoty,
jež svítily jak duha na nebi,
a zmizela jak lehký mráčku stín,
jen vůně z rouch se ještě šířila
po síni, která světlej zdála se,
zjev pokud její krásný zdobil ji.

Teď kázal král, by připravili hned
ty dary, jež byl slíbil Karlovi,
a kázal, aby sedli na koně
ti junosi, již rukojměmi šli
do zkázy jisté, smutné oběti,
by Karel klamu pevně uvěřil.

A naposled jal Marsil za ruku,
za pravou Ganelona, mluvě tak:
„Buď věren slibům, věř, že litovat
pak mého nebudeš kdy přátelství.
Rok každý deset mezků přiklusá

v tvůj dům, a přinese ti darů mých
ze zlata arabského. Nyní jdi
a vezmi klíče toho města zde
a odevzdej je s dary Karlovi.
Jen dbej, by Roland v zadním voji byl!“

„Juž chvátám,“ pravil na to Ganelon
a Saragossu nechal za sebou.

V.

Noc prchala a Karel zbudil se;
do bílých par archanděl Gabriel,
jenž povždy v hlavách jeho lože bděl,
se ztratil, jak když hvězda zapadne,
a věrní rytíři, již střežili
stan jeho každou noc, již třímali
meč v jedné ruce, v druhé rozžatou
nad sněhy čistší svíci voskovou
(sto vždy jich bylo), odcházeli juž,
když noční služba jejich skončena,
a Karel sám šel tichou slyšet mši,
již Turpin denně sloužil pod stromem.
Pak v trávu zelenou se posadil
na nevysokém, mírném pahorku
a zíral v tichý, slunný, širý kraj.

Tu na obzoru náhle vynořil
se průvod skvělý, vichrem bouřil blíž,
a císař v čele jezdců poznával
teď Ganelona. S koně seskočiv

se zrádce Karlu klaněl hluboce
a pravil takto s klidnou hrdoostí:
„Já vykonal, co jsi mi uložil,
a jménem božím pozdravuji tě.
Zde juny vedu, které zárukou
ti Marsil posílá; dál vezu ti
dar nesmírný, který ti podává,
a zde jsou klíče Saragossy též.
Jen kalifa, můj králi, nevedu.
Prch' z města, když král Marsil prohlásil,
že křestanem se stane. Na loď prch',
však bouře náhle zachvátila jej
a utopil se bídne s lidem svým.
Král Marsil za tebou na cestě jest,
a v Cáchách svatý přijme slavně křest,
a vasalem tvým bude, jak to chceš.“

A Karel zvolal: „Bohu děkuji!
Ty velkou službu jsi mi prokázal
a bohatě tvou práci odměním.
Ty jeden z prvních v radě budeš mé!“

Zněl hlahol trub nad širou krajinou,
a radost byla velká. Padal stan
za stanem rychle, oři řehtali,
a celé vojsko bylo na nohách,
vše chystalo se kvapně k návratu
do milené, do sladké Francie.

Však mezi tím, co Karel blaze děl:
„Tak u konce ten nekonečný boj!“

v té samé době vojsko nesmírné
juž zuřivých a lýtých pohanů
se sbíralo na zkázu křestanů,
a jako smečka větřili juž krev.
A mezi tím co meče brousili
juž nevěřící k seči nesmírné,
stál Karel klidně s pairy na louce
a radil se o dalším postupu.
Na louce stál a netušil to zlo,
jež plížilo se; světlo padalo
na jeho hlavu z hloubi blankytu,
a bylo jasno v duši hrdinské,
co v temných lesích pohan číhal juž,
a zvedal zrádně proti tomu nůž,
jenž ze všech jeho srdci nejbliž byl.
O bože náš, jak veliký to bol!

Děl Karel pairům: „Na hranici jsme,
nuž, komu svěřím úzké průsmyky,
by za námi je střežil? Zadní voj
kdo povede?“ A všichni mlčeli,
až Ganelon se ozval: „Císaři,
toť úkol pro velkého hrdinu!
Víš, jak mne Roland v duši urazil?
Přec uznávám, že z nás je největší
a pravím ti: Ať střeže průsmyky,
ať zadní vede voj. Že smířlivým
chci býti, takto vidíš, císaři.“

Však Karel zasmušil se, připomněl
si neurčitě, temně jakýs sen,
jež v noci měl a v kterém Ganelon

jak ďábel usmíval se příšerně.

„Kdo přední by pak vedl,“ zvolal, „voj?“

A Ganelon: „Nuž, z Dánska Ožier!
Rek takový přec má tvou důvěru?“

Než císař odpověděl, ozval se
tak Roland: „Ganelone, měj můj dík!
Tys' veliký mi úkol vymohl
u císaře, a Karel uvidí,
že v lepší ruce dát jej nemohl.“

„To dobře vím,“ děl zrádce Ganelon.
A Roland na to: „Však též dobře vím,
že z lásky nejednal's. Mou zkázu chceš!
Však přes to rád povedu zadní voj.“

A obrátil se na to k císaři:
„Luk svůj mi dej, svůj těžký, ujče luk!
A uvidíš, že jej tak nepustím
jak Ganelon upustil strachem hůl
a rukavici tvou při myšlénce
na nebezpečí s králem Marsilem.“
Luk svůj mu Karel dal a slzy měl
ve zracích jasných, za vous trhal se
a zvolal pohnut; „Nuž, můj sestřenče,
půl mého vojska podrž u sebe.“

„Ne!“ zvolal Roland. „Čeho bát se mám?
Mně dvacet tisíc chrabrých postačí,
již v sladké zrodili se Francii.
Ty klidně beř se nyní průsmyky
a bezpečen jsi, pokud ve mně dech!“

Po těchto slovech vyjel na pahor
na bílém oři, jménem Vejlantif,
brní slunolesklou z ocelových ok
měl na sobě přes bílou tuniku,
na hlavě přilbu kamy zdobenou,
a po boku meč visel, Durandal,
se zlatou rukovětí, na šíji
štíť zavěsil si, který bohatě
byl omalován květy pestrými,
a pozved' kopí s bílým praporem,
jehožto dlouhé zlaté třepení
až na jilec mu meče sahalo.
Tak na pahorku stál a se všech stran:
„My s tebou půjdem!“ muži zvolali,
již zrodili se v sladké Francii.
Tu bylo vidět, jak byl milován.

Po boku jeho hned byl Olivier,
druh jeho nejdražší, i pairové,
a arcibiskup Turpin nescházel.
„Při hlavě své,“ řek', „s tebou zůstanu!“

Pak zvolil dvacet tisíc rytířů
si Roland bohatýr, a císař hnul
se s vojskem v pochod. Přední vedl voj
muž danský, Ožier, a vzali směr,
ku Ronsevalům.

Roland, Olivier
a dvanáct pairů s arcibiskupem
a dvacet tisíc mužů z Francie,
té sladké vlasti, v zadu zůstali,

by od nepřátel vojsko chránili;
ach, netušili černý osud svůj!
V svém srdci Ganelon se radoval
a ďábelsky mu oči svítily.
Šlo vojsko, šlo, a k předu lilo se
jak řeka široká, a průsmyky
se tměly závratnými stěnami,
na jejichž temenech se černaly
jak noc hluboké lesy šumící
a kroky mužů, koňů duněly
jak hřmění tisíc bouří příšerně,
na patnáct mil ten hukot slyšán byl.
Však pomalu se hory nížily
a světlo bylo posléz před vojskem,
kraj gaskoňský se v slunci zatřpytil
a všickni, zříce sladkou Francii,
do radostného pláče propukli,
a něha v srdcích zaplanula všech,
a zpomínali ušlechtilých žen,
a dětí svých a krbů domácích,
a k azurnému nebi neslo se
jak modlitba to slovo přesladké:
„Vlast naše drahá, krásná Francie!“

I Ganelon na ženu vzpomínal,
však záští jeho ještě mocněji
mu vřelo v srdci, z oka vyšlehlo,
a císař zahled blesk ten divoký,
a duše jeho náhlým tušením
a bolem velikým se plnila,
a slzy ze zraků mu vytryskly
a pomalu mu tekly po tváři,

a jasněji teď viděl onen sen,
jenž neurčitý jako ve mlhách
mu v hloubi duše dlel, a Némovi,
jenž po boku mu jel, tak vzdychl si:
„Jest Ganelon zajisté Jidášem!
Proč Rolanda jsem nechal za sebou
v té osudné, v té zrádné cizině?“

A všichni, kteří byli na blízku,
ten samý ucítili náhlý strach,
a vidouce, jak Karel zaplakal,
i oni slz se neubránili.
Však smutek ten pomalu pominul
a dále v drahý, slavný, rodný kraj
se vojsko bralo s velkým jásotem.

A dobou tou, co krásnou Francii
tak vítali francouzští rekové,
král Marsil jako moře valil se
ze svého města s vojskem nesčetným
přes hory, doly, pláně široké,
a každý z nich byl lýtý, zuřivý
jak ďábel, ježž dno pekel vychrlí;
blíž přicházeli k místu, blíž a blíž,
kde v temných lesích jejich spojenci
je čekali, a jako proudy dva
se k místu hnali, kde na pahorku
ve Ronsevalech, na vždy památných,
se bílý prapor vlnil Rolandův.
A náčelníci krále Marsila
teď meče tasili, a přísaha,
že skolí Rolanda, že z rytířů

těch franckých ani jeden s životem
jim nevyvázne, hřměla k nebesům
a do trub zatroubit dal Marsil král,
a hromem hlahol ten se rozlehal,
a v slunci třpytu se všech nyní stran
se saracenské voje rojily,
jak moře, které řvoucí pohrozí,
že zem chce pohltit . . . A slyšeli
ten hukot velký franští rytíři
pod příkrou strání Ronsevalských skal
a nesmírnou viděli záplavu
těch temných mužů, zbraní třpytivých.
A bylo ticho v jejich ležení,
jak omámeni byli okamžik,
až chladně Olivier tak promluvil:
„Můj Rolande, mně zdá se velice,
že Saraceni s námi zahrají.“

A Roland na to: „Dejž to milý bůh!
My víme, co nám káže povinnost.
Kam postavil nás Karel, zůstanem
a rádi podstoupíme pro něj boj
i život za něj dáme, třeba-li.
Z nás každý rány umí rozdávat,
a jako vždy to opět dokážem;
ať padneme! Jen v sladké Francii
když nikdo píseň skládat nemůže
o nás co o sketách! Buď s námi bůh!
My dobrý příklad dejmež ostatním!“

Tak pravil Roland, tasil jasný meč,
a jasná byla mužná jeho tvář

jak duše jeho prostá hrdinná;
druh jeho Olivier též tasil meč,
a po něm všichni franští rytíři,
a jasně všickni k nebi hleděli
na okamžik, pak v dáli před sebe,
kde moře Saracénů bouřilo,
a klidně čekali, až začne boj.

DÍL DRUHÝ.

I.

Blíž Saraceni přicházeli, blíž
a země hluše, temně duněla.
Děl Olivier: „Celá Hispanie
se travným dolem valí proti nám.
Co jiskřících se přilbic, brnění!
Toť celé moře bílých praporů
na koncích kopí, spočíst nemožno
ty pluky, šiky, čty pohanské.
Jde hlava kolem, co jich proti nám!
Ah páni drazí moji z Francie,
ať Bůh nám pomůže, tak krutý boj
nás čeká jako žádný doposud!“

Tu v odpověď mu všickni zvolali:
„Buď proklet, na útěk kdo vzpomene!
Smrt hrůzu pro nás nemá pražádnou!“

Však Olivier tak pravil Rolandu:
„Můj milý druhu, reku Rolande!
Na zlatém řetěze roh ze sloni

ti visí na šíji, tvůj olifant,
roh zvuků zázračných a obrovských.
Do rohu svého zatrub, uslyší
jej Karel v dálce, neboť nese se,
jak burný víchr, hřmící rohu zvuk
na míle do kola!

Však Roland děl:
„To pošetilé věru bylo by!
To se slávou mou nejde srovnati!
Ne olifant má práci, Durandal,
meč jasný můj. Ó, Marsil litovat
dnes ještě bude, že se odvážil
sem k průsmykům.“

A opět Olivier
tak prosil jej: „Můj druhu jediný,
vem olifant, svůj roh, a zaduj v něj!
Hrom rozlehne se dolem, horami
a Karel přispěje nám na pomoc.“

„Ne, nechci!“ zlostně zvolal Roland rek.
„Mám meč svůj dobrý, potopím jej v krev
až po jilec po zlatý, uvidíš!
Pro zmar svůj vlastní pohan na nás jde!“

A po třetí jej prosil Olivier:
„Do rohu zatrub, drahý příteli!
Ne hanba v tom, když voláš na pomoc!
Nás hlouček jen, a zástup nesmírný
se blíží nám! Jak lze se ubránit?“

„Tím lépe,“ pravil Roland, „když jich víc,
tím větší zápal bude, odvaha!

Čím smělej budem bojovat, tím víc
nás Karel císař bude v lásce mít!

A zatím blíže Marsil přikvačil
a šiky jeho divé, nesčetné,
a zvolal Olivier: „Nuž budiž tak!
Juž blízcí jsou a Karel daleko.
Ty's nechtěl pomoci, jsme ztraceni.“

„Mlč!“ zvolal Roland. „Neznáš bázně, vím!
Ty kopím bojuj, Durandalem já,
svým dobrým mečem. Dar to císařův.
A umru-li a vezme-li jej kdo
mi z ruky chladné, řekne zajisté:
rek pravý meč ten nosil, živ tě bůh!“

Tedř vřava rostla, byla strašlivá;
hlas Turpinův však mocně hlukem zněl:
„Hoj, pánové, nám kyne slavný boj,
krev pro Krista my rádi cedíme.
Však dřív než život dáme, pomněme,
že křehcí jsme a hříchu nádoby.
Do prsou kajicně se udeřme
a prosme Boha, by nám prominul.
Já jménem jeho hříchy odpouštím
vám vaše! Kdo z vás v boji zemře dnes,
co mučedníka za věc křesťanskou
bůh přijme jej a světlí andělé
v ráj plný svatých květů povedou
jej mezi stíny blaze zemřelých.“

Prach letěl k nebi bílý vysoce,
neb dvacet tisíc mužů padalo
teď k zemi, udeřilo kajicně
se do prsou a Turpín nad nimi
kříž udělal, pak ruce povznesl,
a svatým jménem božím žehnal jim.
A prosti hříchů vstali radostně,
a sedli na koně a klusali,
a v čele jim jel Roland bohatýr
jak hvězda jasný, s bílým praporem,
a za ním Olivier a pairové,
a na pohany hleděl hroživě,
na svoje ale sladce, pokorně.
„Nuž, jménem božím!“ zvolal Olivier,
a každý ostruhami koně bod’
a Roland zvolal: „Sladká Francie!“
a dvacet tisíc s ním tak zvolalo,
a jak dva vichry hrozné utkala
se obě vojska. Nastal velký boj.

II.

Jel v čele Saracénů bohatýr,
syn vlastní bratra krále Marsila,
rek Valdabrun, jenž Ganelonu meč
byl na znamení pobratření dal,
na oři pyšném pyšně vzpřímen byl
a rouhavě tak zvolal z daleka:
„Vy sketi z Francie, teď přišel den,
kde poznáte svou celou nicotu!
Váš starý král je blázen bláhový,

že vás nám nechal v tomto průsmyku.
Čest Francie dnes dozná pohromu!
Na Ronsevaly nezapomene!“

A všickni pohané se rouhali
a láli Karlovi a Francii.
Bez sebe bolestí tu Roland byl,
na něj se vrhl, skolil pohana
a duši jeho ranou obrovskou
mu z těla vyrazil, že mrtev skles'.
To první čin byl; nyní nastal boj
tak zuřivý jak požár v lesinách;
jak stromy tam, zde muži padali,
krev tekla proudy, zbraně řinčely
a stráně ronsevalské hučely
jak vichrem hrůzoplodnou ozvěnou
těch mečů úderů, jež pršely
na štíty, brnění a přilbice,
těch divých, bojechtivých výkřiků,
jež hromem hřměly bohatýrům z úst,
tím poplašených koňů řehotem,
a vřavou všeobecnou, nesmírnou.
Kdo všechny činy pairů, Rolanda
a Oliviera moh' by vylíčit,
kdo odvahu a sílu rytířů,
těch z Francie, i reků pohanských?
Byl Roland dávno kopí roztříštil
a Durandalem nyní bojoval.
Král jeden saracénský vyzval jej,
a Roland rozpůlil až na sedlo
jej rázem, na pokryté purpurem.
Smrt širým polem sil a nakupil

jak hradbu kolem sebe skolené,
a roucho dříve bílé, červené
juž krví teď jak zora večerní,
a sklonek slunce žití znamená
ta zora plná hrůzy každému
vždy z pohanů, jemuž se přiblíží.

Druh jeho Olivier jak zuřivý,
na sběsilém svém oři projíždí,
je kopí jeho dávno rozbité,
a koncem jeho jako toporem
do pohanů dál tepe. Viděl jej
a smál se Roland: „Holí bojuješ?“
jej oslovil: „Kde je tvůj dobrý meč,
jenž jilec ze zlata má, z křišťálu?“

„Kde vzal bych času z pochvy tasit jej?“
Děl Olivier, a dále letěl v boj.
Seč každým krokem rostla, hroznější
se stala každým oka mžiknutím;
co rozbito tu kopí, praporů,
co pevných štítů, mečů předobrych!
Co bohatýrů mladost pohřbena
do prachu na vždy! Neuvidí víc
ach, matek svých, a žen a dítek svých
ni drahých přátel, již za horami
je čekali na půdě otcovské.
Ach tolik leželo jich zsinalých
a pohanů dav ještě necouval
a za každého, který mrtev kles',
ijch deset nových rostlo ze země.

Stín jako temný vzniklo tušení
teď v mysli všech, že bere převahu
zlo osudné, že štěstí kloní se
na stranu saracénskou pomalu.

A v okamžiku tom ve Francii
se bouře snesla, černá jako noc,
zem třásla se a blesky pršely
a slunce, zdálo se, že uhaslo
ve pravé poledne . . . To smutek byl,
jejž příroda jevila nad pádem
těch reků v Ronsevalech hynoucích,
a nad osudem temným Rolanda.

III.

Byl Marsil unaven a na chvíli
boj přestal zužit. Recí francouzští
šli mrtvé svoje sbírat po poli,
a oči jejich vlhly slzami.
Byl smutek jejich vele hluboký,
když tolik mrtvých reků viděli,
a duše jejich něhou chvěla se
pro ty, již bez duše již leželi.

Však dlouho nebylo jim truchliti,
neb znovu Marsil útokem již hnál.
Teď nejlepší své vojsko stavěl v šik
a na dvacet je proudů rozdělil.
Jak dvacet lesklých hadů vlnil dav
se nepřehledný, zlatem zářící

a drahými se kamy jiskřící
skrz bílý prach na místech přemnohých,
neb mnoho králů, knížat, emirů
v těch plucích bylo z krajů zámořských,
kde drahých kovů, kamů bohatství
jest nesmírné. A za světlem jak stín
se plouží vždy, za třpytem slnícím
těch předních pluků, spousta nesmírná
se divých pronárodů černala;
jak věže strměli ti divoši
a temní byli jako vlhká zem.

Když nová vřava přicházela blíž,
tu mimoděk se franští rekové
na sebe mlčky, tiše dívali,
jak na vzájem by sčítat chtěli se,
a arcibiskup Turpin takto děl:
„Juž není pochyby, že zhyneme,
den zítřejší nám svítit nebude,
neb nikdo z nás se toho nedočká,
až nové vyjde slunce. Krásnější
však světlo v ráji božím uvítá
nás za to, odpočinem blažení
ve lůně svatých květů! Sketa jen
tam místa nenajde!“

Tu zvolali
jak jedním hrdlem všickni: „Vejdeme
tam bez výjimky tedy, jak tu jsme!“
A poklekli, a opět požehnal
jim arcibiskup, záře nadšením.
Do boje vrhli se jak pardové,

Zeyer: Spisy XX.

4

val pevný jako skálu párové
a Roland tvořili a Olivier
před ostatními. Divy tvořili!
Jak káceli tu pýchu pohanskou!
Však žel, o žel, že řady řidnuly,
a mnohý z paladýnů klesl v prach,
ba nikdy více hlavy nepovznes'.
Boj neslýchaný, nevidaný byl.
Krev potoky po trávě zurčila,
a meče bohatýrů skrouceny
a polámány byly bušením,
a brnění a roucha servána
jim byla s těl, a mnohý měl za zbraň
již pouze roh neb surmu měděnou.
Jen tři sta ještě bylo na živu,
však žádný bojovati nepřestal.

Stál Roland, Olivier a Turpin teď
na malé výšině, a druhům svým
děl náhle Roland: „Bože, Francie
jak vdova bídná kvílet měla by!
O Karle, Karle, ó proč nejsi zde?
kéž, bratře Oliviere, císaři
bych znamení o strasti té moh' dát.“

Dech sbíral Olivier, by mluvit moh',
tak znaven byl. Krev kryla ramena
mu silná, roucho, přilbu, brnění
i hřívu jeho koně. Sbíral dech
a druhu svému temně odvětil:
„Já nevím, jak bys učinit to moh'.
Nám nezbývá než čestně zemřítí.“

Tu Roland zarděl se a zašeptal:
„A roh můj, hromozvučný olifant?“

„Ne,“ vzkřikl Olivier, „vždyť byla by
to hanba, volat Karla na pomoc!“

„Já ale chci!“ děl Roland rozzloben,
a pozved' roh, však druh jej zadržel,
a jiskřícími zraky mluvil tak:
„Při hlavě své kdybychom vyvázli,
a v sladkou vrátili se Francii,
že k srdci přivinouti nedal bych
ti krásnou Aldu, drahou sestru svou,
již za ženu jsem tobě přislíbil,
když duše tvoje po ní toužila
a láska k tobě růží rozkvetla
jí v cudných ňadrech, bílých jako sníh.“

Bol nesmírný Rolandem lomcoval.
„V tvém oku,“ zvolal, „cos jak nenávist!
Co tobě, druhu můj, jsem učinil?“
Děl Olivier: „Ty's vinen nezdarem!
Jest hrdinství cos přece jiného
než šílenství, a víc než zuřivost
mi platí moudrá míra v odvaze!
Tvá slepota jest vrahem hrdin těch!
Ty's Karla o ně tupě oloupil,
a postrádat je bude budoucně,
ten velký Karel, z lidí nejlepších,
jenž hlavou jesti sladké Francie,
té koruny celého křesťanstva!
Ten Karel, který hvězda zázračná

4*

do konce věků svítit bude všech!
To císaři jsi, bloude, učinil.
A víš, co druhá tvoje vina jest?
Ty sama sebe smrti zasvětil's
(neb nepochybuj, jest ti zemřítí)
a slepě, šíleně tak oloupil's
o největšího reka Francii!
A víš, co mně jsi ještě učinil?
Mně nejvíce jsi ze všech ublížil!
Ty's přetal velké naše přátelství,
neb udušeno v krvi bude dnes,
a bolestně se loučit jesti nám!"

Tak pravil Olivier, a po tváři
mu slza tekla, Roland bolně vzlyk',
a Turpin na oba se pousmál
jak dobré slunce, vzdech svůj potlačil
a děl jim klidně: „Žádná roztržka!“
a každého z nich pojal za ruku,
a hleděli na sebe jasně zas
jak hvězdy na nebi. A za chvíli
jal tak se arcibiskup mluvit:
„Roh olifant již spásou nemůže
nám více být, přec zaduj, Rolande,
vší silou do něho. Ať uslyší
jej Karel! Pomstí aspoň naši smrt
a zvedne z krve zneuctěný kříž.
On nalezne nás mrtvy, zachrání
však těla naše, aby znesvětit
je pohan nemohl, neb divá zvěř
je nezatáhla do svých brlohů.
Nad mrtvolami vřele zapláče,

a v smutku odveze nás ku pohřbu
do stínů svatých někam klášterů.“

„Ty dobře děl's,“ mu Roland odpověděl,
a pozved' mocný, obrovský svůj roh,
a celou silou prsou zatroubil.
Hrom duněl dolem, lesy chvěly se,
a v horách vyskočila ozvěna
jak z hlubokého spánku vzrušena,
a zařvala, kamenná obryně:
na třicet mil byl slyšán její hlas!
Jak bolestně, ach, volal olifant!
A jakou silou Roland zatroubil!
Krev z úst se jeho lila červená
a s čela, žíly v spáncích pukaly
a smysly jeho mlhou kryly se.
Zvuk hrozný byl, a pohan zarazil
se polekaně, pluky couvaly;
zvuk hrozný byl, a letěl za hory
do Francie, kde Karel slyší jej
a srdce tušením mu bolelo
a zvolal: „Přísám bůh, toť olifant!“
Ném na to zvolal: „Zrada, zdá se mi,
že do osidel reky lapila
tam za horami!“

Císař v zoufalství
si vlasy rval a zvolal: „Na koně,
a Ganelona v pouta jímejte!
Jest Jidášem, sen zjevný jest mi teď!“

A jako vichr vojsko letělo
zpět do Hispanska . . . Ó jak vysoké

ty hory jsou, obrovské, pošmurné!
jak hluboké ty doly lesnaté
a prudké jak ty řeky divoké!
Však všemi překážkami vítězně
jak bouře táhlo vojsko chvátící,
a v čele jeho svatě, velebně
jel starý císař v zlatém brnění,
na které bílý splýval jeho vous.

IV.

Krev utřel Roland s tváře, pustil zas
roh olifant na zlatém řetězu
a hleděl kolem. Zraky zalily
se slzami, když viděl mrtvoly
na zemi ležet reků křesťanských,
když viděl, málo co jich zbylo jen,
a udeřil se pěstí do prsou:
„Ó Francie,“ děl, „osiřela jsi!
Co dětí pláčeš svých — ach vinou mou!“
To slyšel Olivier a žaloval:
„Žel, že jsem, druhu, tobě vyčítal!
Tu bolest, kterou cítíš, způsobil
jsem tobě slovy svými trpkými.
Ó, promiň mi! Hle, zase blíží se
juž nepřítel. Zůstaň mi na blízku.
Smrt kvačí na nás, nerozlučme se,
bez tebe nechci žít, a padneš-li,
pak zemru bolem s tebou zároveň!“

Do koňů bodli, s tváří zářící
vstříc nepřátelům opět letěli.

Král Marsil smál se, vida ostatek
ten skrovný bojovníků křesťanských,
a na své volal: „Konec čiňte již
a hlavy Oliviera, Rolanda
mi přineste, též arcibiskupa.“

Pluk za plukem se znova tedy hnál
na hrstku chrabrých reků Kristových.

Na slovo krále emir Margaris
meč vytasil k lítému zápasu.
Byl jako luna jasný, spanilý,
a v zemi jeho dívky nebylo,
jež by se neusmála v milosti
tvář jeho krásnou vidouc kvetoucí.

„Buď bez starosti,“ pravil Margaris,
„můj králi mocný. Hned ti přinesu
tu bujnou hlavu Olivierovu
a do prachu ti k nohám složím ji.“

Bod' oře svého, letěl jako šíp
a dosáh' svého cíle, oběma
teď rukama se meče uchopil
a měřil ranou zhoubnou, nesmírnou
na Oliviera; ten sic uskočil,
však hrotem meče zasáh' Margaris
jej osudně tam mezi lopatky,
kde pancéř jeho již byl povolil,
a meč mu v tělo vnořil hluboce.

Že k smrti zraněn, cítil Olivier
a silou poslední svůj pozved' meč

a udeřil emira na hlavu.
Děšť perel, karbunkulů s přilbice
tu padal na zem, přilba padla též,
a lebka rozpoltěna zela mu
a krev se lila přes tvář spanilou,
na které dívčí oči rády tak
zář byly sílaly, a emir pad'
a nehnul více údem . . . „Proklet buď,“
děl Olivier a k zemi vrávorál,
však kolem sebe ještě šermoval,
a zvolal: „Na pomoc pojd', Rolande!
Ach, přišel okamžik již loučení!“

A Roland z daleka jej uviděl,
a zhléd', jak bledl, zsinál, umíral,
jak z těla krev se jemu valila
jak potokem; to vida uchvácen
tak bolem byl, že mdloba jala jej.
Však nespád' s koně; když se vrátily
mu smysly zase, k druhu svému spěl,
a s koně slez', by objat mohl jej —
ten ale více světlo neviděl,
ač ještě stál a dýchal, mrákotná
mu mlha zraky kryla sokolí.
Když Rolandovy zbroje řinčení
mu vniklo v sluch, své síly Olivier
juž sebral poslední, neb myslil, že
se nepřítel mu blíží, mohutně
na přilbu Rolandovu udeřil,
až rozpoltil ji; Roland sladce však
jak dítě pravil: „Biješ s úmyslem?
Jsemť Roland, který tak tě miluje!

Je v tobě ještě záští proti mně,
že záhubou jsem stal se druhů svých?“

„Jsi ty to?“ slabě pravil Olivier.
„Já slyším tě, však v bělmu hasne zrak.
Já nevidím tě, bůh tě vidí však
a čisté tvoje srdce, bratře můj.
Já udeřil tě! — Drahý — promiň mi.“

„Ty's neranil mě,“ Roland odtušil,
„a rád ti prominu. Ba ještě víc:
v tom okamžiku láska nejčistší
mě knězem pomazala před Bohem,
já jménem jeho vše ti promím,
co na té zemi hřešil's. Duše tvá
nechť vejde v ráj.“

A oba mlčeli
a klonili se k sobě, drželi
se v objetí a tak se loučili
na věky zde . . . A Olivier teď kles',
juž neslyšel a slep byl docela
a pozved' ruce k nebi ještě jen
a šeptal: „S bohem, s bohem, Rolande!
Bůh žehnej Karlovi a Francii
a tobě, tobě, drahý bratře můj!
Ó, světlo ráje vejdiž v nitro mé!“
A zamlk' náhle, hlavu sklonil svou,
a duše rozepjala perutě,
a mrtvý ležel v trávě zelené.

Tu Roland zaplakal a žaloval:
„Ó Olivieře, druhu jediný,
žel, že jsem živ, když ty juž nežiješ!“

A znovu mdloba uchvátíla jej
a byla těžká, dlouhá, mráкотná,
však s koně nepad', kam byl vsedl zas.
Když k životu se vrátil, s úžasem
teď viděl, sám že zbyl jen z reků všech
a arcibiskup Turpin. Cítil též,
že krev se lila z ran mu hlubokých.
Na druha svého ještě pohled vrh',
pak koně bodl, letěl k Turpinu,
jenž na něj volal, rva se jako lev:
„Pojď, Rolande! Přispěj mi k pomoci!“
A oba v seč se vrhli zuřivou.

V.

Šla taká hrůza z obou hrdinů,
že pohan couvl; za to letěl mrak
jim kopí, šípů, nožů, štítů vstříc
a rachotil jim temně nad hlavou
jak bouře krup nad polem zrajícím.
Šíp ranil pravý spánek Turpinův,
a kopí vjelo hlubě do prsou,
a druhé koně jeho zabílo.
Děl arcibiskup: „Nejsem přemožen,
ač těžce raněn. Ještě mám svůj meč.“

A Roland na to: „Síly Vejljantif
má dosti, kůň můj, aby oba dva
nás nesl na hřbetě. Tak spojení
my zemřem' spolu.“

Turpin na koně
sed' vedle Rolanda, a ten svůj roh
zas ke rtům nesl, bílý olifant,
a opět silou celou zatroubil.
Zvuk slabý však jen vydal nástroj teď,
neb Roland chábnul, krev se lila mu
ze spánku, z čela, z prsou potoky.
Přec slyšel Karel v lůně pohoří
ten slabý, mroucí, smutný rohu zvuk
a pravil: „Bože, zle se vede jim!
Ó zatrubte jim rychle v odpověď,
by zvěděli, že pomoc blíží se!“

Hrom šedesáti tisíc polních trub
hned na to zazněl, letěl průsmyky
a pohani jej v strachu slyšeli.
„Jde Karel na pomoc jim!“ zvolali
a nastal zmatek, útěk úplný
a Marsil rval si vlasy v zoufalství.
„Jde Karel,“ šeptal Roland slabě též,
a v mžiku tom pad' jeho dobrý kůň,
byl proklán kopím, prchající vrah
jež zpátky mrštil silou ohromnou.
A Roland hrdlo objal ořovo
a líbaje ho, koně oslovil:
„Buď tobě dík za věrné služby tvé!
Nuž sladce dřímej v trávě vysoké
zde mezi bohatýry! Kdyby bůh
nám návratu byl dopřál v sladkou vlast,
ó nikdy víc bych nebyl, břemeno,
na bedra tvoje sedl! Oves jen
ten nejlepší bys pokrmem byl měl

a vodu z nádob zlatých byl bys pil!
Tak ale, oři můj, zde zůstanem.
Jest konec všemu: bolům, radosti!“
Tak šeptal Vejljantifu jeho pán,
vstal s tíží se země a pomáhal
teď raněnému arcibiskupu,
jenž smyslů zbaven, tonul v mrákotách.
Své roucho Roland hbitě roztrhal
a zavázal mu rány, sejmul mu
též prilbu, pancéř, pak jej položil
na měkkou trávu, něžně, pomalu
jak matka dítě. K srdci přitlačil
pak ruce jeho. Turpin otevřel
tu oči, z kterých smrt již hleděla,
a Roland takto tiše prosil jej:
„Ó reku, muži svatý, příteli!
Ó slovem sladkým se mnou rozluč se!
Hle, druzi naši všickni mrtvi jsou!
Chci kolem tebe všechny položit!
Tak v smrti ještě budem spojeni!“

A Turpin usmál se a odvětil:
„To srdce moje, věru, potěší.
Jdi! Učiň rychle tak! Jsme vítězi
my dva, na okamžik! Nuž pospěš si!“

A Roland šel a rychle přinášel
ta drahá těla paladýnů všech
a do trávy je kladl vysoké
jak ku spánku, u nohou Turpina,
a ze všech naposledy přinesl
to drahé tělo Olivierovo,

jež pod sosnou, pod temnou leželo
pod keřem plané růže kvetoucím.
Bol nový byl jej mocně zachvátil
a kropil vřelým pláčem drahou tvář,
pak položil jej mezi ostatní
a omdlel srdce rvoucí bolestí.
A Turpin zažaloval, vida jej
tak zsinalého ležet na trávě,
a vstáti chtěl, aby mu pomáhal,
z ran jeho ale krev se lila hned,
a padl těžce v smrtném zápasu.
Tu probudil se Roland, zakvílel,
a Turpin naposledy pozvedl
své žehnající ruce, položil
je Rolandovi tiše na hlavu,
kříž ve vzduchu pak ještě udělal
nad reky, kteří v trávě vlajíci
juž tiše dřímali svůj věčný sen,
a zašeptal: „O bože, v milosti
mou přijmi duši!“ Sepjal ruce pak,
a duše jeho uletěla v ráj.

Bol nesmírný Rolandem lomcoval,
když Turpina teď viděl mrtvého.
Na prsa křížem ruce složil mu,
ty ruce bílé, které meč i kříž
tak stejně dobře třímat uměly,
a poklekl ku tiché modlitbě.

„Ah, reku chrabrý, duše nejčistší,
děl Roland dojat, „vešel's do ráje!
Tam světlí přivítají andělé

tě jako druha! Byl's jak apoštol
a věrný sluha Pána našeho!"

Po těchto slovech Roland povstal zas
a hleděl kolem. Ticho hluboké
dol jímalo a slunce klonilo
se za hory, a vítr dolem táh'
jak boží dech a tvář mu ovíval,
a tichý hlas ve hloubi duše děl
teď Rolandovi: „Vzešla hodina!
Své tělo zanech! K bohu vrátíš se.“
A Roland vzhlédl k nebi s úsměvem.

VI.

Smrt cítil již a sláb byl nesmírně.
„Čas připravit se,“ šeptal, pohledl
na mrtvé druhy ještě naposled
a volal Gabriela, anděla,
pro kterého vždy úctu největší
byl cítil ze všech božích andělů,
vždyť poslem svým jej zvolil Hospodin,
když k nejsvětější Panně promluvil.
Na Gabriela volal, olifant
pak pravou rukou vzal a Durandal
a kráčel vrávoraje, pomalu,
by místo našel stinné ku skonu.
Dva stromy viděl kývat blankytem
na nevysokém, svěžím pahrbku,
květ ronily na stupně z mramoru,

jež z dola vedly k nim, tak zářící
jak padlý sníh, a trávy vysoké
se přes ně vlnily a voněly.
Tam doplížil se Roland, v stínu kles'
a stromy nad ním tiše chvěly se.
Mha na zraky mu padla mráкотná,
a myslil již, že s tělem loučí se.
Tu cítí náhle ruku: dotkla se
mu čela. Za vlasy jej chopila,
a Roland věda, že to nepřítel,
smrt samu ještě jednou odpudil
a síly sebral, zíral bystře tak,
že světlo vrátilo se do očí,
jež stín již skoro kryl, a uviděl,
kdo před ním stál. Toť obr pravý byl,
král lidu černého. Od temena
až na zem vlasy jeho, temnější
než sama noc, se hustě proudily,
plášť tvoříce kol těla nahého;
zrak jeho divý žhavým uhlem byl,
a z tmava tváří bíle svítily
jen zuby jeho, když se ušklíbl
a zaskuhral: „Konečně poražen
jsi, Rolande, mou kořistí tvůj meč!
Já ponesu tu strašnou tvoji zbraň
do země své, kde slunce nesvítí,
kde obilí neroste, rosy kde
ni deště není! Samo kamení
kde černé jest, a pouze karbunkul
kde rudě svítí, jako tvoje krev.
Tam ponesu tvou zbraň, však hlavu tvou
pod nohy složím králi Marsilu!“

A opět za vlasy jej hrubě jal
a pozved' zbraň svou. Roland vyskočil
však náhle silen, ranou nesmírnou
na lebku jeho rohem udeřil,
až olifant se téměř rozpůlil,
a drahokamy s něho padaly
a zlaté zdoby, krev však zároveň
se černochovi z hlavy valila
a mozek s ní; pad' mrtev do trávy
jak poražený strom. Též Roland kles',
to rána jeho byla poslední.
„Ty sketo,“ pravil, „zneuctit mě chtěl's,
však s ďáblem špatně jsi se poradil.“

Byl nyní bled, byl zcela zsinalý
a zraky jeho hasly pomalu.
Přec hmatmo našel balvan obrovský
a oběma jal meč svůj rukama
a snažil se, by v kusy rozbil jej.
Však marná práce. Skřípal Durandal,
však nezlomil se ani neztupěl.
Tu propuk' Roland hlasně v žalobu:
„Můj dobrý meči, jasný jako blesk,
ach jaké vzbuzuješ mi vzpomínky!
Bůh Karlovi tě poslal andělem
se vzkazem, aby císař odevzdal
tě největšímu ze všech rekovi!
A Karel v moje ruce složil tě!
Ty víš, jak jsem tě čestně nosil vždy!
Co zemí dobyl jsem, co království!
Juž nemám sil dost všech jich spočísti!

A nyní rozloučit se s tebou mám
a pohanům tě nechat za kořist?“
A znova bušil mečem o kámen,
až jiskry pršely, a řinčel meč,
však nezlomil se, ani neztupěl,
a Roland unaven zas' žaloval:
„Ach, meči krásný, meči svatý můj!
Ty zlatem třpytíš se a kameny,
však větší v sobě chováš bohatství!
Co svatých v rukověti ostatků!
Tot' nemožné, bys patřil pohanům!“

A po třetí se bušit silou jal
do balvanu; ač skřípal silně meč,
přec nezlomil se, ani neztupěl.
Sil neměl Roland více, pochopil,
že Hospodin sám chránit bude zbraň,
by pohanům nepadla za kořist.

Smrt držela ho jednou rukou již,
a nebránil se déle. Ulehl
do trávy vonné, která šeptajíc
se vlnila přes stupně mramorné;
pod hlavu Durandala, olifant
si položil a tváří obrátil
se stranou k pohanskému táboru,
by zvěděl Karel, celá Francie,
že nepřemožen zemřel vítězem.
Tak ležel tiše, silou poslední
se kajicně do prsou udeřil
a prosil boha: „Pane, odpust mi

Zeyer: Spisy XX.

5

mé hříchy všechny, které spáchal jsem
po celý život až v tu hodinu!“

Pak svlékl pravou rukavici svou,
by vstříc ji držel Pánu života,
a mlhou, která jala duši již,
teď kraj svůj viděl, sladkou Francii.
Ach, byla plna slunce, přátele
tam viděl své a Karla císaře,
jak pro něj plakal, Aldu spanilou
a v hasnoucí se zraky vedrala
mu vláha něhy, potlačil svůj vzdech,
chtěl poslední svou myslit myšlenkou
na Boha jen a znova prosil jej:
„Ty Otče všech nás, který's Lazara
byl vzkřísil, z hrobu vynes' k světlu zpět,
ó zachraň duši moji, přijmi ji
přes všechny hříchy, které na ní lpí,
a nedej zapadnout jí v temnotu!“

A znova rukavici pozved' svou,
a cherubové šumnou perutí
jak hejno orlů zlatem večera
se snesli k němu; s nimi Gabriel
byl přiletěl ve slávě nebeské
a přijal rukavici s úsměvem.
Tu sklonil Roland hlavu rekovnou
a sepjav ruce skonál . . . Gabriel
a druzi jeho duši odnesli,
kde blaho ráje na ni čekalo.

DÍL TŘETÍ.

I.

A sotva oči zavřel na věky
rek Roland, když ze stínů průsmyku
jas franckých zbraní vyšleh', vynořil
se přední voj a císař Karel sám,
a celé vojsko v slávě veliké
dol plnilo teď — žel že pozdě již.
Hlas Karlův chvěl se, takto volaje:
„Kde jsi, můj bohatýre, Rolande,
kde Turpine, kde hrabě Olivier,
kde paladýni všichni věrní jste?“

Tvář jeho bledla, všude mrtvoly
když viděl jen, a hlasu neslyšel,
jenž odpověď by dal, a neblahá
když zjevna byla pravda, rekové
že byli všichni věrní zhynuli!

Tu nezdržel se Karel déle již
a k nebi povznes' ruce, žaloval,

vous bílý trhal, vlasy v smutku svém,
a slzy tekly mu jak potoky,
a celé vojsko bědovalo s ním,
a vřava nesmírná a pláč a kvíl
se Ronsevalským dolem šířily.

Ném nejdřív ze všech nabyl rozvahy
a pravil: „Žal svůj v srdcích podržte,
kvíl uzavřete v prsa rekovná;
až pozděj plačte — nyní jednejte.
Hle, nesmírný ten oblak nad zemí!
Prach jest to, který prchající vrah
za sebou pozdvihuje! Císaři,
pojď na pohana, pomsti bolest svou!“

Klid velký Karlu vešel do srdce
a velebnost mu z čela zářila
jak koruna. Ku nebi pozdvih' zrak
a pravil: „Bože, čest má káže to,
bych soudil je, neb zadeptali v prach
květ nejkrásnější sladké Francie!“

A rukou znamení dal, zahřměly
hned surmy kovové, a do řad hned
se vojsko stavělo, a divoké
se pomsty k nebi nesly výkřiky,
ku nebi jasnému, kde klonilo
se slunce k úplnému západu.
A Karel vzdych': „Kéž slunce zastaví
běh denní svůj, by černá, zrádná noc
plášť nevěsila mezi pohany
a hněv můj velký!“

Sotva šeptal tak,
tu viděl jasnou, jarou postavu
nad zemí vznášet se, a slyšel šum
jak velkých perutí, a slova ta
tím šumem k němu zněla stříbrně:
„Na dráze své se slunce zastaví
a posvítí na velkou pomstu tvou —
pak teprv ku spánku se odchýlí.“

Zjev na to velkým, klidným posunkem
dal rozkaz slunci, hned se vrátilo
od hlavy hory, která zpola již
štít zlatý jeho kryla, vrátilo
se skokem velkým v prostřed obzoru
a dštilo světlo jako v poledne.

Div velký ten naplnil křesťany
tak hlubokými city zbožnými,
že hlavy klonili a padali
na tváře své, a císař děkoval
ve pokoře za Boží ochranu.
Pak znova hlahol nesčíslných trub
na vojsko volal hromem k pochodu,
a nastal hon obrovský, příšerný!
Strach křídel dával bystrým pohanům
a pomsta křesťanům zas perutě,
přes hory, doly, toky široké
se hnala vojska divě za sebou;
zem chvěla se na míle kol a kol
pod kroky, jež ji krutě deptaly,
a lesy šuměly a házely
jak vichrem zachváceny větvemi:

tak silně proudil chvatem vojska vzduch,
a vřavou těch již blíže cítili
juž každým okamžikem osudný
meč, kárající zradu krvavou
ve Ronsevalech černě spáchanou.

Na břehu řeky posléz zastihl
své nepřátele Karel Veliký,
a byla seč jak slunce nikdy víc
jí nespatří snad, bylo zápasů
tak hrozných, neslýchaných, krvavých,
že modro nebes bledlo úžasem . . .

Teď bédování tichlo povlovně,
juž nedul víchr, země netřásla
se více horečně, nob pomstěn byl
nad vrahy Karel, všichni leželi
na zemi rudé krví prolitou;
a slunce, více tím, co vidělo,
než neobvyklou cestou znaveno
se posléz znova k horám chýlilo
a shaslo tiše. Úkol vykonán
byl jeho dnešní . . .

Všichni pohani,
již zradu spáchali na Rolandu,
juž v prachu leželi, jen Marsil král
byl ještě živ, ač zkrušen osudem.
Do Saragossy prchal temnotou.

Ta ale dlouho nehalila jej,
neb měsíc vyšel jasný; mlčenliv

na tiché luhy bílé světlo lil,
na řeku hlubokou, jež zaplála
jak stříbro; celý obzor jeden třpyt
byl průhledný, třpyt jeden zdřimlá zem,
a v šerém plání lunné záplavy
král Marsil prchající zoufale
se tyčil temně, obrovský jak stín.
Jel viděl Karel. V roucho bělostné
po boji byl se oděl krvavém,
plášť zlatý, těžký s ramen splýval mu
a koruna z blankytných safírů
a karbunkulů rudých svítila
mu na hlavě, na sněhu dlouhých kštic.

Na koně sedl, nocí velebnou
tak jistě jako hříchu odplata
jel za Marsilem. Marně poháněl
ten svého oře, stejně vzdáleně
vždy velký svého soudce vážný zjev
on viděl za sebou, a za ním zas,
jak zástup křivdu mstících andělů
dav franckého se jevil rytířstva,
ves bíle oděný, a každý z nich
měl v ruce bleskodeštný, nahý meč.

Tak jasnou nocí jako přeludy
král Marsil, Karel, jeho rytířstvo
bez slova jeli; svědkem měsíc byl.
Tak posléz Saragossy dosáhli.

Do zdřimlých sadů vnikl Marsil král,
krev s něho kapala, a pot se lil

mu s čela, s očí slzy přšely,
meč odhodil, a s koně seskočiv
do trávy pad' pod starou olivu,
kde o vítězství kdys byl blaze snil.

Roj sluhů jeho k němu přikvapil,
a z pustých komnat vyšla královna
jak bílý zjev a bledá smrtelně,
a Marsil vida ji jal proklínat
se osud svůj, a Boha zapíral.

Tu Bramimonda ústa zavřela
mu tichým polibkem a sklonila
se k němu v trávu, promluvila tak:
„Na věži stála jsem a čekala
na posly, které zprávu přinést
mi měli o tvém velkém vítězství.
V mé duši temné bylo tušení,
a pozvedla jsem zraky k blankytu.
Tu viděla jsem v světle démantném
zjev panny čisté, v slávě nebeské,
na rukou krásné dítě držela,
a byla hvězdou, byla lilijí,
jak o ní zajatá kdys křestanka
mi byla mluvila, když dítětem
jsem ještě dlela v domě rodičů.

Zjev na mě hleděl smutně, soustrastně,
a slza v zraku plála nebeském.
Mně bylo sladce, úzko ale přec.
„Já miluji tě,“ šeptal mimoděk
můj chvějící se ret. „Však mezi mnou

a tebou strmí hradba osudná.
Ti, kteří v tebe věří, křivdí nám.'

Však sotva že jsem domluvila tak,
tu zrak mé duše zbystřel zázračně
a vnikl v moře vidin hluboce.
Já viděla hispanskou slunnou zem
pod vládou kříže, šťastnou, svobodnou,
až Saracénů divá, velká moc
ji zaplavila krví, slzami
a do pout syny její jímala.
Já viděla, že křivdu spáchali
zde naši otci, Karel však že mstil
ten velký hřích, a spásu přinesl
těm, kteří před námi zde domovem.

A zase k zjevu vzhůru vzhlédla jsem,
a blíž mi byl, a zvolala jsem tak:
'Však onen Roland ďáblem jesti přec?
Jest spravedlivá chotě mého pře!'
Tu azur modrý v stříbro změnil se
a stal se průhledným, a zírala
jsem v nedohledno, až kde spatřila
jsem zradu vaši, zřela Rolanda,
jak bojoval co hrdý pouště lev,
jak umíral co dítě čist a prost,
jak uleh' klidně k věčné dřímotě,
tak klidně, prostě, svatovelebně,
jak ono slunce, které zároveň
s ním v spánek klonilo se v glorii . . .
Já viděla, jak duši vypustil,
jak cherubové k němu snesli se,

by v ráj ji vedli . . . To jsem viděla
a zaplakala velkým dojmutím . . .
Ó choti můj, já hořce plakala
ne méně pak nad pádem věrných tvých,
a nad křivdou, již s nimi spáchal jsi,
neb miluji tě celou duší svou,
ač hřích tvůj nenávidím smrtelně!
A vidouc neštěstí tvé sepjala
jsem ruce k modlitbě, a zvolala
tak vroucně k Bohu, jako znova teď:

Ó, pane, muže mého tresci hřích
na hlavě mé, chci snášet, trpěti,
jej chraň však! Nevydej ho potupě,
do rukou nevydej jej nepřátel,
to znamením mi bude, Bože můj,
že k sobě voláš mě, že víra tvá,
ó, Kriste, pravá jest, jež odpouští!
Tvou, Kriste, budu! Ty mě vyslyšíš!
Můj choti drahý, klaň se v pokoře,
na slitování Boží spolehej!“

Tak Bramimonda králi pravila
a k srdci hlavu jeho přitiskla
a kropila ji vřele slzami.
V tom zaslyšela kroky za sebou,
a v lesku věčně krásných, svatých kvězd
se zjevil Karel v celé velebě:
stál s obnaženým mečem ohromným,
s tím mečem, který za den třicetkrát
vždy barvu svého lesku proměnil.

Teď rudýin byl, a Karel všem se zdál
jak Boží posel, na svět vyslaný,
by křivdu káral. Hrůza z něho šla,
a služi Marsila jak plachá zvěř
se rozutekli temnou zahradou.

Král Marsil chvěl se, tvář měl schýlenou
na prsa ženy. Karel kovovým
děl hlasem velkým: „Ženo andělská,
já slova tvoje slyšel. Hodna jsi,
bys vešla v stádo Krista sladkého.
Však spravedlnost žádá železně,
bys chotě vydala mi na můj soud.“

„Jsemť slaba,“ odvětila královna,
„a chránit nemohu jej, žertuješ
tak krutě s bolem mým, ó císaři?“
A pevně hlavu chotě tlačila
ku srdci tlukoucímu v úzkostech.

Děl Karel: „Krutým nejsem, královno,
a proto nemám také odvahy,
bych z náruče ti chotě tvého vzal.
Ty pokud rámě svoje ochranné
kol šíje jeho držíš, jistým jest
jak v pevnosti, to, světlá paní, věř.“

Král Marsil sebou mocně pohnul teď,
vzdech ze rtů dral se těžký, smrtelný,
a Bramimonda náhle pustila
jej v trávu; ležel tich a nepohnut.
Bol její výkřikem si ulevil,

ne divokým, spíš k pláči dojemným,
jak raněného ptáka mrourcí svist;
na tělo chotě hlava klesla jí,
na čelo jeho vtiskla polibek,
pak vztyčila se, slzy třpytily
se v očích jejích, tiše pravila:

„Bůh rozhodl, ó Karle, naši při!
Choť můj jest mrtev. Srdce puklo mu,
to hrdé srdce, které podrobit
se zde na zemi nikdy nechtělo.
Kéž Bůh se na věčnosti smiluje.
Jsemť v moci tvé, jsemť tvojí zajatou.
Do pout mě vrhni, odveč v Cáchy své,
bys na mé hlavě pomstu vykonal,
již chystal jsi pro krále Marsila.
Nechť jeho křivdu moje smyje krev.
Však duši mé pro spásu dopřej křest.“

„Já povedu tě v Cáchy,“ Karel děl,
„však s královskou jak sluší nádherou;
jsi hostem mým a ne mou zajatou.
Ty hrůzy naše posud viděla's,
teď velkou naši lásku uvidíš,
a ta tě v lůno církve povede.“

„Dík,“ šeptala a zahalila tvář,
a klekla vedle chladné mrtvoly,
i nechali ji v zdřímlé zahradě
pod září bílých hvězd, by oplakat
bez svědků mohla chotě, v samotě.
A bylo ticho v pustém paláci,

a ticho v městě, žádná oslava,
ples žádný radostný po dobytém
tak velkém, neslýchaném vítězství,
se v Saragosse neozývaly,
neb Karel žal a smutek vdovin ctil,
a netrpěl, by bujně rušen byl.

II.

Když Bramimonda chotě pohřbila,
na druhé ráno časně za šera
dal Karel rozkaz znova k pochodu,
a k Ronsevalům vojsko bralo se.

Jel Karel opět v čele, královna
v svém vdovím rouše, kryta závojem
na velbloudu svém tiše seděla,
a rozjímala o svém osudu.

Přes hory, doly, lesy, pláněmi
se průvod vojska bral a nestanul,
až zase stráně k nebi strměly
u Ronsevalů, až se zjevilo
zas před zraky to místo osudné,
kde mrtví bohatýři největší
ve trávě leželi, jak skoseni.
Tu srdce každé bolem zachvělo
se znova mocně, zavzněl kvil a pláč.

„Ó, pánové,“ děl Karel, „pomalu
mi koně vedte, sám teď hledat jdu,

kde Roland leží. Jednou pravil mi:
až někdy zemru v dalné cizině,
tvář obrátím ke straně nepřátel
na důkaz, že jsem nepad' v útěku!"

Šel Karel pěšky, tráva vysoká
se krví červenala rytířů,
a Karlu slzy s očí padaly.
Teď přišel tam, kde stály stromy dva
na mírném vrchu, balvan uviděl
a poznal rány, které Durandal
byl do kamene vryl, a zahlíd' sléz'
tvář bledou, mrtvou svého Rolanda.

Vzlyk' císař nahlas, objal mrtvolu
a tak byl bolem schvácen nesmírným,
že smyslů zbaven, jako mrtev kles',
a výkřik žalů z prsou mužů všech
se nesl k nebi. Zvedli císaře,
jenž k životu se vrátil, zahleděl
se Rolandovi v bledý obličej
a líbal oči, plné temnoty,
a bolem schvácen omdlel po druhé.
Když vzkřísili jej, takto žaloval:

„Ó, Rolande, můj druhu, vsadiž Bůh
tvou čistou duši mezi květy v ráj!
Má radost s tebou navždy minula!
Až přijdu zpět do sladké Francie,
tu tázat se mne budou: Císaři,
kde Rolanda jsi nechal, hrdinu?
Až odpovím: jest mrtev, zahynul!

po celé zemi výkřik zavzní pak,
že osiřela sladká Francie.

Ty, květe spanilosti mladistvé,
tak velký žal mám v duši pro tebe,
že raděj bez života ležel bych!“

A svěsil hlavu, roztrhl svůj plášť
a plakal dlouho. Poslěz vzpřímil se
a pravil měkce: „Padlým rekům hrob
teď vykopejte, všechny pohřbíme!“

Ruch nastal velký, mrtvé snášeli
a dlouhými je řady skládali
do hlubých jam, sypali rovny jim,
a myrrhu pálili a kadidlo.
Pak modlitby své mniši konali,
a ejhle, zázrak velký tvořil Bůh!

Strom nad každou vyrostl mohylou,
pln vonných květů, s výše azuru
zněl chorál krásný ze rtů andělských,
a světlo vycházelo ze země,
v níž franští bohatýři dřímali.

Když dozněl chorál, císař na koně
zas sed', a chystali se k návratu
do krásné vlasti; sami nejeli,
neb Karel vezl s sebou Rolanda
a Oliviera a též Turpina.
Bez nich se vrátit nemoh' v sladkou vlast!
Tři jejich srdce v drahou nádoby
byl uložil z bílého mramoru,

a těla jejich vínem umytá
a napuštěná vonným balšámem,
do bílé, měkké kůže jelení
dal zaobalit, na vůz položit
a látkou pokrýt vzácnou z Galazu,
ze zlata zhotovenou, ze stříbra
a z hedvábu.

Tak jeli průsmykem,
tak vrátili se v krásnou Francii.

III.

Když do Cách přišel Karel, uložil
v té kapli těla padlých hrdinů,
již zázrakem sám Bůh byl rozšířil,
když umělec, který ji postavil,
v snech ponořen o kráse nebeské,
již v kámen vtělit chtěl, na rozměry
byl zapomněl, a byla úzká tak,
že v prostoru se jejím shromáždit
dvůr skvělý Karlův nemoh' úplný.
Nad zoufalstvím snivého umělce
Bůh ustrnul se, rostla budova
do šířky, výšky v ladných poměrech
a v kráse ještě větší; poupě tak
se v lepou růži plně rozvine.

V tu kapli Karel reky pochoval,
pak v palác vzhůru kráčel po schodech
těch porfyrových, bronzem zdobených,

u jejichž paty fontán zázračný
své horké vody tryskal dymavé
a naplňoval léčnou parou vzduch.

Dům Karlův prostřed dvanáct paláců
stál pairů, jako měsíc v prostřed hvězd;
lesk nadzemský vycházel z nádhery
té dobru zasvěcené budovy;
však domy pairů pusty byly teď,
a smutek hleděl z oken vysokých.
Vzdych' Karel z hloubi duše, posadil
na trůn se zlatý v síni z mramoru,
a mlčel v dumy truchlé ponořen.

Tu dvěře z dubu, stříbrem kované
a mnohým vzácným kamem zdobené,
se otevřely tiše, vešla v síň
jak hvězda krásná dívka. Pokorně
a cudně hlavu k prsům klonila
a oči pozvednouti neměla
hned odvahy, před dvorstvem Karlovým.

Když hlavu ale zdvihla, bílou tvář,
jež v moři zlatých vlasů tonula,
ke trůnu obrátila, oči své
jak blankyt smavé a přec nyjící
na císaře upřela, bylo všem,
jak sladký zvuk by slunným chvěl se dnem,
a v duši vnik' jim něhou vzrušenou.

To Alda byla, Alda spanilá,
ta Alda, kterou bratr Olivier

byl Rolandovi reku zasnoubil,
když duše jeho po ní toužila
■ láska v srdci jejím rozkvetla,
květ černý, rosou rajskou kojený.

Zvěst, že se Karel vrátil, došla jí
do kláštera, kde v lesním úkrytě
na bratra čekala, na ženicha.
Na první zprávu k dvoru spěchala,
a nikdo kruté neměl odvahy,
o smrti Rolandově zpravit ji.
Šleh' úsměv Aldě nyní ode rtů
jak snivý paprslek, a tázala
se Karla prostě: „Kde, ó císaři,
můj snoubenec, tvé sestry rodný syn?“

Něm Karel seděl, slzy kapaly
mu v dlouhý vous, na prsa, v zlatý háv.
Zrak Aldin zasmušil se, pravila:
„Žal velký jímá, Karle, duši tvou,
Ó, císaři, jest bolno viděti
nad vše, když slzy palné kapají
ze zraků, které stářím hasnou již.
Co bolí tě? Co trháš dlouhý vous
svůj bílý jako sníh a hlohu květ?“
A Karel mlčel. Hrozné tušení
tu proklálo jí duši jako meč,
■ bledá jako v sadě lilije
juž bezzvučným se hlasem tázala:
„Kde Roland jest?“ a oči těkaly
bez lesku, světla, shaslé, prázdnotou.

Děl Karel, síly všechny sbíraje:
„Po mrtvém, Aldo, muži tážeš se!“

Šept pohnul rtem jí, slova padala
jak listy rozervané růže v prach,
tak tiše, že je nikdo neslyšel,
když ševalila: „Pak též bratr můj
juž nežije.“

A stála jako sloup,
a bolest její němá, suchý zrak
víc dojaly než nárek vášnivý.

„Má dcero, sestro mladá duše mé,“
děl Karel, „Roland, rek můj, mrtev jest!
Tys ovdověla! Synu zasnoubím
tě vlastnímu však, světa koruna,
ač slabou, přec ti budiž náhradou
za lásky sen, jenž se ti rozplynul,
jak ranní zora záhy pomine!“

Teď Alda sebou hnula, vztyčila
zas hlavu, dívala se s podivem
do kola v síni, vše tak cize jí
se zdálo, světlo, nebe, předměty
a slova především ta Karlova,
a děla: „Těžce chápu, císaři . . .
Mně zdá se, že o živých mluvíš mi.
To nedejž Bůh, ni svatí, andělé,
bych žila, Roland můj když mrtev jest.“

A rovně jako socha ze sněhu
na stupeň trůnu padla. Zvedli ji

a myslili, že mdlobou schvácena.
Však těžce hlava její klesla zpět,
zrak shaslý byl — a duše v ráji juž.
A přišly zbožné panny klášterní,
a vynesly tu čistou liliji,
o kterou Karel truchlil hluboce
a celý dvůr a celá Francie.

IV.

Na druhý den, pod zlatým klenutím
ve svaté kapli v Cáchách shromáždil
kol sebe Karel všechny rytíře,
a Ganelona soudit kázal jim.
Při záři tisíc světél voskových
u hlavního z mramoru oltáře
ve zlatém hávu císař zahloubán
do temna svého bolu, naslouchal,
co radili mu jeho soudcové,
a v poutech, bled, však hrd stál Ganelon,
a slyšel slova, která pronášel
co žalobu teď Karel; pravil tak:
„Jest sketou, podlým zrádcem Ganelon!
Tam za horami v zemi hispanské
pod rovy dvacet tisíc rytířů
jej obžaluje! On jim život vzal.
On mému srdci vyrval Rolanda
a Oliviera. Prchla navždy tak
mi sladká radost z toho života.“

„Vše učinil jsem,“ zvolal Ganelon,
„co pravíš, Karle. Sketou nejsem přec.

Proč pomstu moji zradou nazýváš?
Pro Rolanda že záští cítil jsem
tak velké, jak ty pro něj lásku měl's,
to přiznávám, a radost jeho smrt
mi působí a zkáza pairů všech.
Vždyť před tvou tváří, Karle císaři,
tu pomstu jsem jim zjevně přísahal!
Své křivdy mstít má právo každý přec?"

„To uvážíme,“ soudci zvolali.
A radili se, když se neshodli,
dva muži rozličného mínění
se vyzvali na souboj; poklekli
před zápasem a zpovídali se
a přijímali tělo Kristovo.

Z nich jeden Pinabel byl; věrný vždy
byl Ganelonův přítel, nechtěl teď
jej opustit, ač truchlil hluboce
nad zradou jeho černou. Pravil si:
„Já zatracuji zločin, zločince
však duše moje posud miluje,
a zmírá bolnou pro něj soustrastí.“

Tak pravil Pinabel, a v souboji
lvem bojoval; jsa skolen do prachu,
ku nebi vděčně zhléd': Bůh uspořil
mu velkou muku, svědkem poprav
tak býti nemusil, a zemřel rád.

A vítěz jeho k soudu vrátil se,
do záře tisíc světél voskových,

do záře tisíc lampád svěcených,
pod zlatou klenbu kaple zázračné,
a pravil: „Pinabel byl pravý muž,
Bůh spravedlivě rozhodl však boj.“

A Karel pravil hlasem kovovým:
„Teď Ganelona suďte po právu!
Jest zrádcem! Smrti tělo propadniž,
a duši jeho soudiž Hospodin!
Syn jeho bez poskvrny jméno měj,
a statky jeho zdědiž, důstojnost,
a vdovu jeho беру v ochranu.“

A radili se . . . Ticho hluboké
ve kapli bylo, tiše hořelo
těch dvakrát tisíc světél. Ganelon
stál bled, však hrdě vztyčen, nechvěl se,
když hrobným hlasem zazněl rozsudek:
„Buď čtyřmi oři zrádce rozsápán.“

Teď jali ho, by k smrti vedli jej;
šel kolem Karla, dávná oddanost
a láska v zracích jeho zaplála.
Teď náhle cítil velkou vinu svou,
a viděl, jak byl ďábel svedl jej,
když osobní svou křivdu stavěl výš,
než čest a blaho sladké Francie!
A schýlil hlavu, jak by prosit chtěl,
by císař odpustil, by žehnal mu
na dlouhou pouť do mrákot věčnosti.
Však Karel odvrátil se ke hrobce,

kde Roland dřímal. Vzdychl Ganelon
a vyvedli jej.

Krutý byl to trest,
a výkřik hrůzy nesmírný se nes'
i ode rtů nejprudších nepřátel,
když bujní oři, k nimž byl přivázán
za údy odsouzený Ganelon,
pod švihem ostrých bičů na různé
se strany hnali v běhu šíleném,
za sebou trosky těla vlekouce.

Tak skončil Ganelon. Pokud však dech
měl v prsou, v temné duši vědomí,
byl důstojným a snášel jako muž,
a jediná ho bolest trápila:
ten nesmířený Karlův, těžký hněv.
A po celou tu dobu jeho muk
u Rolandovy hrobky Karel stál,
pod zlatou klenbou kaple zázračné,
a oplakával syna sestry své.

V.

Do kaple vrátili se soudcové
a rytířstvo, a starý pravil Ném:
„Teď u konce vše, Karle. V palác pojď,
nech pláče juž a buď zas císařem,
nech žalu svého, volá povinnost.
Na trůn usedni, žezlo zase vem,
a vladařem buď. Čeká Francie.“

„Jsem unaven,“ děl Karel pošmurně,
„jest pro mou ruku žezlo těžké již.
Pod touto deskou leží v temnotě,
co světlo starým zrakům dávalo.“

Bol velký všechny muže uchvátil,
když slova tato Karel pronášel,
a bylo mrtvé ticho. Zašlehla
tu náhlá záře v záři tisíc lamp,
a ejhle, průvod panen klášterních
se blížil hrobce, nesly na marách
při zvuku zvonů Aldu spanilou;
na vonných růžích zdřimlá ležela
jak bílá labuť.

V tichu největším
ji uložily v hrobku mramornou,
by mezi Rolandem a bratrem svým
na slavné z mrtvých vstání čekala.

A znova propuk' Karel v trpký pláč,
a těšit nedal se, a uslyšet
o trůnu nechtěl víc a o žezle,
a muži všichni byli zoufalí.

Tu ruka bílá na skráň vložila
se vzdušná mu, a hlavu pozvedl,
a Bramimundu viděl před sebou.
Byl překvapen tím zjevem spanilým,
v té bledé tváři krása nesmrtná
se krásou zjevovala pozemskou,
jak alabastrem svaté lampy plam,
a Karel kývl hlavou, pravil pak:

„V mou paměť voláš, paní, povinnost.
Za velký žal svůj žádej náhradu.
Vždyť lásku slíbil jsem ti křestanskou.
Z mých korun vyber, které království
se tobě líbí v léno ti je dám.“

Tu svatý úsměv lící krásně šleh',
a blouznivé své oči upřela
na císařovu bledou tvář, a tak
mu tiše děla: „Velký císaři,
já vyvolila již svou korunu,
tu nejkrásnější, která na světě,
tu trnovou, již nosil Spasitel!
Jsem pokřtěna již, tedy vešla jsem
v ráj nejsladší, tož v boží království.
Chceš, abych na tobě co's žádala?
Nuž dovol mi, bych v řehol vstoupila,
bych žila zde v tom tichém klášteře,
jenž sousedem jest kaple zázračné.
Ó, žádám ještě více, císaři!
Ó, dovol mi, bych hrob ten střežila,
kde Alda spí po boku Rolandu.
Jest srdce moje kobkou hlubokou!
Pro všecken bol, jenž pod tou deskou dlí,
má ještě místa vedle bolů svých,
to moje srdce Bohem zkoušené,
v němž tolik mrtvé lásky pohřbeno
a tolik rozdupaných nadějí!
Smír bude v tom, když truchlit bude zde
ta, která ženou byla Marsila.

Ty ale, Karle, hlavu pozvedni,
a povinnost svou konej, úkol svůj,

jak věrní tvoji právem žádají.
Ó, buďme oba Bohu povděční:
dal tobě velikost — buď velikým!
Mně sladší poskyť dar — já plakat smím!“

Tak pravíc k hrobce hlavu schýlila,
a Karel silný, klidný, veliký
jí němým pohledem jen děkoval,
a bohatýrská jeho postava
se kaplí brala krokem zvučícím
pod zlatou klenbou, která zářila
lamp tisícerych světlem chvějivým,
a vyšel ven pod klenbu nebeskou,
kde tisíckráte tisíc bílých hvězd
se rojilo, a pozved' oči k nim,
a záře jejich silou mystickou
mu v duši svatou vnikla útěchu.
Tak ukonejšen Karlův velký bol
nad smrtí bohatýra Rolanda.

PÍSEŇ
O KORUNOVÁNÍ KRÁLE LOVISE.

V ÚCTĚ A SYMPATHII STEJNĚ HLUBOKÉ VĚNOVÁNO
NĚMECKÉ BÁSNÍŘCE

PANÍ

O. MALYBROK-STIELEROVÉ

V TEGERNSEE,

JEJÍŽ VOLNÝ DUCH NEZNÁ PŘEDSUDKŮ A JEJÍŽ VŘELÉ
SRDCE PRO VŠECHNU POESII ŽIJE.

Byl Karel v Cáchách. Stár tak nyní byl,
že věděl, smrt že dlouho otálet
už nemůže, že skosit přijde jej
už za krátko, vždyť dosti loudavě
se k tomu měla, konat úřad svůj,
vždyť zdálo se, že zapomněla naň,
ač na žádného nezapomíná.

Byl Karel klidný, byla vítána.

Co měl zde ještě dělat na zemi?
Vždyť úkol jeho byl už dokonán:
Byl pohan přemožen a rozdrcen,
vlád' Kristův kříž nad světem vítězně,
na trůnu v míru seděl apoštol
tam v slunném Římě, plála Francie
střed světa křesťanského v slávě své
a klonily se země národy
před velikostí její v obdivu!

A mír a klid na nivách žehnaných
té sladké vlasti ležel nerušen

a v celé říši hlavy nebylo,
jež proti řádům by se zvedala
jak dříve někdy v zpouře divoké,
ba ani těch v oblasti nebylo
už celé říše, již by dychtili
svým bližním křivdu páchat soukromou,
vždyť v Cáchách čtrnáct hrabat sedělo
pře soudit určených a celý rok
se nedostavil jeden žalobník.

Tak Karlu zdál se rájem širý svět,
a přece teď, když na pavlánu stál
a zíral při úsvitu v zahradu
tu porosenou, sotva z dřímoty
se vzbouzející ptačím šveholem,
vzdech těžký náhle pozved' prsa mu
a čelo jeho bílé, vysoké
mrak lehký pokrýl mžikem, neboť tam
pod stromy mlhou ještě šedými,
zhled' juna bledého a slabého,
jenž vyrost' sotva z dětských právě let:
to Lovis byl, syn jeho jediný.

A mocný císař smutně zašeptal:
„V ty slabé ruce žezlo přetěžké
mám položit a na tu stavit skráň,
tu dětskou, nejmocnější korunu,
jež světem plá?“ A císař nevítal
tak klidně smrt už jako před chvílí
a s povzdechem tak Bohu žaloval:
„Proč přede mnou do temna mohyly
šli moji synové, z nichž každý rek

byl plný síly, bohatýra vzor?
A byl-li osud můj, bych sir a stár
na jejich hrobě plakal, Bože můj,
proč tedy Roland můj neb Olivier
pro blaho světa, slávu křesťanstva
ve slunném světle živý nechodí?
Jak mohl bych teď klidně odejít
a těšit se na spánek v rakvi své.“

Tak žaloval, v tom štekot ozval se
psů lovčích hlasitě a pod stromy
se zjevil bohatýr. Jak sličný byl
při mohutnosti údů souměrných,
jak hrdě tyčil hlavu a jak zřel
do světa směle, ač byl skromný přec!
Květ jeho mládí ležel jako pel
na mužné jeho tváři. Úsměvem
teď vítal Lovise a přátelsky
mu potřás' rukou, takto volaje:
„Jdu na lov, druhu milý, smečka má
mě záhy zbudila, už větrí zvěř
a stěží jen ji, divou zdržuju!“

Ten bohatýr byl Giljom Fierabras,
syn Emeriho, který z Narbonu
byl nazván tenkrát, když se proslavil
a ono město dobyl císaři.

To stalo se, když Karel ze Španěl
se vracel bolem zničen zoufalým
a v slzách horkých stále tonoucí
pro Rolanda, pro paladýny své,

pro Oliviera, kteří zhynuli
tam v Ronsevalech smutně památných.

A jako on, byl celý jeho voj
jak bez duše, a zraky mužů všech
se k zemi klopily a koňů cval
jen bylo slyšet. Věru, zdálo se,
že nesmírný to průvod pohřební
po zaprášené kráčí silnici
ve slunce úpalu. A těžký vzdech
teď nutil Karla hlavu pozvednout,
by vzduchu vssál do prsou stísněných —
v tom uzřel náhle jeho bystrý zrak,
ač zkalen pláčem, město nádherné
na modrém vrchu. Palác z mramoru
plál bíle v lese věží vysokých
a nad cimbuřím jeho karbunkul
jak rudé slunce hořel obrovský,
a císař zvolal všecek udiven;
„Jaké to město, Némé, přáteli?
Jsem unaven. Nuž, jedme rychle tam,
ten bílý palác stínu poskytne.“

A řekl Ném: „To, pane, Narbon jest,
tam jeti tedy, víš to, nemůžeš,
neb jediné to ještě město jest,
jež pohan drží, jinak zničený.“

A Karel zvolal: „Chci to město mít!“

Ném zaražen mu takto domlouval:
„Ty zapomínáš, velký císaři,

že znaveni jsme cestou, bitvami,
že tvému vojsku třeba oddechu!
To město silné jest, my slabí dnes.“

Však Karel vzkřikl: „Chci to město mít!“
Toť hanba jest, že v rukou pohanů
jest taký skvost na našem území!
Ty příliš, Néme, dobrý rádce můj,
jsi opatrný, cnost to kmeta jest,
cnost jinou hledám: vzlet a hrdinnost,
jež nerozmýšlí se! Kdo z reků mých
to město bez odkladu dobývat
se odváží, by zasloužil můj dík?“

Zrak jeho těkal řadou hrdinů,
však ani jeden se mu neozval
a bylo ticho, ticho hrobové.

Tu vzplanul Karel hněvem velikým
a roztrh' roucho své a zahřměl tak:
„Můj Rolande, ach, Oliviere můj,
teď vidím, s vámi mužnost klesla v hrob
a sirou vdovou jesti Francie!
Ó bolesti má, nebe pronikni
svým výkřikem! Ó bože, dej mi smrt!
Kmet nešťastný, já přežil hrdinnost!
Ta v hrobě spí! Ó, jděte beze mne
v své domy, v náruč žen svých! Zůstanu
zde sám já jediný a zemru zde!
Jen jděte, jděte a když tázati
se budou vás, kde jste mě nechali,
jen řekněte, že přežit nemoh' jsem
tu vaši hanbu, vaši zbabělost!“

7*

A s koně slez' a sed' si do prachu.

Tu za rameno drsně vzal ho muž
a zatřás' jím a zvolal v nevoli:
„Při živém Bohu, pane, mylíš se,
tak hluboce my ještě neklesli
a není prosta reků Francie!
Kdo tvrdí to, ten lže, i kdyby sám
to anděl byl! Nuž, ano, v hrdlo lže!“

A Karel usmál se a řekl: „Dík!
Ty život vracuješ mi! Však kdo jsi?“

„Syn Garinův jsem, Ernalt, neznáš mě?“
řek' bohatýr. „Zde Emeri, můj syn.
Ten dobude to město, které chceš!“

A zvolal Karel: „Ó, teď znám tě, znám!
Tvá a tvých bratrů vzpoura krvavě
se vryla v paměť mou a ještě víc
ty činy, jež jste pro mne konali
po smíru upřímném a trvalém.“

A obrátil se k Emerimu pak
a řekl mu: „Když města dobudeš,
tvým bude na vždy a pak dětí tvých.“

A Emeri se lehce zapýřil,
svůj krásný pozved' mužný obličej,
ten pyšný svůj a přece skromný zrak
a řekl tiše, ale pevně přec:
„To město dobudu ti, dá-li Bůh.“

A císař zářil. Řekl s úsměvem:
„I ty's byl nepřítelem někdy mým,
v tom boji tvého strýce Žerara,
tam ve Vianě?“

„Nezapírám to,“
řek' prostě Emeri, „a přísám bůh,
já z celé duše nenáviděl tě,
neb křivdil's nám a kdybys křivdil zas,
tu nepřítelem tvým bych zase byl.
Dnes ale miluji tě, Bůh to ví.“

A císař zvolal: „Tak se líbíš mi,
jsi hrd, ač myslím, že jsi stejně chud?“

Chud?“ řekl rytíř. „Pane, to jsem byl,
však ty's mi nyní právě město dal
a dopřeje-li stejně štědře Bůh
mi kořist tu, tož, věru, bohat jsem!“

A úspěch válečný byl s Emerim,
jenž jediný byl z bohatýrů všech,
co odvážil se Narbon dobývat,
a mocným byl a slavným od těch dob
a lombardský mu král svou dceru dal
a šťastným byl a mnoho synů měl
a jeden z nich byl Giljom Fierabras,
jenž nyní ráno v sadě rozmlouval
před odjezdem svým na lov s Lovisem.

A císař miloval jej velice
a s obdivem si vezdy vzpomínal

na činy, které v útlém mládí už
byl Giljom vykonal. Byl jinochem
ne starším, věru, osmnácti let,
když prvně dokázal své hrdinství. —

Před zámek jednou seděl Emeri,
před mramorným v Narbonu paláci
a žena jeho s ním a opodál
ve stínu lip si hráli s krahujci
a se sokoly jeho synové
a boží mír byl kolem, klonilo
se slunce k západu a celý kraj
jak v zlaté tonul záplavě a hrad
byl celý růžový a vlaštovky
kol všude kroužily a plnily
vzduch švitorem a srdce plnilo
se Emerimu štěstím, pohlédl
na děti své, za ruku ženu jal,
v zrak její krotký hleděl s pohnutím
a pravil jí: „Kdo nad nás šťastnější
na zemi je? Hleď na ty děti své!
Rci, kdo má krásnější a statnější?
Už, věru, neschází jim ničeho
než aby na rytíře pasoval
je císař brzy, by jim mečů dal
a poslal je porubit pohany!“

A sotva dořek', ejhle, pod stromy
tu Karlův posel náhle zjevil se
a pozdravil ho: „Zdráv buď, vévodo,
mě císař posílá a vzkazuje,
bys bez prodlení sebral synů svých

čtyr nejstarších a k němu vedl je,
pět let by sloužili mu při dvoru,
pak na rytíře chce je pasovat,
a pevnými je hrady obdaří.“

A zatím co tak posel promluvil,
v lip zanechali stínu jinoši
své krahujce a sokoly a hru
a kolem otce seřadili se
a jásali, jen jeden mračil se,
to Giljom byl, na bratry zvolal tak:
„Buď hanba vám! Což malé děti jste?
Co radujete se? Hněv ve mně plá!
Pět let mám sedět někde nečinně?
Nač sloužit? Komu? Čím? Snad v paláci
mám králi krm a víno přinášet
a plášť mu podávat neb účastnit
se honby v lesích? Jinou hledám zvěř!
Meč dejte mi a koně dobrého
a dobudu vám celý širý kraj
až do Oranže, který vyrval nám
a drží pohan! Až tak učiním,
tu císař bude chtít mě pasovat
hned na rytíře, aniž sloužil bych
kdes v paláci, uzavřen v pokojích!“

Tak zvolal Giljom, starší bratr však
mu jeho řekl, s čelem svraštěným:
„Já půjdu též potírat pohana,
já starší jsem, a proto vůdcem já
a hlavou budu na té výpravě!“

Však Giljom vzplanul hněvem, zuřiv byl
a vzkřikl: „Mlčiž! Kdybych bratrů měl
tři ještě sta, přec vůdcem budu já,
a všickni poslouchat mne budete,
neb cítím k úkolům se povolán,
o nichž jste nikdy posud nesnili!“

A svíral pěst a matka v úzkosti
se postavila před něj s prosícím
a zaroseným zrakem, otec však
děl přísně synům: „Ani slova víc!
Vy půjdete, kam já vás povedu,
tož na dvůr císařský. Kdo odváží
se reptati, když slyšel vůli mou?“

Chtěl Giljom mluvit, matka za ruku
jej pojala však, tvář mu hladila
a tedy mlčel jak ti ostatní,
rty hryzal si jen, všecek pobouřen,
a šeptem pravil matce: „Tedy jdu
a poslechnu, to ale, matko, věz,
že nevrátím se do Narbonu dřív,
než tolik země sobě dobudu,
by tisíc sloužilo mi rytířů!“

Na druhý den Emeri z Narbonu
a čtyři jeho junní synové
se vydali na cestu k císaři
a tisíc jeho s nimi rytířů,
a soumarů bylo as padesát,
co zlato, stříbro nesli, náklad též

říz hedbávných a pláštů vyšitých.
A žena Emeriho z Narbonu
až za bránu šla s mužem, se syny
a vzdychala a tiše plakala
a šeptala si: „Nač ty boje jsou,
ty bezkonečné, nač to vraždění?
Co bolestí jest ženám snášeti
a matkám ubohým!“

A před branou
se loučila nejdéle Giljomem,
neb nade vše ten drahý byl jí syn
a šeptala mu v ucho: „Dítě mé,
zde sama zůstanu, sto rytířů
jen chránit bude město a náš dům,
kde mladé tvoje sestry zůstaly
o tebe plačíce. Ach, synu můj,
což kdyby pohan město napadl?
Ty přišel bys nás osvoboditi?“

Jak hrdě a jak něžně zároveň
se Giljom usmál, matce slibuje,
že přilít' by na koni jako pták!
A pak se všichni dali na cestu
a matka ubohá za starý dub
se skryla rychle, neboť cítila,
že mdloba na ni jde a nechtěla,
by někdo zahléd' ji v té slabosti,
ni její muž ni který ze synů,
v tu kdyby stranu ohlíželi se,
by ještě jednou na ni pohlédli.

Tak Emeri a jeho synové
se dali do Paříže na cestu
a nejslabší neměli tušení,
že zatím k Narbonu se valil mrak,
že městu zmar a zkáza hrozila:
plul mořem mocný Arabie král,
rek Tybald s celým loďstvem velkým svým
a brzy Narbon sevření vojskem byl
a žena Emeriho zvedala
na baště stojíc k nebi ruce své
a zoufale v dál sílala svůj hlas,
a v pláči svém za synem volala:
„Můj Giljome, kde jsi? Spěj na pomoc!
Což neslyšíš můj nářek? Větrové,
v sluch jeho neste moje volání
a perutě své půjčte rekovi,
by městu spásu přinesl i mně!“

Tak bědovala, on však neslyšel
■ vesele ku dvoru s otcem jel
a s bratry svými. Jednoho však dne,
když s nemnohým zůstali komonstvem
ač vybraným, nedbale pozadu
a na pahorku odpočívali
a v slunnou pláň se šírou dívali,
jak hlavní voj se ztrácel rytířů
co mraku stín v poledním sálání:
tu náhle spatřili dav veliký
se nedaleko z lesa hrnoucí
a Giljom vykřik' vzrušen: „Pohané!“
A uhodl, neb Sarazínové
to táhli z Oranže, kde Klariel

ve velké slávě vládl, mocný král.
Měl sestru krásnou, jmenem Orabel,
tak krásnou, že se stala příslovím
a Tybald král ji žádal za ženu.
Rád Klariel ji jemu zasnoubil
a pohané, jež Giljom viděl teď,
to byli toho krále poslové,
a nesli mu radostnou zprávu zpět,
že Orabel jest jeho nevěstou.

Však Giljom rek když poznal po zbroji,
že pohanský před sebou vidí lid,
se neznal radostí a s pahrbku
jak divoký lev pouště řítí se
a marně jeho otec držel jej,
a napomínal, by se raděj skryl,
a dokazoval, že to šílenství,
se pouštět do boje s tou přesilou:
byl Giljom brzy v středu nepřátel
a strhl s sebou takto ostatní,
již nemohli jej v boji opouštět,
a okamžitě tedy nastala
seč neslýchaná, která vítězstvím
díků úžasné Giljoma chrabrosti
pro vyznavače kříže končila.
Byl útěk pohanů a když svůj meč
o trávu Giljom nyní utíral
při radostném křesťanů jásání,
tu spatřil v stínu háje na blízku
as dvacet mužů skvěle oděných,
již prchat nechtěli neb nemohli
a v středu jejich pyšně vzpínal se

oř bílý jako labuť. Na hřbetě
měl krásný kůň ten sedlo ze sloni
a pokrývka až na zem splývala
mu dlouze z blankytného hedbávu
a zlaté uzdy měl a podkovy.
Však oči jeho byly nad zlato,
jak slunce plály, plné rozumu.

Děl Giljom: „Koně posud neměl jsem,
jenž reka hoden. Tento bude můj!“
A bez odkladu muže napadal
již, olbřímové chmurní, osmahlí,
jak skály čněli, jeden obzvlášť — nich
byl hrozný na pohled, však právě s ním
se Giljom v zápas pustil rekovský
a za nedlouho pohan v travu kles’
a Giljom na prsa mu poklekl
a pravil mezi tím, co ostatní
se proti bratrům jeho hájili:
„Rci jméno své.“ A pohan pochmurně
mu odvětil: „Je trpký osud můj!
Muž zralý podlehl jsem hochovi.
Však přiznávám, že’s pravým hrdinou
a proto odpovídám vítězi.
Jsem Akylant a proudí královská
mi v žilách krev. Tybaldy přibuzen
do Oranže jsem jel, bych požádal
o ruku Orabely spanilé.
Jak spanilá je, popsat nelze mi.
Květ hlohu není bělejší než tvář
té divukrásné dívky. Její líc
jak bledá růže kvete, její zrak

hvězd snivost má a jasnost zářivou.
Ó, třikrát šťasten Tybald jest, můj král,
neb jest mu zasnoubena Orabel.
Ráj rozkoše ho čeká nejsladší.
Kůň, jehož vedem, její jesti dar.
Teď všechno víš. Nuž, žádej výkupné
neb usmrt' mne, jsem zcela v moci tvé."

A hleděl neohrožen vítězi
v zrak blankytný, však Giljom zůstal něm
a bez pohybu. Rajská vidina
se zjevila mu, srdce tlouklo mu
a ruce třásly se a ruměnec
plál na tváři mu sličné, panické.
V tom vidění zřel mramorový dům,
jenž zlatokrytý jako slunce plál
a kolem kvetly stromy růžové
a stříbrné tryskaly fontány
ve stínu laurů a v těch zahradách
se dívčí, lepotvárná postava
po bílých brala cestách: Orabel
to byla s tváří jasnější než květ
jest hlohu na jaře a s očima
jak hvězdy, z kterých prší paprsky,
a jako ze sna Giljom promluvil.
„Jdi,“ řekl Akylantu, „volný jsi
a nežádám na tobě výkupné,
jen jedno slib mi slavně. Zpátky jdi
do Oranže a vejdi v mramorový
dům Klarielův a tam vyhledej
ve síni vonné sestru královu
a řekni jí, že Giljom z Narbonu,

syn Emeriho, táhne na Oranž,
by města dobyl a ji odnesl,
že miluje ji celou duší svou,
že za ženu ji pojme, pokřtěnou,
a toho Tybalda že usmrtí,
kdekoli potká jej!“

A Giljom vstal
a Akylantu rány zavázal,
pak za uzdu vzal oře bílého,
ježž Orabel Tybaldu poslala,
a řekl takto: „Kůň ten jest teď můj,
to kněžně rci.“ Pak dodal: „Krahujce
zde mého vezmi, odevzdej ho jí
a řekni jí, že to zatím jest můj dar.“

A Akylant se vrátil k pohanům
a vyřídil vše věrně. Zuřil král
a Orabel až zbledla nevolí
a vzkřikla: „Do podrobna popiš mi,
ten zápas a tu drzost křestana!
Jak plamen šlehá ve mně nenávist,
a strašnou kletbu hledám v paměti!“
Však Akylant když líčil Giljoma,
tu bledé její tváře zbarvily
se ponenáhlu jako růže květ,
a zasmušilost s čela zmizela
a sladká jakás nyvost řítíla
se v duši jí a chvíli mlčela,
když Akylant svou zprávu ukončil
a posléz řekla: „Kde ten krahujec,
ježž poslati mi Giljom smělost měl?“

A když jí ptáka toho přinesli,
na ruku vzala jej a hladila
a krásný úsměv z očí zářil ji
a když jí bratr vlídnost vyčítal,
již jevila, tu odpověděla:
„Je vězněm ubohý ten krahujec,
je hostem zde, jak mohu tvrdou být?“
Pak nesla ptáka do své komnaty
a šeptala si: „Čím jest Tybald mi?
Vždyť neznám jej a nemiluji ho,
však obraz toho juna z Narbonu
v mé duši nyní žije . . . Přejde čas,
kdy vyplní svůj slib?“

A usmála
se zase sladce. Snila v onu noc,
že Giljom dobyl města, vedl ji
do chrámu velkého, kde Kristus stál
ve prostřed bělokřídлых andělů,
jichž zástup plnil prostor nesmírný,
a že ji vítal, za ruku ji jal
a ženichovi vedl v ústrety,
v němž, zardíc se Giljoma poznala. —

A zatím Giljom chrabrý s otcem svým
lid sbírali po širé krajině,
neb zpráva došla je, že Tybald král
jich město obklíčil a chystali
se osvobodit žalem sklíčenou
a zoufající kněžnu narbonskou,
jež synu svému poslem vzkázala:

„Ty jediný mi spásu přineseš,
však spěchej, abys pozdě nepřišel!“

Král Klariel o všem však zpraven byl
a věděl, kudy vede křesťanský
voj Emeri a v tichu sebral lid,
by v průsmyku přepadl křesťany,
již netušíce jeho nástrahy,
by byli podlehli, však Orabel
když o výpravě jeho zvéděla,
hned k sobě zavolala otroka,
jenž byl jí věren, oddán od dětství
a tajně křesťanem byl, pravila
mu divukrásná takto Orabel:
„Spěš jako vítr! Nepozorován
se z města ber a hledej v táboře
svých bratrů křtěných tajně Giljoma
a řekni mu, že o něm sním co noc,
že ženou jeho věrnou budu kdys,
když láska jeho ke mně potrvá.
A řekni mu, že čeká v průsmyku,
jímž pojede, pět tisíc Oranžských,
a všickni dychtí jeho prolit krev.“
Hned letěl posel, vše pak vyřídil
a zachránil tak děti Francie.
Ti připraveni táhli nyní v boj,
sám Emeri jel v čele pluků svých,
vous jeho bílý splýval na prsa
mu k pasu až a prapor z brokátu
měl v ruce svých a jasný karbunkul
jak hvězda svítil hrotu na konci.
Po boku otce, nadšen, Giljom jel,

byl jako blesk a bouře na moři,
šla hrůza z očí jeho planoucích,
byl jako vlasatice, plnící
noc celou hrůzolepým zjevem svým.
Boj krvavý byl, dlouho váhalo
kam posléz kloniti se vítězství,
však na večer byl Giljom vítězem
a Klariel uháněl v město své
jen se zbytkem svých pyšných rytířů.
Pláč v očích měl, když sestře líčil vše,
co událo se, líčil živě tak,
jak Giljom zkázonosný podoben
byl smrti andělu, že Orabel
se nezdržela zvolat' s nadšením:
„Mlč, bratře můj, mě jímá silně tak
ne obdiv jen, však láska nesmírná,
že jemu jen chci někdy náležet.
Nuž, ano, věz to, že jej miluji!“
A v okamžiku, co tak pravila,
se saracínský zjevil bohatýr
a pravil tak: „Mě zajal Giljom rek,
s nímž měřil jsem se směle v souboji.
Však dal mi volnost, to jen nařídív,
bych tobě, lepotvárná Orabel,
ten prsten odevzdal.“ A podal jí
při těchto slovech kroužek s rubínem
jak krůpěj krve rudým. Vzala jej
a vzplanula jak růže, šeptajíc:
„Tak, Giljome můj, s tebou snoubím se!“

Tu hořel hněvem bratr její, král,
a zvolal takto: „Za tu nevěru

a hříšnou lásku dlouhý bude pláč
tvůj, sestro má. Hned veďte do věže
ji mramorné ve středu zahrad mých,
tam zůstane, až sám jí otevru
to vězení, buď bych ji Tybaldu
za ženu dal, neb bych ji usmrtil.“
A poslechli. Však dívka mlčela
a sladce jen se, nyvě usmála,
neb ráda trpěla pro lásku svou. —

Však mezi tím, co to vše dalo se,
táh' Emeri a chrabří jeho syn
blíž k Narbonu, kde vévodkyně už
vši naděj ztrácela, neb útoky
jen slabě město odráželo už
a denně hrozivější pohan byl.
A posléz padl mladý Gibelín,
syn zoufající matky nejmladší,
do rukou nepřátel. To černý den
byl pro Narbon a vyšla z paláce
na baštu vévodkyně volajíc
tak na pohana: „Králi Tybalde,
mé dítě vrať mi! Je to pouhý hoch
a ruce jeho slabé ještě jsou,
meč jímat ani ještě nedoved'.
Za pouhé dítě vezmi raděj mě
a usmrť mne, já pluky sílala,
by vraždily vás, na mě padá krev
tvých bohatýrů hojně zabitých!
Nuž, v tato prsa pohřbi dýku svou,
ne v srdce toho však, jež kojila!“

Král Tybald smál se, odpověděl tak :
„Tvá trýzeň, vím, že bude větší tím,
čím více dítě tvoje utrpí
a muka, která sama nesla bys,
by slastí se ti zdála proti těm,
jež podstoupí tvůj útlý rozenec.
Na kříž jej přibit dám, jak přibit byl
ten, jehož jako boha vzýváte!“

A matka zkamenělá úžasem
na obzoru za krátko viděla
kříž vysoký, za kterým krvavě
se v mlhách slunce k zemi sklánělo,
a beze slz, s jediným výkřikem
se k zemi potácela volajíc:
„Mé dítě! Bože, kde jest Giljom můj?
Kde Emeri, můj choť? Kdes, Bože, ty?“
A v okamžiku tom se zdvihal prach
a ženy, které kolem plakaly,
tak řekly vévodkyni: „Běda nám,
prach zdvihá se, toť nová posila
jest pohanům, teď město ztraceno!“
Však vévodkyně vzkřikla s nadšením:
„Ne, v prachu tom se kříže blýskají,
to jest můj choť, to Giljom jest, můj syn,
toť naše spása! Bůh se ustrnul!“

Blíž hrnulo se vojsko křesťanské,
blíž letěl Emeri a jeho syn,
ruch nesmírný byl v plucích pohanů,
král Tybald bouřil: „Na kříž s dítětem!“
A poslechli, ubohý Gibelín

měl brzy ruce hroty proklané
a hrubý provaz poutal na kříž jej
a chystali se útlé nohy též
mu přibíjet, a Tybald krvavý
vzal kopí v ruce, by jej usmrtil.
Na baště vévodkyně zřela to
a prsa tloukla svá a z jejích úst
se nesouvislá slova drala jen
a její zrak byl jako šílené.
Šíp za šípem pohané sílali
po zoufající matce, útrpnost
je k tomu měla. Končit muka tak
ta její chtěli, žádný ale šíp
ji nezasáh' a bleskot oněch střel
jak aureola kmital kolem ní.
Teď ale výkřik hrůzu plodící
zržel tábořem, na nebi zarudlém
kříž spatřil Emeri a oběť tu,
již neslo spásy naší znamení,
a srdce jeho divem nepuklo.
Jak orel letěl v davy nejhustší
a v pravo, v levo zkázu rozsíval,
jak trávy nepřátelé padali,
jich středem prorazil si cestu sám,
u kříže byl, sám pokryt ranami,
krev s čela řinula mu v bílý vous,
však Gibelín byl spasen, Emeri
mu hřeby z rukou trhal s prudkostí,
pak přefal provaz, dítě omdlelé
na štít svůj vložil, s pláčem hlasitým
pak na svém oři k městu uháněl,
svou drahou kořist stále líbaje.

A v úžasu nad činem takovým,
bez boje na okamžik pohané
se dívali, až brána narbonská
se otevřela a zas zavřela
za v město řítícím se Emerim.
Král Tybald ale zuřiv volal v boj.
Ten nastal hned, však nesl zkázu mu,
neb Giljom Fierabras jej usmrtil
pod samým křížem, na němž Gibelín
byl muka pána trpěl našeho,
a dobyl nejskvělejší vítězství:
až k moři metl saracenský lid,
kde zbytky zachránily koráby,
ku břehům prchající africkým.
Pak navrátil se Giljom k matce své
do Narbonu a řekl: „Dodržel
jsem slib svůj, matko! Dej mi odměnu!“

A vévodkyně vtiskla na ústa
mu polibek a kladla na hlavu
mu žehnající ruce, odměnu
tak Giljom měl na světě nejsladší,
a pak ho vedla matka v komnatu,
kde zotavený z ran svých Gibelín
na loži spočíval, a Emeri
též žehnal Giljomu a líbal jej.
Tak tedy radost zase v Narbonu
jak slunce svítila, jež probralo
se z mraků těžkých, chmurných jako smrt.

Čas plynul v sladkém klidu. Giljom však,
když naslouchal, jak ptáci zpívali,

a růže kvést když viděl v zahradách,
vždy smutek cítil jakýs podivný
se v srdci ozývat, stesk mlhavý
a touhu neurčitou, vlhl zrak
mu bez příčiny, býval hádankou
sám sobě tak. Tu jednou stalo se,
že viděl, z okna hledě, poutníka,
byl prachem pokryt, cáry oděn jen
a zdálo se, že klesá únavou.
Šel Giljom rychle tomu muži vstříc,
ved' v palác jej, sám víno přinášel
a pokrm dal mu a pak tázal se,
kým je a odkud jde a v odpověď
tak pravil poutník: „Gilbert zovu se
a otcem mým jest hrabě ardenský.
Tři léta úpěl jsem co zajatec
pod jařmem saracenským. Unik' jsem
a navracím se v sladkou Francii.“
A na to vyprávěl, co viděl vše
v těch krajích, které drží pohané
a končil takto: „Z měst, jež jejich jsou,
je Oranž nejkrásnější. Stojí tam
dům králův, vytesaný z mramoru,
sín' jeho každá umění je div
a sady, které vůni kolkolem
na míli šíří, rovny ráji jsou.
Však zázrak největší v tom domě jest
nad všechny děvy lepá Orabel.
Kdo neviděl ji, říci nemůže,
že ví, co krása ženy znamená.
Žel bohu jen, že jesti pohankou.“

Tu zaplál Giljom vášní přemocnou
a věděl už, co jeho tesknoty,
co touhy jeho matné příčina
a zvolal tak: „Bůh slyš mou přísahu!
Hned do Oranže na cestu se dám
a odpočinku nedopřeju si,
než uviděl jsem krásnou Orabel,
neb miluju ji víc než život svůj!“

Vzkřik' Gilbert: „Šílenství tvá přísaha,
yšak zmužilost tvá obdiv budí můj
a půjdu s tebou. Přestrojíme se.
Tvým budu vůdcem, na mě spolehej.“

Dne toho ještě Giljom Fierabras
a Gilbert na cestu se vydali. —

Když přirazili posléz do města,
byl Giljom, věru, jako omráčen,
ni ve snu nebyl takou nádheru
a krásu tušil. Jaké bohatství
se jevilo mu oslňující!
Dům každý palácem byl, zahrady
se všude zelenaly, vůněmi
vzduch prosáklý byl, všude zpívali
při šumu stromů ptáci přesladce.
U domu každého se Giljom ptal:
„To královský zajisté jesti hrad?“
A Gilbert odpovídal: „Sluha jen
zde bydlí králův“ — ale náhle hrad
se zjevil na náměstí ohromném,
kde celý les se růží ševalil

při mírném vánku. Brána bronzová
se zrcadlila v modré tůni vod
pod baštou z mramoru a Giljom něm
se díval na les druhý, kamenný
těch věží štíhlých, které v pýše své
se do azuru nebes nořily
nad domem královským a Gilbert děl:
„Jsme u cíle. Z těch věží každá kříž
dřív nesla na temeni, strhli je
a zašlapali v prach, a křesťané
jsou otroci dnes hrdých vítězů,
jež od Afriky moře neslo sem.“

Tu zařval Giljom jako raněný
a nedobitý tur, však položil
mu Gilbert ruku silnou na ústa
a řekl: „Neprozrad' se, nešťastný!
Buď trpěliv, vždyť rukou vlastní zas
kříž postavíš, kde trčel původně.“

Hryz' do rtů Giljom se a zaklepal
teď Gilbert na vrata a pravil tak,
když otevřel mu vrátný: „Hvězdář jsem,
jenž čítá velké králů osudy
jak v otevřené knize ve hvězdách.
Král kartaginský posílá mě sem,
bych pánu tvému radil. Doved' mě
v dům bez odkladu, o mém příjezdu
zprav krále pak.“ A vrátný vedl jej
hned do dvora a spěchal hlásit jej.

Byl Klariel tak dychtiv slyšeti,
co osud chystal mu, neb v úzkostech
byl po porážce krále Tybalda,
že bez rozmyslu k sobě povolal
hned Gilberta a večer spolu šli
na plochou střechu domu, odkud byl
přes stromy sadu pohled na hvězdy
bez meze širý, velký, vznešený
a Gilbert pravil: „Nutno především,
by sluha můj, jenž se mnou přišel sem,
v sad vešel tvůj a nití čarovnou
jej omezil, by škodných duchů sbor
do domu vniknout nemoh’.“

Vešel v sad

tak Giljom směle, vázal rudou nit
od stromu k stromu cestu hledaje
v tmář z laurů, sykomorů, granátů,
za kterou k nebi čněla mramorná
ta bílá věž, v níž dlela Orabel.
Při třpytu hvězd tu spatřil budovu
pod temným nebem z lapis lazuli,
trysk fontánů se blýštil kolkolem
a růže na tisíce kvetly tam,
tu bílé jako sníh, tam červené,
i zamodralá mnohá zdála se
při svitu luny. která zvedala
teď bledý svůj a černý obličej
nad stromů vrcholky, a unešen
řek’ Giljom tiše: „Ráj zde, věru, jest!“

V tom zahlíd’ v oknu dívčí postavu,
o jaspisový sloup, jenž uprostřed

se okna temnil, podepírala
svou hlavu nyvě, slyšel její vzdech
a okamžik stál jako z kamene,
neb uhod', kdo to byl. Pak letěl blíž
a hlasem znícím hlubě dojmutím
tak zvolal tiše: „Jsi-li Orabel,
dej znamení a hádej, kdo jsem já!“

Tu svez' se závoj, stříbrný jak slap,
přes její tvář, a chvíli mlčela,
pak jako drozda kлокot vábivý
děl její hlas: „Ó běda, běda mi,
když tážeš se, kdo jsem, když neuhod'
jsi jako já, když srdce němé jest
v tvých prsou, reku! Moje uhodlo,
že's Giljom sám!“

A Giljom poklekl,
vztáh' ruce k ní a zvolal: „Vím to též,
že's Orabel! Ach, běda, že svou tvář
si zahaluješ! Hněv tvůj příčina!
Já přišel spasit tě neb zemřítí!
Chceš sama usmrtit mě, ukrutná?“

Tu spadl její závoj stříbrný
a v plné stála kráse hvězdné své
a zašeptala: „Pouze ruměnec
svůj skrývala jsem, nebyl to však hněv,
jenž vznítíl jej. Hle, jako zora zas
na líci plane . . .“ Zraky sklopila
a rukama zakryla obličej.

Však Giljom zmámen její sladkostí
pod samým oknem stál a divoce
se chápal dveří z bronzu přepevných,
by vypáčil je, neboť pokleknout
u nohou dívky chtěl a dotknouti
se rtoma lemu roucha. Marně však
se snažil zjednati si průchodu
v ty bílé zdi, jež krásu věznily
tu víc než smrtelnou a Orabel
jej polekaně takto prosila:
„Hluk prozradí tě, probůh, mírni se!
Nač vnikat v dům? Vždyť se mnou rozmlouváš
a neskonale proto šťastna jsem!
Ó, velký reku, spokojen buď též!“

„Ne,“ zvolal Giljom, „unéstí tě chci,
neb bez tebe mi žítí nelze už!
Kéž nohou tvých se rty mé dotknou jen,
bych dojistá to věděl, žádný zjev
že neklame můj oslněný zrak!“

Tu Orabel mu růži hodila,
již měla za pasem, a líbal ji
tak silně, že se ihned rozpadla
a zvolal pak: „Ach, běda, žízeň má
tou krůpějí jen roste horečně!“

Tu rozpustilá lepá Orabel
své temné vlasy, temné jako noc
a modravé jak noční obloha
a vonné, jak ty růže v zahradě,
a jejich proudy podél mramoru

zdí bílých rozlily se, dlouhé tak,
že Giljomu na prsa padaly
a líbal je a byl jak omámen
a nechtěl je už pustit. Orabel
však hbitě splítala je, vrkoč pak
kol sloupu otočila na okně
a konec jeho dolů spustila
a jako ze sna řekla šepotem:
„Hle lano, které cestou ke mně jest!“

A v okamžiku Giljom šplhal se
do okna po vrkoči . . . v síni stál,
kam svítil měsíc, lampa mystická,
svá kouzla spřádaje, tak prastará
jak samý svět a Giljom v náruči
měl Orabelu, slova nemluvil,
neb polibek, jenž na rty tiskl jí,
ten více řek', než Giljom věděl sám.
A ticho bylo kolem posvátné,
trysk fontánů jen šuměl pod okny,
a šero bylo sladké nade vše,
svit luny plnil stříbrem komnatu,
vás pronik' alabastr růžový,
a štědře zlaté hvězdy rozséval
po dlažbě lesklé majolíkové
a po stěnách z bílého mramoru.
A se všech stran dštil odlesk na dívku
na stříbrotkaný, bílý její šat,
na bosé její nohy, bělejší
než mramor sám, na kruhy z opálů,
jež kolem kotníků se třpytily,
a temné byly vlasy její jen

v tom bílém třpytu v šero stlumeném
a očí bezedno, a sálal čar
jak roztavených hvězd z jich temnoty.
A Giljom posléz mluvy nalezl
a pravil jí, jak byla pohádkou
mu snivou vždy a skvělou nadzemsky,
když mluvit o ní slyšel v Narbonu.
A Orabel se svěřovala mu,
jak, vidina křestanských rytířů,
se v mysl její vtíral mocně vždy
a jak ji víra v Krista vábila.
A jásali, že oba našli se!

Teď ale bylo kroky slyšeti
a Giljom k srdci mocně trhl ji
a vzpřímil se, jak by ji bránit chtěl,
však usmála se: „Věrný otrok můj
mně pokrm přináší. Jest křestanem
ač po tajmu. Nám bude pomocným.“

A bylo tak a ještě v onu noc,
co zatím Gilbert s králem na střeše
ve hvězdách četl, unik' z Oranže
na rychlém koni Giljom s nevěstou,
již vedl do Narbonu k matce své.
A věrným rukám matky odevzdal
ji Giljom, aby připravila ji
na svátost křtu a biskup narbonský
sám učitelem víry Kristovy
se jejím stal, však Giljom bohatýr
a otec jeho bez odkladu teď

lid sbírali a táhli na Oranž.
Po boji bezpříkladně zuřivém
se město vzdalo a byl na valech
rek Giljom první, vnikl do věže,
kde Klariel Gilberta uvěznil
a pouta sňal mu sám, pak v souboji
rek přemoh' Klariela a když klek'
mu na prsa, tak pravil: „Nechci krev
tvou prolévat, neb bratr dívky jsi,
již miluji a s kterou zasnouben
jsem slavně před bohem a před lidmi.
Nuž, přisahej, že na vždy odpluješ
k těm břehům, odkud připlul otec tvůj,
by Oranž vyrval proti právu nám!
Nuž, přisahej a volným budeš pak!“

Děl Klariel: „Jsem zničen, podvrácen
je stolec můj, mé město ztraceno.
Co zbývá mi? Nuž, vrátím v Afriku
se tedy dle tvé vůle, přísahám.
A nikdy víc mě neuvidí břeh
té země, ty kde dýšeš, vrahu můj,
ty, který zlomil's zlatou berlu mou.
Za život svůj ti díků nevzdávám.“

A toho dne jel ještě Klariel
se zbytkem vojska smuten z Oranže,
tvář maje temným pláštěm zastřenou.

Však Giljom s otcem jeli k císaři,
by klíče Oranže mu přinesli
a zprávu o vítězství podali.

Když dorazili v palác královský,
šel Karel právě s dvorem z kostela
a Giljom vida vznešenou tu tvář,
tu vysokou, velebnou postavu,
klek' v cestu králi, za roucho jej jal
a tisknout k čelu lem chtěl uctivě
v svém nadšení, však kráčel před Karlem
muž pyšný, třímající nahý meč,
to kníže Ernalt z Orleanu byl,
jenž v lásku Karlovu se vetřítí
vždy snažil pochlebenstvím nečestným,
ten, vida neznámého mladíka,
děl drsně: „Zpátky, chlapče odvážný!“
A hrubě dotekl se Giljoma.

Tu vzplanul Giljom hněvem jako lev
a takou mocí mrštil Ernaltem
o blízký sloup, že kníže omráčen
meč pustil svůj a k zemi klesl sám.
Vzplál císař hněvem, Giljom poklek' však
a řekl skroušeně: „Ó, králi můj,
mou odpusť vinu. Nevím, kdo ten muž,
však cítím, že jest nepřítelem tvým
a vnuknutí mě moje neklame!
Proč mezi tebe vstoup' a mezi mne!
Já přišel pouze, bych ti odevzdal
klíč Oranže, to město je teď tvé,
my s otcem pro tebe je dobyli.“

A císař Emeriho poznal teď
a vítal jej a hladil s úsměvem
tvář Giljomu a pravil: „Prudký jsi,

však velkým bohatýrem! Vítám tě!“
A objal jej a bylo radosti
a císař sám Giljoma pasoval
na rytíře a od prvního dne
jej miloval a s králem celý dvůr
a celé město, celá Francie,
jen Ernalt z Orleánu chmuřil vždy
se jako bouř, když spatřil Giljoma,
však mlčel opatrně, bázlivě,
neb zdálo se mu, Giljom jediný
že uhodl, co skrýval v srdci svém,
tu zradu, která zrála pomalu
však stále v temnu smělých záměrů.

A jednou zvláště Ernalt lekl se,
to bylo na večer, když seděl král
za stolem ještě. Giljom naléval
v číš zlatou víno mu a Karel řek':
„Kéž syn můj tobě byl by podoben!
Kéž silný je a chrabrý jako ty,
můj Giljome! Ach, jsem už stár a sláb,
smrt je mi blízko! Jaká nebezpeč
tu hrozí Lovisovi, dítěti!“
„Strach neměj,“ řekl Giljom, „králi můj!
Má síla bude jemu ochranou!
A prvnímu, jenž by ho zradit chtěl,
při živém Bohu, hlavu srazil bych!“
Král zazářil, však Ernalt velmi zbled'
a ze síně se krad' jak zločinec,
a od té doby Karel dvojnásob
měl v lásce Giljoma a na jevo
mu dával lásku svou a důvěru. —

A jako tenkrát, Karel opět teď
si povzdech', stoje v ranním úsvitu
sám na pavlánu: „Ó můj Giljome,
kéž syn můj tobě byl by podoben!
Ó Giljome, proč nejsi synem mým,
když děti moje opustily mě
do ráje spěchající před časem
a Roland můj a Olivier když v prach
se rozpadli a když je nevzkřísí
pláč dlouhý můj . . . V tvou ruku v důvěře
bych žezlo odevzdal a korunu!“
A přes zábradlí císař klonil se
a s pavlánu tak zvolal do sadu:
„Jaký to rozmar pudí, Giljome,
tě z domu dnes a vede do hvozdů!
Dnes, věru, scházet neměl bysi zde!
Vždyť víš, že palác plný hostů je,
že králové sem přišli návštěvou,
že sám i papež, římský apoštol,
v své bílé říze přijel na oslu,
by dům můj poctil! V basilice mé
mši bude sloužit, bude shromážděn
dvůr v celé slávě, a ty, příteli,
se zatím budeš lesem honiti!
A kým, když ty zde nejsi, pochlubit
se mohu před cizinci? Nejlepší
jsi z bohatýrů mých a jediný
ty obdiv vynutíš jim mimoděk!“

Vzplál Giljom ruměncem a odvětil
před Karlem ukloniv se: „Dobře víš,
ó císaři, že obdiv jediné

Zeyer : Spisy XX.

9

tvůj vynucuje velký majestát
a dobře vím, že chválu zasloužit
tvou jest mi teprv činy příštými!
Že na lov jdu, to má svou příčinu.
Ne rozmar mě tam pudit, pane můj,
cos jiného mě mocně nutí tam.
Mně třikrát v noci stejně zdálo se,
že Rolandův jsem viděl světlý stín
a pokaždé mi řekl: Připrav se!
Ty zítra skoliš stvůru záhubnou,
jež hrozí všem a zvláště Lovisi. —
A nepokoj mi spáti nedal už
a smečka moje byla zběsilá
a zdálo se, že zvět tu čenichá.
Jaká to stvůra v lesích číhá as?—

„Nuž, tedy jdi,“ řekl Karel zamyslen,
zas na Rolanda vzpomínaje si
a Giljóm loučil se a zdravil jej
a odcházeje řekl s úsměvem:
„Ne každý kmet tak záhy jako ty,
můj pane, s lože vstává teplého
a doufám pevně, římský apoštol
že tvrdší spánek má, než králi ty,
a že se dlouho ještě nezbudí
a tak se stane, že se dostavím
v čas ještě ke mši, ubiv onu zvět!“

Tak pravil odcházeje, usmál se
těž císař Karel, ale chmuřil se,
když jeho zrak se setkal se zrakem

teď Lovise, jenž plach a zmaten stál
a nevěděl, co s otcem promluvit.
Strach pošetilý jakýs před ním měl,
ač na dné srdce jej přec miloval
a odpouštěl mu křivdu spáchanou
na matce své, jež byla Karlu též
ve svaté smířlivosti andělské
vše prominula. Synem Lovis byl
té bílé, plavovlasé Sibyly,
jež duši Karlové posledním snem
o sladké lásce byla pozemské,
té bílé, plavovlasé Sibyly,
jež zdálo se, že z nebe sestoupila,
by sirému, truchlému císaři
se stala útěchou, by sušila
ty hojné jeho slzy, tekoucí
pro Rolanda a syny poslední,
jež ukrutná císaři vzala smrt.

V té truchlé době jednou putoval
sam Karel nepoznán, bez průvodu
do opatství, kde hroby byly těch,
nad nimiž plakal, sir ve slávě své
a bez radosti v sluní velikosti.
Když zpět se bral, zamyšlen, zadumán,
a cesty nedbaje, tu k večeru
v tmě nekonečných lesů zabloudil.
Mha byla pod stromy a vítr vál
a pomalu teď krápal chladný déšť,
plác jak by z nebe padal v šerou tmán.
Stál Karel chvíli kolem pátraje,

zda východu je někde z houštiny
a spatřil bledou, velikou však zář,
jež křovinami z dále chvěla se
a za ní když se odhodlaně dal,
na mýtině se širé ocitl,
kde začernalý hrad stál v samotě.
Byl strašidelný, stářím sešlý už,
věž jeho zpola byla sbořena
a střechou vysokou a chatrnou
se luna kmitala, jež tonula
jak loď ve velké mraku trhlině,
a jako v smutku pod závojem mlh.
Hrad v temné vodě svého příkopu
se shlížel chmurně, po níž plovaly
jak bílí ptáci, květy leknínů
a mezi nimi, v slabém čeření
se cos jak hvězdy zlatě kmitalo,
to byly toho světa záblesky,
jež Karla lesem vedlo, linula
ta plápolavá záře od krbu,
jenž komnaty byl středem v přízemí
a teplo v chlad a jasnost sílal v šer
přes vodu zdřímlou oknem vysokým,
jež otevřené zelo v temnu zdí.
Most spuštěn byl a brána do kořán
a volně tedy císař vejít moh',
však prostřed mostu krok svůj zastavil
a mocným kouzlem pojat naslouchal,
neb nejsladší hlas, který slyšel kdy,
se v luzném zpěvu s harfy průvodem
lil zároveň se světlem z komnaty
v tmu chmurných lesů, v ticho samoty.

Stál císař chvíli, pak jak přiváben
tím snivým zpěvem, tiše bral se dál,
do brány vešel v chodbu, bez hluku,
tam dveře otevřel a překvapen
se v samé síni ocit'. U krbu
na nízkém stolci dívka seděla,
tvář měla odvrácenou od vchodu
a neviděla tedy císaře
a zpívajíc (neb její byl to zpěv,
jenž Karla mocně tak svým kouzlem jal),
ho ani neslyšela vejíti,
a Karel naslouchaje díval se
na postavu tu krásnou, ztepilou,
jen prostým bílým šatem oděnou
ze příze domácí, však královskou
svým ušlechtilým těla držením,
a zdálo se mu, nikdy podobnou
že nebyl viděl v síních knížecích.
Kol hlavy závoj měla průhledný,
jímž plavé vlasy zlatě svítily
při plamenech, jež rudě zářily
na krbu zděném, nachem požárným
zjev její bílý polévající,
jak červánky vysokou liliji.
Po strunách harfy, s vděkem hbitých vln,
se útlé její prsty míhaly
a tato slova plynula jí z úst:
„Já srdce vlastního se tázala:
Proč se, ó bloude, smutným třeseš strachem,
čar lásky když tě chvátit začíná?
A ono dělo: Hrozím se ach, bolu —
jde s láskou vždy jak se světlem jde stín

a není hrobem lásce posléz bol?
Tu s úsměvem jsem odvětila mu:
O srdce pošetilé, utrpením,
věz, nejdéle že láska trvá vždy!
Však zachvělo se znova, pravíc mi:
Ach, milování podobá se smrti,
vždyť milující vzdal se svého bytí,
jen v bytí druhého dovede být.
A proto lásky bojím se co skonu! —
Tu srdci svému odvětila jsem:
Uč od řeky se, která úsměv nebes
v svém klíně modrém nesouc, chvátá s plesem
v tůň moře, ač tam pohřbívá své bytí!
Ó srdce, spěj v radostném opojení
v hloub sladkých tuch a snivých žádostí!
Vzdej plně se a zpij se vlastní smrtí,
měj žízeň žertvou být, neb krvácení,
věz, jedinou tvou slávou, srdce, jest!
A zasáhne-li ruka milovaná
tě ránou těžkou, uč se umíratí
od ptáka v lese, který s šípem v prsou
v šer houštiny se skryje v smutku svém,
a pomalu tam tiše, tiše hyne!“ —

Ta slova nesla v nápěvu se snivém
při stříbrozvuku harfy prostorem
a píseň, hudba, sladký hlasu čar
div způsobily v prsou císaři,
jak vlahý vesny van, jímž omládne
les dumavý a plný zimních chmur.
Krok mimoděk blíž k dívce učinil,
a ona, slyšíc teď, se ohledla

a zjevila se takto tváří v tvář
v své cudné kráse náhle Karlovi,
zrak blankytný svůj upírala naň,
sic překvapena, ale bez bázně,
a úsměv její vlídný zdravil jej
a pravila mu prosté: „Vítán buď!“

Když ale mlčel, vnořila svůj zrak
v ten jeho bezedný, před nímž se chvěl
svět celý, který mečem podrobil,
a zkoumala, proč neodpovídá
a uhodla v něm cosi smutného,
a plna řekla tedy soustrasti:
„Ty trpíš, pane? Je to únavou
a hladem, žízní? Cesta daleká,
ti byla úmornou? Je rozedrán
tvůj plášť, to trní v lese činilo?
Ó usedni! Zde blíže k ohni pojď!
Dům náš je chudý sic, však dovedem
si hosta vážit, ježž nám poslal Bůh!“

A vedla jej až k ohni, nutila,
by sedl v křeslo, a pak s úsměvem
mu řekla: „Pane, vína přinesu
a pokrmu. A děda zavolám.
Je pánem toho hradu. Dobrý je,
ač pochmurný. Však ty jsi smutný též,
proč na mě hledíš, jak bys plakat chtěl?“

Řek' císař dojat: „K slzám tichý hlas
tvůj sladký vábí mě a píseň tvá!
Tak mladá jsi a smutně zpíváš tak!“

Což může zármutek v tvých prsou dlít,
když sotva přestala's být dítětem?"

A řekla dívka: „Starý je to zpěv,
od matky jemu jsem se učila
a proto, že v něm její slzy jsou,
v mé žije paměti a proto též
jej ráda zpívám.“

„A ty chápeš jej?"
se Karel tázal. „Víš, co krvácet
pro srdce znamená a dovedla
bys tiše mřítí jak ten lesní pták?
Kde, dítě, však bys vzala zkušenost!"

Tu zasmušila velmi dívka se
a řekla tiše: „Žalem zemřela
mát moje ubohá. Ach, lásky bol
ji usmrtil. Co tedy zpívám, vím.
A je to prosté tak. Což mohl by
kdo milovat a tiše nesnášet?
A lásce, která lásku nenajde
neb ztratí ji, co zbývá jiného
než mlčky v žalu zemřít?"

Pravíc tak
se zamyslila opět na chvíli,
pak ale náhle zpamatujíc se,
že hosti ještě neposloužila,
se rychlým krokem brala ze síně.
Však za krátko se zase vrátila
a nesla chléb a víno, zároveň

s ní vešel starý muž, jenž opíral
se o hůl dlouhou, velmi sešlý byl
a shrbený, však bledý obličej
měl ještě stopy dávných lepších dnů,
byl ušlechtilý, oči zapadlé
ze stínů hustých stříbrošedých brv
se bystře ještě leskly ve chvíli,
kde stařec hosta v domě přivítal.

„Jsem Gontram,“ pravil, „hrabě z Arrasu.
Kdokoli jsi, buď vítán. Zapomněl
svět na mě dávno. Velmi chudý jsem
a málo jen ti poskytne můj dům.
Však málo to je vše, co mám a rád
se dělím s hostem. Mluvím o tom jen,
bys nemyslel, že nízká lakomost
tak prostého příčina hostění.“

Tak pravil stařec, o krok blíže šel
a svému hosti ruku podat chtěl,
však vzpřímiv se, by na tvář pohlédl
té velebné, vysoké postavy,
jež ozářena krbem strměla
v své plné výši jako mocný dub,
vzkřik' Gontram z Arrasu teď překvapen:
„Při živém Bohu, ty jsi Karel sám!
Jak slunce jedno, jedna jenom tvář
tak září velebou! Rci, mýlím se?“

Řek' prostě císař: „Ano, Karel jsem.“

„A co tě vede v chudobný můj dům?“
se hrabě Gontram tázal: „Náhoda?“

„Já k tobě,“ pravil císař, „přicházím, když ke mně nepřicházíš, pane, ty, a myslím, že to víc než náhoda, co bludný krok můj vedlo na tvůj práh. Proč skrýváš se, jenž bys se chlubit moh’? Ty řekl’s mi, že dávno zapomněl svět na tebe. Já pamatuji však na dávné činy tvoje hrdinské. Ty schudl jsi? Proč valíš nevděku hřích na mě těžký? Proč jsi nepřišel mě žádat o to, k čemu právo máš, tož vděčnost mou?“

A Karel podával mu ruku svou, však Gontram z Arrasu se zapýřil a pravil: „Velký jsi a král jsi můj, však sluhou nejsem tvým, bych k tobě přišel pro mzdu! Pyšným byl rod, pane, můj a pyšný zůstane, ač v chudobě, poslední z Arrasu. Ty ostatně mi nedluhuješ nic. Vždy svou jsem konal k tobě povinnost, ty uznával’s to, vyrovnání jsme.“

Řek’ Karel starci: „Nechtěl urazit jsem tebe, pane. Zasedneme však teď za stůl, chceš-li. Hladov velmi jsem.“

Tak sedli tedy, chvíli mlčeli, a hltavě jed’ císař; z povzdálí ve stínu sloupu, o něj opřena, se vnučka Gontramova dívala

jak vytržena, zrakem velikým
a plným snů na Karla, chvěl se ret
jí pootevřený a zrychlený
dech prozrazoval srdce tlučení.

To byl ten velký tedy bohatýr,
král Západu, to tedy vítěz byl
ten nadlidský, jenž zmohl celý svět!

To císař byl, jenž polobohem zdál
se jí už v dětství dnech, když písněmi
o jeho činech čas jí krátili,
když vyčerpány byly pohádky!

To byl ten velký Karel tedy sám,
o němž co dívka pozděj' slýchala,
jak mocnou vášní, moři dmoucímu
se podobající, znal milovat!
To posléz onen tedy Karel byl,
o němž se říkalo, že byl tak stár,
že zdálo se, že není smrtelným.
Stár? zavrtěla hlavou. Krásný byl
jak věkuvzdorný dub a jaký čar
z těch jeho zraků linul, od čela,
na kterém vrásku nebylo a tvář,
jak byla jeho posud mladistvá,
ač bílý vous s ní plynul na prsa
a kštice jeho sněhem zdály se.

„Je nesmrtelný a proto věčně mlád!“
si šeptala a vzpomínala žen
těch blažených, jež někdy miloval,

a pomalu zrak sladký klopila
a lehký ruměnec jí zbarvil tvář,
a vzpomněla, jak na ni díval se,
když dozpívala a jak dojmout byl,
a tichý vzdech, jenž nebyl smutným však,
jí pozved' prsa.

Hlas v tom Gontramův
se ozval přísný: „Kde jsi, Sibylo?
Na hosta zapomínáš, zdá se mi!
Má chlebem, vínem spokojit se jen?“

Tu sebou trhla, ptákem letěla
a dýmající pokrm přinesla,
jejž starý sluha dědův připravil
teď s její pomocí. Ten vetčný hrad
víc neměl bydlitelů v stěnách svých
než tyto tři, a mnoho připadlo
tak práce Sibyle. A mezi tím
co dívka beze slova sloužila
při stole císaři a dědovi,
a síní sem a tam se míhala,
pro jejich pohodlí a obsluhu
se namáhajíc s milou ochotou,
tak na otázku Karla císaře
děd její vyprávěl: „Jest Sibyla
dceř jediné mé dcery, zemřelé
dvě léta tomu teď a zemřela
s ní radost moje též. Co útěchu
mi zanechala v domě Sibylu.
Však není pro mne žádné útěchy,

já příliš trpěl žalem dcery své,
je jedna rána srdce, duše má!

Syn bretonského přišel vévody
v ten starý hrad zabloudiv jako ty,
však věčné kletý byl to pro mě den!
Byl spanilý a mladý, jeho mrav
byl rytířský a svůdný. Zahofel
pro dítě moje láskou, moje dceř
jej milovala též . . . Nuž, za ženu
ji pojmul, odved' mi ji daleko
do svého kraje, v zámek u moře.
Já zůstal zde a ve své tesknuté
jsem šťasten přec byl, domnívaje se,
že ona šťastna. Listy psávala
mi občas plné něhy dětinné
a o svém choti s velkým nadšením
vždy mluvívala. Nikdy nezvala
mě však, bych navštívil ji, nikdy též
mi neodpověděla, zval-li jsem
ji k sobě na návštěvu. Plynula
tak léta pomalu. Tu zjevil se
zde v této síni jednou na večer
zjev bledý, zbědovaný: moje dceř!
Jak žebračka tu stála, rozedrán
šat její byl a obuv neměla
a dítě svoje nesla, znavena
až k smrti dlouhou poutí cizinou
a štkajíc prosila mě: „Nech mě zde
kdes v koutku v míru zemřít, v domě tom,
kde šťastna byla jsem zde v síni té,
kde o lásce mi mluvil bez konce,

ten, který zapudil mě nešťastnou!“
A objímala moje kolena
a pomalu mi vypravovala
tak dlouhá muka, která snášela!

Rok pouze žila klidně s chotěm svým,
když na korábu k irským břehům plul
a odtamtud přivezl zajatou
v dům ženy své a vášní pekelnou
k té divukrásné zaplál cizince,
jež v sítě své jej hříšně vábila.
Svou ženu ale v nenávisti měl,
co na překážku na ni hleděl jen
a všechno její svaté snažení,
jej tichým dojmout křivd svých snášením,
tak bez výsledků bylo, v chorobu
že posléz dlouhou padla lítostí.
Tu kázal manžel, aby odvezli
ji v pustý hrad, na skále strmící,
u jejíž paty v bouřích strašlivých
se věčně moře dmulo, bušící
a tříštící se o břeh šíleně.
Tam dcera moje žila po léta,
tak opuštěna jako v prokletí;
jen se svým děckem, které neznalo
než podle jména otce . . . V žalu svém
se chtěla práv svých posléz dovolat
u chotě svého rodičů, ti však
jí vyslyšeti ani nechtěli,
neb sňatek její nevhod přišel jim,
již snívali o sňatku královském
pro svého syna . . . Odmrštěna tak

se vrátit chtěla v pustý hrad
při řvoucím moři, v žal a samotu.
Však její choť tam právě zavítal
a řekl jí, že rozvod vymohl,
že sňatek její platný nebyl už.
„Přes zákaz otcův,“ řekl ten krutý muž,
„jsem za ženu té pojal. Zrušil teď
za příčinou tou biskup manželství
to naše proklaté.“ A nabízel
jí beze studu zlato v náhradu
jak záletnici, kterou propouštěl.
To ráno její bylo poslední.
Teď cítila, že žítí nelze jí
a přišla zemřít ke mně v tento dům.

Já tenkrát hořem téměř sešlil!
A v hoři svém jsem krutý stejně byl
na okamžik, jak onen proklátec,
neb za ruce jsem zuřivě ji jal,
když zvěst svou plnou slz a bolestí
mi byla vyprávěla pomalu
a zvolal jsem: „Ty obelháváš mě!
To není možné, aby bez příčin
té z domu svého vyhostil tvůj muž!
Chceš útulku v mém domě? Přísahěj,
že žádné viny není na tobě!“

Tu nevýslovná bolest bezedná
se jevila na bledé tváři jí
a zraky její suché posavad
se velkými plnily slzami,
ret její chvěl se, ale promluvit

dost síly neměla a výčitka
v těch krásných očích, svatě blouznivých,
mě pálila jak oheň. „Odpust mi!“
jsem vzkřikl v pláči těž a poklekl
před mučednicí, trpce zkoušenou,
však ona ke mně na zem vrhla se,
neb sílu neměla mě pozvednout,
a zašeptala: „Nejsem bez viny,
teď cítím to! Což není vina to,
že nedovedla jsem jej připoutat
na věky k sobě? Čím jsem chybila,
to ale nevím. Domnívala jsem
se neblahá, že stačí milovat
vší silou srdce, celou duši svou,
by milování z toho vzešlo zas.
Ach, byl to omyl! Posud miluji
jej, který přes to nenávidí mě!“

A hlava její klesla, tichý ston
jak raněného ptáka ode rtů
se nesl jí a na to mlčela
a nikdy neslyšel jsem nářek víc
a nikdy slzy v očích neměla.
jen úsměv nevýslovně smutný dlel
jí stále na tváři a chřadla tak,
že věděl jsem, že žítí nemůže.

V mé hlavě ale tak to vířilo,
že stále byl jsem jako v horečce
a bez ustání štvála myšlenka
mě jediná, jak smečka jelena,
to pomsty byla žízeň neskrotná.

Ty byl jsi tenkrát, králi, daleko
kdes v boji s pohanem a dovolat
jsem nemohl se tedy u trůnu
práv dcery své, nemohl žalobcem
se vydat k tobě, pohnat vévodu
před soud tvůj přísny. Čekat nechtěl jsem —
a v zoufalství svém tedy sebral jsem
— to bylo šílenství, přiznávám se —
lid branný svůj, který jsem rozmnožil,
svůj vyčerpav tím poklad veškerý,
jenž velký nebyl už, neb dal jsem vše
co véno vévodovi, který dceř
mou vrátil mi co bosou žebračku,
a tak jsem táhl tedy v nestejný
a pošetilý boj. Ji klamal jsem
a předstíral, že táhnu za tebou
v boj s pohanem, neb pomsty myšlenka
jí byla daleka . . . Nuž, onen boj
byl bez výsledku, vrátil jsem se sem
bez lidí svých, ty zahrabal jsem tam,
v tom kraji mlhavém a dalekém,
sám jako žebrák, pokryt ranami,
z nichž nikdy už jsem nevyléčil se.
Bůh sám mě pomstil, padl vévoda
pod nožem svého sluhy bezectné,
když jeho ženu k hřichu svádět chtěl . . .
Má dcera brzy ale zemřela,
svým žalem schváčena . . . Teď všechno víš!“

Tak vypravoval Gontram z Arrasu
a Karel mlčky k srdci přivinul
tu hlavu klesající pod tíží

tak velikého hoře, s něžností
vtisk' polibek na zbledlé čelo to
a jeho zrak, tak plný soustrasti,
se setkal s pohledem, ježž Sibyla
u sloupu stojíc, k němu zvedala
a v srdce její vnikla teplota
a nenadálá radost jakási
a slzami, jež z očí tekly jí,
jak deštěm slunko, úsměv zazářil.

Však Karel pravil starci: „Necítíš,
jak srdce moje v žalu chvěje se?
Tvé hoře znám! Nad hrobem pláču též
svých synů ztracených a Rolanda!“

„Ty aspoň,“ pravil Gontram, „výčitku
v své duši nemáš, jako bídný já,
že okamžik jsi žalu způsobil
svým milým! Stále vidím dceru svou,
jak nevýslovná bolest mluvila
jí ze zraků, když zuřivě jsem děl,
že nevěřím, že jesti bez viny!
Ta její nemá, bolná výčitka
až do hrobu mi bude sledovat!
V den z mrtvých vstání až se probudím,
o zajisté ten pohled žalostný
zas zjeví se mi, bude se mnou stát
u trůnu božího a na váhu
jak hora bude padat hříchů mých!
O žalu takovém, ó císaři,
tvé srdce neví, něžné, otcovské!“

Tu zbledl Karel, z hloubi zakvílel
a hlava klesla na stůl téžce mu
a strašný pláč, jak křeč, jej zachvátil.

Lek' Gontram se a hleděl překvapen
na císaře, ten ale u nohou
svých cítil dotknutí jak dítěte,
jež obejímá jeho kolena
na polo přítulné a na polo
jak ochranu by plaše hledalo,
buď v chorobě, neb v strachu. Sibyla
to byla, klečíc takto na dlažbě.
Jak bílý oblak pluje obzorem,
tak byla síní tíše nesla se
a jako růže k nohám padla mu,
tvář obracela vzhůru spanilou
a vlhkou plácem, zašeptala teď,
jak ze sna, polo si jen vědoma:
„Ach nešťkej, pane, pro bůh, nechceš-li,
bych smutkem zemřela, tvůj hrozný pláč
mi nevýslovná muka působí“ . . .

Tu Karel vzhled' a divný dojal ho
čar neurčitý, víc než slova ta
zvuk toho hlasu ukonejšil ho,
v ty zahleděl se zraky dětinné
a smutek jeho roztál jako šer,
když slunce vychází, však Sibyla
se zvedla zmatena, neb smělostí,
se zdálo jí teď její jednání
a tíše tak jak přišla od sloupu,
v stín jeho zase zpět se vrátila

a Karel velké slzy utřel své,
jež kapaly mu v dlouhý, bílý vous
a řekl Gontramu: „Můj příteli,
že dojmutí je moje velké tak,
ó nediv se! Neb trpké výčitky,
jež sobě děláš, znám je přes příliš.
I já jsem jednou svého Rolanda
tak těžce zarmoutil a urazil,
že vzpomínka jak oheň pálí mě
na srdci vždy, kdykoli v paměti
se vynoří mi. Ty's mi žaloval
tu křivdu, již jsi spáchal na dceři,
slyš křivdu též, již těžkou Rolandu
jsem učinil. Ta obžaloba snad
mi ulehčí.“

A Karel povzdechl
a mlčel chvílku s hlavou schýlenou,
pak pozved' ji a jal se mluvit tak:
„To tenkrát bylo, když jsem do Španěl
vtrh' osvobodit křesťanskou tu zem
od pohanského jha, ach onu zem,
jež odňala mi mého Rolanda!
Krev, lakomé, nás všech se nezdála
jí dostatečná oběť, lačnila
po prachu Rolandově! Padl tam,
však tělo jeho sladké odnes' jsem
a spokojit se musí Španělsko
jen památkou, že usnul na věky
na půdě jeho božský bohatýr.
Víš, na počátku hned že bojů těch,
tak památných a v pravdě obrovských,

se Pampeluna, město přepevné,
nám v cestu stavila, štít pohanů,
a že jsme dlouho, dlouho nemohli
jí dobyti a srovnat se zemí,
by dráha volna byla k pochodu
do nitra slunných krajů hispanských.

Co bylo sečí, bitev velikých
pod chmurné Pampeluny stěnami,
co bojů bezpříkladně hrdinských!
Z těch v jednom nerozvázně napadl
můj Roland saracénskou převahu
a ztratil tolik krve, ve mdlobě
že na svém koni poplašeném jel
jak ve snu, vrávoraje omámen.
Jen anděl jeho tenkrát chránil jej,
že nevěřícím v ruce nepřišel!
Bůh tomu chtěl, že potkal Olivier
jej ve chvíli, kde s koně kácel se
a že jej v náruč svoji pevně chyt'.
Na srdci jeho Roland okřál zas
a sotva smyslů opět mocen svých,
jal volati se: „Vzhůru! Do boje!“
Lid jeho ale všecken prchal už
ve zmatku velkém, nevěřících moc
v den onen byla velevítězná
a prchajících proud jak voda trh'
v tom divém víru s sebou Rolanda
i Oliviera, kteří odolat
přes všechno namahání nemohli
těm davům, valícím se k táboru,
kde hledaly a našly jistotu.

Tak neslavně ta bitva končila.
Kdo vinen byl? Jen Roland, bohatýr,
jenž bojechtivý neznal rozvahy
a s přesilou se pouštěl do boje.
Hlas o tom jeden byl a reptání
až k mému došlo sluchu. V snaze své
být spravedlivým vezdy, nemoh' jsem
než stanoviti Rolandovi trest,
ač v srdci svém jsem neodpíral mu
svůj obdiv pro to vzletné hrdinství,
jež na rozum se neohlíželo
a jednat znalo jen, ne počítat.
A trest, ježž stanovil jsem, tento byl:
při bitvě nejbližší, když sebral jsem
lid všechen svůj, bych pomstil porážku,
jež Rolandovou vinou stala se,
já radil jej do voje zadního,
jenž účastnit se nesměl bitvy té
a na stráži jen stál co záloha.

Ta bitva byla skvělá, Ganelon,
jenž dokonalým byl, než závist jej
a záští svedly k zradě, ukázal
se tenkrát co pravý bohatýr.
Jak velké činy konal jeho meč
a všech mých rytířů a hrdinů!
Zem byla kluzká krví, nechtěla
a nemohla ji ani vssáti už
a celé kopce mrtvých strměly
co bašty do výše a překážkou
se staly prchajícím pohanům
na konci dobytého vítězství,

jež plně bylo naše k večeru.
Když odpočívaje, po Rolandu
jsem ptal se dychtivě, tu mlčeli
kol stolu všickni moji přátelé,
jež byl jsem v stan svůj zval a nepokoj
a strach když četli zřejmě v tváři mé,
tu jeden z nich mi posléz takto řek':
„Buď kliden, králi, živ tvůj Roland jest,
ač není v ležení . . . On odešel . . .“

„Jak,“ vzkřikl jsem, „bez mého svolení?
Ty v zadním boji byl jsi s ním. Kde je?
Chci všechno vědět, všechno pověz mi.“

„Když rozkazuješ,“ zněla odpověď,
„pak povinen jsem mluvit. Tedy slyš.
V tom zadním voji Roland nudil se
a naříkal, že zaháleti má
a chvílemi i zuřil, zaplakal . . .
V tom přišel k němu v hávu poutnickém
muž zakuklený, kukly odhodil
a poznali jsme druha věrného,
jenž odvážný se vkradl vyzvídat
až do Nobel, do města pohanů,
a vrátiv se teď, zvolal: „Rolande,
čin ohromný ti lze teď vykonat!
Ty víš, jak Nobly důležité jsou,
jak Pampelunu chrání přemocnou,
nuž, věz, že polovice posádky
je nyní zde, v té bitvě zuřivé,
na kterou hledíš, svědek nečinný.
Buď smělý teď, a město jesti tvé“

Tu Roland bojechtivě zahořel
a zvolal: „Vzhůru, druzi, do Nobel!“
Však zarazil se, oči těkaly
po bojišti a pravil nesměle:
„Což ale kdyby císař podlehal,
ač zdá se mi, že bude vítězem?
Sem postavil mě, bych mu záda kryl.
Smím odejít? . . . Však není třeba mne,
on zvítězí, a zítra, dá-li Bůh
i Nobly budou naše! Cítím to,
že dobudu jich! Bude překvapen
tím činem císař, vděčen bude však!
Ať je to šílenství, co počínám,
krev moje vše a nelze odolat!“
Tak zvolal Roland, z očí šla mu zář
a letěl směrem k Noblům. Reptání
se ozývalo sic, však strhl nás,
čar mocný ovládal nás, jeli jsme
jak vyšší jakous mocí puzeni
za Rolandem. Však přišla rozvaha
nám některým a vrátili jsme se
na místa, které vykázal jsi nám,
však většina, ta šla s tvým Rolandem
a jede nyní lesy, horami
tam k Noblům, které zítra dobudou,
neb v noci dnes. Rač Bůh jim pomáhat.“

To když jsem slyšel, hněvem vzkypěl jsem
tak velikým, že chor jsem z něho byl,
mně zdálo se, že srdce pukne mi!
Tak jednal Roland, syn to duše mé!
což nebyla to málem zrada už?

Což nebylo to smělym posměchem?
Své místo z pouhé nudy zanechal
a nedbal o to, v jakou nebezpeč
mé celé vojsko vydal, těkaje
za dobrodružstvím, jež ho vábilo.
Tak tedy miloval mě Roland můj,
že lehkovážně vydal slepému
mě osudu, či šťastné náhodě!
A plakal jsem a rval si vlasy své
a marně Ném se snažil konejšit
můj divý bol, mou vášeň, lítost mou,
mně vykládaje, že se v prospěch můj
přec Roland vydal Nobel vydobýt,
že zavedla jej pouze odvaha
a vášnivé přání bojovat
pro svatý kříž a pro mou osobu;
já zuřil celou noc a v poledne
na druhý den jsem teprv klesl v sen,
však v nepokojný, stále rušený
a polo horečný . . . Tu do mdloby
mé tupé, v které pocit hlouposti
křivd utrpených synem nevděčným,
třesk polnic náhle vnikl jasavých,
křik radostný se rozleh' tábořem
a rozeznal jsem v vřavě výkřiky,
jež hlásaly, že Nobly dobyty,
že vítězem se Roland navrátil.
Vstal prudce jsem a přehodil svůj plášť
a rozevřel jsem stanu záclony;
lesk dobytého zlata kořisti
plál v slunci jako kupa plamenů
před samým stanem mým, kde rozložen

plen z Nobel na zemi byl brunátné,
a opodál dav chmurný zajatců
se choulil jako stádo při bouřce,
a celý dvůr můj právě přicházel
a v paladinů středu Roland sám,
a zdálo se, že křídla nesou jej
a zářil hrdinstvím a krásou svou,
byl věru archanděli podoben,
jenž právě nad peklem byl zvítězil!
To vše jsem viděl, cítil, pochopil,
však bol můj palčivý přehlušil vše
a mého hněvu burné plameny
až nad hlavu mi rostly požárem
a všechna krev mi k mozku hnala se
a srdce bylo těžké, mrazivé,
tak že jsem těsně' v plášť se halil svůj
a násilně se vzpřímil, neboť tíž
se zdálo mi, že k zemi tlačí mě
a v uších hučelo to podivně
a zdálo se mi, vlastní že můj hlas
mi syčel slova: „On tě zanechal
a celou Francii a kříž dal v šanc,
by nasýtil svou vlastní ctižádost,
kůň jako splašený jej odnesla
ta lehkovážná jeho hrdinnost!“ . . .

A v tom už Roland klečel přede mnou
a s reka úsměvem a anděla
mi hleděl v zrak a podával mi klíč,
klíč dobytého města. Jásali
kol rytíři a paladinové
a hrabata a vojsko veškeré

a biskupové kříže zvedali,
by žehnali mu, vzduchem prapory
jak bílá plály v slunci oblaka,
v tom jásotu já pouze chmuřil se
a srdce moje bylo kamenem
a pěstě se mi pevně svíraly.

„Můj králi,“ řekl Rolánd, „slyšel jsi,
co učinil jsem —“

Dále nemluvil
neb hromem zabouřil jsem: „Chlapče, mlč,
svou drzostí se ještě chlubit chceš?“
A rukavicí svou, již stáhl jsem,
do tváře udeřil jsem Rolanda
před celým dvorem, celým rytířstvem.

A Roland zařval divě, vyskočil,
byl ssinalý a rukou chvějící
se jako list po meči sahal svým
však na polo když vytáh' z pochvy jej,
byl náhle tich a slzy jako déšť
mu z očí jasných hojně kapaly
a hlasem krotkým, měkkým zašeptal:
„Ty hýčkal jsi mě, dával jsi mi chléb
a líbal's mě, když jsem byl dítětem . . .“
Meč zastrčil a plavou hlavu svou
na prsa svěřil tiše v pokoře
a davem prošed, z očí zmizel mi . . .

Když viděl jsem ten krotký jeho zrak
a vlhký pláčem, slyšel jeho hlas,

tu roztálo mé srdce dojmutím,
hněv zmizel můj a lítost nesmírná
nad činem mým, tak prudkým, ukrutným
mě schvátila, v stan rychle vešel jsem,
pad' na své lože, štkaje silně tak,
že dechu neměl jsem . . . A nyní, hled,
zas při vzpomínce pláč mě schvacuje!
Můj Rolande! Můj drahý Rolande!“

A zase hlavu Karel položil
na stůl a plakal tak, že zdálo se,
že zemře pláčem. Gontram z Arrasu
jej těšit chtěl, však slova nenalez'
a bylo ticho v síni, vzlyky jen
se nesly pustem dutě pod klenbou,
až zasáhla Sibyla jako v snech
do harfy strun, tu jako vesny van,
jak vody šum, jak stromů vzdychnutí
se snívá její hudba linula
a zmírala a prýštila se zas,
až zdálo se, že prostor naplněn
jí celý jest, a jako udiven
byl Karel hlavu zdvih' a utišen
byl jeho pláč a sladce tesknivý
dlel na rtech úsměv mu a zašeptal:
„Při živém bohu, Rolandův že hlas
v těch zvucích jest! Hlas zvyklý mísit se
teď v sbory andělské“ . . . I usmála
se Sibyla a vzešel takto klid
do duší všech. A Karel za chvíli
v svém pokračuje děje líčení

tak mluvil dále: „Těžká byla bouř,
jež na mou hlavu v stanu snesla se,
neb výčitky se na mě sypaly
mých paladýnů, tvrdé, vášnivé,
a jeden z nich mi řekl: Pláčeš teď?
Je příliš pozdě! Rvi jen vlasy své!
My taktéž máme příčin naříkat!
Tak odměňuješ snahy reků těch,
již za tebe a věc tvou cedí krev?
To naše odměna, že odňal's nám,
co pýchou naši bylo největší.
Tak naší slávy slunce zapadlo!“

A všickni naříkali, Olivier
však v zoufalosti trhal roucho své
a zvolal takto: „Nezůstanu zde,
když Roland odešel, jenž jest mi vším!
Jdu na svůj hrad, svou sestru vyhledám,
svou bílou labuť, Aldu, zpravím ji
o tom, co's učinil. Žal schvátí ji,
jak schvátí mě. Co bez Rolanda jsem?
Ne více rekem. Budu poutníkem,
jdu za moře a bloudit bez klidu
tak dlouho budu, až mne potká smrt
kdes v poušti žhavé nebo v lese kdes.
Smrt najít chci neb s Rolandem svým být!“
A plakal tak, až padl do mdloby.

Tu bolest vida, utišil jsem svou
a tak jsem odpověděl rekům svým:
„Je líto mi, že byl jsem bezcitným,

však vzhůru, vzhůru, hledat Rolanda
a smíření a štěstí ztracené!“

Na tváři všech hned úsměv zásvítil,
a vydali se bez odkladu hned
na cestu hledat reka Rolanda;
však bylo všechno marné hledání,
a dlouhý minul, bože, dlouhý čas,
než opět k nám se vrátil nešťastným!
Ach, s jakou touhou jsme jej hledali!
A bylo vše, co vypátrali jsme,
jen pouze tklivé jeho loučení,
jež v jeho stanu dítě zaslechlo,
hoch, který sloužil z reků jednomu
a se zbraní se učil zacházet,
už v útlém věku, horlivosti pln.
Ten hoch nám pravil: „Roland klečel zde
před tímto křížem hrubě tesaným
a plakal hořce, mlčky, zvedl pak
své ruce vzhůru k spasitelovi
a zvolal: „Tobě pane, pod tvou stráž
své dávám nejdražší, chraň Karla mi
a Oliviera, bratra duše mé!
Snad nikdy více neuvidím jej!“
Pak vyšel ze stanu a ke koni
se svému přiblížil a líbal jej
a šeptal mu: „Jak líto tebe je
mi, koni můj! Jsi znaven, právo máš
na odpočinek teď a přicházím
tě zase namáhati! Promiň mi!
Však nutno jest, abychom oba šli,
jsme vyhostěni, slyšíš, koni můj?“

A věrné zvíře zařehtalo jen
a Roland líbal je a vyšvih' se
na jeho hřbet, a oba zmizeli . . .“
To bylo vše, co hoch nám pověděl.

Tak tedy bez něho jsme válčili
pod Pampelunou, však jak bez duše
byl ten náš boj a neměl výsledku,
ač velké činy reci konali
a mnoho Saracénů padlo v noc
a v truchlou hluš, již smrtí zoveme.
A po ten čas, co v chmurách dleli jsme,
po dráze kráčel Roland k slávě své
jak hvězda nocí. Činy nesmírné
za mořem konal, zvolen králem byl
i posléz tam v pohanském království,
jež obrátil na víru Kristovu,
však když mu přinášeli korunu,
tu vypuk' v pláč a zvolal: „Učinil
jsem pro vás dost, nuž, teď za odměnu
mně nechte odejít v onu zem,
po které toužím duší tesklivou!
Chci svého strýce vidět, císaře,
a Oliviera, bratra duše mé!“
A zanechal i trůn i království,
vstoup' na loď, plul a přistál při bouři
na břehu neznámém, kam vichřice
jej byla zahнала, a bloudil teď
ve hvozdě nesmírném a příšerném,
až posléz našel starou poustevnu,
tak mechem porostlou a kapradím,
že kupou tlících kmenů zdála se,

již tráví kus po kuse rostlinstvo.
Mdlý lampy svit však kmital otvorem,
jenž sloužil za okno, a trčel kříž
do šera vysoký. Byl potěšen
tou známkou spásy Roland, vnikl v dům.

Kmet velebný stál nyní před rekem
a vítal jej a Roland ptal se ho:
„Rci, jaká jest to země, jaký kraj,
kam koráb můj zahnela vichřice?“

A řekl stařec: „Ve Španělich jsi,
kde posud vládne pohan, jímaje
lid křesťanský v svá pouta sverepá.
Však Karel francouzský je v zemi už,
by vraha potřel. Váhá vítězství
k nám přistoupit, neb jesti určeno,
že bez Rolanda neskončí ten boj.
Rek ale Roland bloudí, nevím kde,
svou na paměti maje slávu jen
a světějšího nechav úkolu.“

Tu hlavu svěsil Roland pokorně
a poklekl a pravil: „Kajicně,
hle, Roland k dílu svému vrací se.
Sám Roland jsem, můj otče, žehnej mi!“

A radost byla velká v poustevně,
kde Roland odpočinul po tři dni
a v noci poslední před odchodem
se zbudil, slyše velký kmeta pláč,
a když se tázal ho, proč běduje,

tu posléz kmet tu dal mu odpověď:
„Mně puká srdce, neboť zjevil Bůh
mi mezi modlitbou tvé osudy.
Jsi mužem dosti, bys je vyslyšel?
Nuž, tedy věz, že nikdy, nikdy víc
svou sladkou neuvidíš Francii,
že ve Španělsku složíš kosti své,
svou krví že ji junou porošíš,
svou krví čistou v krůpěj poslední!“

Zbled' Roland poněkud a smutný byl,
jak blesk se mihl duší jeho kraj
ten drahý, v němž byl strávil léta svá,
ty řeky viděl téci stříbrné,
ty nivy zelenat se, lesy tmít,
ty stinné katedrály strměti, —
to vše, co v jedno sladké ponětí
mu splývalo, v to černé slovo „vlast“ —
ty sady viděl, v kterých na večer
se s Olivierem drahým procházel,
a lepší Aldy viděl bílý zjev,
jak v ráje glorii! A zachvěl se,
pak ale vztyčil hlavu, šeptaje:
„Však uvidím dřív plné vítězství,
v té zemi, která hrobem bude mým?“

„To uvidíš a budeš nástrojem
sám toho vítězství,“ řek' svatý kmet,
„a obětí ty budeš poslední
za svatou věc, která tě vedla sem.“

Tu Roland zapomněl, že skosen být
má jako květ a k nebi zajásal:

„Nuž postavte se v řady, pohané,
vy Maurové, ty lide granadský,
vy z Kordovy, z Afriky tajemné!
Už letím, abych zkázu nesl vám!
Co na tom, že můj konec náhlý tak,
když vyplněn můj bude úkol přec,
když Bůh mi žehná a mě nechá žít
do dokonání činů velikých!“

Tak zvolal Roland, vyšel před chatu
a zora právě smavě zlatila
zem, les a nebe, svit svůj růžový
na reka lila. Roland do trávy
klek' třpytící se rosou, pravil pak:
„Hle, otče můj, já sluha Páně jsem,
necht' vůle jeho svatá plní se
a ať se děje se mnou, On jak chce.“

A zpovídal se ze svých hříchů všech
a povstal s lehkým srdcem, nadšeně
a dal se v pochod v tábor ke mně zpět.
To bylo k večeru, když přední stráž
na světlém nebi zřela postavu,
jež kráčela hned rychle směrem k nám,
hned zase váhat nějak zdála se,
a znepokojen vojín na stráži
teď volal soudruhy a jeden z nich
si oči mnul jak vzbouzející se
a řekl šeptem nejdřív, hlasem pak:
„Při živém bohu, to je Roland sám!“
Zvěst táborem se bleskem šířila
a všechno spěchalo mu chvatně vstříc

a já sot vnikal v šerý až můj stan,
mně nohy třásly se a v prsou mých
se chvělo srdce, bouří skákalo
a váhavě jsem vyšel v obavě,
by klam to nebyl! Vidět Rolanda!
Což bylo možné toho blaženství?
Však vzduchem tisíc hřmělo výkřiků
a jako jelen letěl Olivier,
už v náručí si oba leželi,
ni slova promluvit nemohli,
na trávu klekli s pláčem hlasitým
a polibky se téměř dusili
a kolem nich dav Bohu děkoval
a se slzami takto voláno:
„Je zase zde, on, který spasí nás,
rek velký, pokorný a lítostný,
jenž ubohým byl sladkým bratrem vždy!“
Já zatím na koni se přiblížil
a Roland spatřil mě a s výkřikem
se ke mně vrh' a než jsem s koně moh',
mou líbal nohu, hlasem plakaje;
já seskočil a držel v náručí
jej těsně tak, že dechu jsem mu bral
a v plavé jeho vlasy bystřicí
se slzy moje horké valily.
Tak byl zas můj, můj Roland, moje vše,
a nerozlučně nyní se mnou byl,
až jeho hvězda v krvi zapadla
tam v Ronsevalech, v zrádném průsmyku!“

Tak Karel domluvil a tesknota
zas v jeho úsměvu se jevila,

však nevypuk' už v pláč, neb lahoda
té konejšivé hudby dlela mu
na duše dně a byla jako lék.
Vzdych' dvakráte a zamyslíl se pak,
vstal od stolu a pravil: „Znaven jsem,
a můžeš-li mi lůžka popřáti,
pak veď mě tam.“

A vzala Sibyla
louč hořící a cestou svítila
a Gontram z Arrasu ved' císaře
do síně plné sešlé nádhery,
a loučili se tiše všichni tři.

Lkal venku vítr v lese hlubokém,
však v domě klid byl; spánek vešel tam,
jen Sibyla usnouti nemohla
a neustále opakovala
si sama šeptem: „To je tedy král
ten veliký, jenž vyšší lidí všech!
Jak krásný je s tím stříbrem vlasů svých,
s tím zrakem orla! To jest tedy on!
A jak zná silně cítit, milovat!
A jak zná plakat! Měkké srdce jest
to jeho mohutné, jak dítěte!
A sen když konečně ji přemohl,
o něm jen snila, s prvním paprskem
když probudila se, tu zase byl
on první její v bdění myšlénkou,
a první slovo její bylo zas:
„Jak krásný jest! Jak umí milovat!
Je blažen, kdo ten velký jeho bol
smí konejšit a útěchou mu být!“

Po celý den ty měla myšlenky
a byla šťastna, tam když seděti
ve stínu mohla sloupu, slouchajíc
těch rozmluv, které s dědem jejím měl,
a byla šťastna ve své pokoře,
když sloužit směla mu a přešťastná,
když zahrát směla mu a zazpívat.

A Karel po dva dny byl hostem tam
v tom starém zámku, polo zbořeném,
a cítil neobvyklý, sladký klid
a třetí den, když posléz loučil se:
řek' Sibyle: „Mně stýskat bude se
po hudbě tvé a po té písni tvé,
jíž matka tvoje naučila tě,
jak jsou ta slova odříkání, rci?“

Však dívka zbledla jen a mlčela
a v srdci svém si řekla: „Odchází!
Nuž, mám ten šíp už v prsou, jak ten pták
v té truchlé písni! Mlčky zahynu!“
A vidouc pak, že čeká odpověď,
mu řekla pouze: „Bože, odcházíš?
A neuzřím tě, pane, nikdy víc?“
A lekla se a zbledla ještě víc
a sloupu chytla se, by nepadla.

Tu zazářil zrak slunně Karlovi,
neb lásku její uhod', přemýšlel
a pravil Gontramovi z Arrasu:
„Tvým byl jsem hostem, hostem buď teď
mým!“
Dej ruku mi a slavně mi to slib,

že příští měsíc ke mně zavítáš
zde se svou vnučkou! Slavně mi to slib!“

A Gontram z Arrasu mu ruku dal
a sliboval a slib svůj dodržel
a přijel jednou ráno s vnučkou svou,
když Karel s celým dvorem před hradem
na louce seděl v stínu jabloní.
Tu dvořané, když jezdce viděli
na klisnách těžkopádných, sešlých už,
šat starce chatrný a dívky kroj
tak starosvětský, prostý, chudobný,
se posmívali bujně, vesele
a jeden řekl, (Makár byl to zlý,
jenž příbuzen byl Ganelonovi
a Karla nenáviděl v skrytosti)
ten tedy řekl: „Z které pohádky,
již v zimní večer staré babičky
svým vnukům povídají, vypadly
ty zjevy tři, ten rytíř ubohý
a v zadu sluha jeho bez pláště
a dívka v hávu z plátna rezného?“

Však Karel vstal a řekl: „Můj to host!
Kdo posměchem chce vznítit zlobu mou?
Ten rytíř velký jesti bohatýr,
to Gontram jesti, hrabě z Arrasu.
Ten jeho sluha muž je poctivý.
Kdo z nás je víc? Ta dívka konečně
jest dcera bretonského vévody,
a císařovnou bude za krátko,
jak hvězda krásná, čistá, snívá je!“

A udiveni všickni mlčeři
a zatím hosté hradu došli
a za krátko stal se jim domovem,
neb stalo se, jak císař pověděl,
za ženu pojal lehou Sibylu.
A šťastna byla velmi, smutek jen
ji zachvátil, když Gontram z Arrasu,
děd její, zemřel krátce po svatbě.
Však minul mrak ten zas a Sibyla
to téměř ani věřit nemohla,
že šťasten tak na zemi smrtelník
být může jako ona. —

Minul rok
a klid se sladký v srdci císaře
jak soumrak šířil jasných, letních dnů
a cudná, bílá, krásná Sibyla
jak lilje kvetla kmetu po boku
a denně rostla její spanilost
a byla divem všem, již viděli
ji zářit v jasů ctností veškerých,
a kdo ji viděl, dojat žehnal ji
a nevěděl, čím více zářila:
či těla nebo duše lepostí.
Však jedno srdce tvrdé, necitné
přec odolalo čaru svatému,
jenž linul z celé její osoby,
to onen Makár byl, jenž příbuzen
ísa Ganelonu, skrytě nenávist
a pomstu choval proti císaři.
Muž onen nenáviděl Sibylu,
jak nenávidí světlo vždycky tma,

a myslil na to, činit nástrojem
ji pomsty své. Což kdyby rozdmýchal
v ní vášeň pro jiného, strhl ji
v kal nevěry? To snadné bude přec?
Kmet Karel byl a ona mladá tak
a krásná ku podivu, nenávist
to sama přece uznat musila!
A není slovo někdy jediné
jak jiskra, která požár působí,
v čas pravý když je v duši vrženo?
Tak dlouho o tom Makár přemýšlel,
až zdálo se mu, doba vhodná přec
že přišla konečně.

Den jarní byl
a štěpnice jak sněhem pokryta
se skvěla v květů bílé glorii,
a Sibyla pod stromem seděla
a poslouchala s duší dojatou
zpěv jímající pěvce slavného,
jenž k dvoru zavítal a císařem
byl přijat jako vzácný, milý host.
Byl z rodu starého a mocného,
byl mlád a krásný, zrak měl blouznivý
a obsah jeho písni oslava
byl lásky hlubé, pevné jako smrt,
a veleba a výsost ženskosti.
Ten pěvec zván byl Martel z Dinartu
a na dně duše jeho tajemství
jak kámen na dně mořském leželo:
on šíleně miloval královnu.
A nikdo netušil tu jeho strast

a nejméně Sibyla, Makár jen
svým veden záštím, hádal mlhavě.

Stál Martel na pět kroků opodál
od královny teď, v trávě kvetoucí
a po boku byl jemu Alberik,
druh jeho věrný, přítel jediný,
jenž zbožňoval jej jako modlu svou
a tak jej miloval, že do duše
mu obraz ženy žádné nevnikl,
neb Martelovi celá patřila.

Byl Martel píseň právě skončil svou,
když vešel Makár v jabloňový sad
a chvěly zmírající zvuky se
ve květokrytých větvích doposud
a zdálo se, že zamlžený zrak
je královnin tam hledá, blouznivý,
neb vzhůru oči její blankytné
se obracely jako v zbožnosti.
Blíž přišel Makár, prsten s rubínem
zved' z trávy hbitě, který královně
byl svlékl se, aniž to věděla,
když bílé její prsty s jabloním
si hrály květem, který napršel
ji do klína a v plavých vlasů slap,
co po plášti jí proudil stříbrném.
A Makár pravil: „Jaké nadšení
zpěv, paní moje, v tobě vzbuzuje!
Čar přemocný je v zvucích, zvláště pak,
když jejich zdroj je srdce stvořené

pro srdce toho, jenž jim naslouchá.“
A pohledl na pěvce, který zbled',
pak na královnu, s divným úsměvem,
ta ale klidně odpověděla:
„Já nerozumím, pane, úplně,
co říci chceš.“

Však Makár blížil se,
by prsten podal dvorně královně
a zašeptnouti drze v sluch jí chtěl:
„Což nevidíš, jak zbledl pěvec ten,
jenž očaroval sluch tvůj nadšený?
Jest stvořen pro tebe, pro něho ty.“
To vše měl v mysli, říci jí to chtěl,
však nakloněn když blízko tak jí stál,
že jeho dech jí zavál na tváři,
tak že se odklonila s podivem,
tu náhle divá žádost vzplanula
v něm jako požár, mozek schvátila
mu šílenost, měl v očích jako mhu
a skřivený ten drzý jeho ret
se dotknul v neslýchané odvaze
jak žhavý plamen pláště královny
na samém rameně. To rychle tak
se stalo, že to nikdo nezahlíd',
ni Martel z Dinartu, ni Alberik, —
neb Martel klopil zrak a Alberik
v tvář jeho zbledlou hleděl s neklidem.
Tak královna jen hlubě raněna
o zločinu tom sama věděla,
a bleďa vstala rychle jako blesk
a s ošklivostí odhodila plášť

a neskonalou zřela vysostí
na Makára, jenž hadem zasyčel:
„Jsem mlád, jsem krásný, vetchý je tvůj choť,
to proti zákonům jest přírody,
by's milovala jeho a ne mne!“

Tu Sibyla se hrdě vzpřímila
a řekla klidně: „Dobře činíte,
že šeptem jen své frašky říkáte,
smích byste jinak, věřte vynutil,
u svědků, kteří by vás slyšeli.
Mně ale k smíchu dobrým nejste dost.
Však jděte, než sem císař zavítá,
snad kázal by vás na strom pověsit,
žert kdybych váš mu opakovala.“

Po těchto slovech stál jak zkameněn
a šílenství, které jej zmámilo,
mu z mozku prchalo a s hrůzou zřel,
nad jakou propastí se ocitnul.
Však královna se obrátila teď
a sama vyšla, bleďa, ze sadu. —

Stál Makár chvíli zmaten, nevěda
co počítí, pak rychle jako blesk
měl osnovu svých piklů spředenou
a pravil takto hlasem zdánlivě
se chvějícím, jak samým dojmutím:
„Ó Marteli a Alberiku též,
vy slyšeli jste pohanění mé?
To odměna za věrnost oddanou!
Já varoval královnu Sibylu

před hněvem císařovým . . . Marteli,
i tobě hrozí nebezpečná bouř!
zda stejně odplatíš mi službu mou,
jak učinila právě královna?“

Řek' Martel: „Nerozumím na prosto,
o jaké mluvíš bouři?“

„Pokrytče,“
v sluch zašeptal mu Makár s úsměvem,
„ty rozumíš mi líp, než sám to chceš.
Pojď se mnou, jedině jen pro tvůj sluch
jest zvěst, kterou ti svěřím velikou.“

Chvěl Martel se a pravil: „Tedy pojď!“

A odcházel s prolhaným Makárem,
ač věrný Alberik se zachmuřil
a zadržet jej zjevně snažil se.
To marné bylo však a v komnatě
když Makár s pěvcem sám byl, pravil tak:
„Co skryto všem, to láska uhodne.
Věz, dávno Sibylu že miluji,
ač bez naděje, vím to, na věky,
a nikdo o tom nemá tušení.
Proč tobě vyzrazuji tajemství
své duše nejhlubší? Bys pochopil,
jak uhodnout jsem doved' tajemství
zas duše tvé! Zrak lásky zoufalé
tak ostrý je, že uhod' lásku tvou!
ty miluješ Sibylu jako já!
tvé zblednutí dřív pod stromy i teď

mi důkazem, že jsem se nemýlil!
Nuž, věz, že Karel tušit počíná,
co v tobě děje se, a varovat
já proto dnes chtěl v sadě královnu.
Víš, co jsem zašeptal jí do ucha?
„Král blízko jest,“ jsem řekl, „přijde sem.
Když najde s Martelem tě v sadě zde,
hněv jeho vznítí se, neb tušení
má o tom, co se zdá ti tajemstvím.“ —
To řekl jsem, ty slyšel's královnu!
Nuž Marteli, měj na pozoru se!
Jdi! Prchej! Zachraň se i její čest!“

Byl Martel bled a byl jak kamenný,
až posléz řekl: „Jsi tak upřímný,
že nelze mi se skrývat před tebou.
Věz tedy, že jsi pravdu uhodl.
Já miluju ji láskou šílenou,
však jako světici, a kdyby král
do duše mé tak mohl nahlídnout,
jak Bůh v ni nahlíží, pak věděl by,
jak málo vinen jsem! . . . A královna
ta netuší a jsem jí lhostejný.“

Tu Makár usmál se a odvětil:
„Ó, Marteli, ty v pravdě věříš to?
Vždyť viděl's, ze sadu jak spěchala, —
proč činila to, čisté svědomí
když její jest? Však pravda, zachránit
též chtěla tě, před hněvem císaře.
A vlastní její hněv, což, Marteli,

ten neprozradil jí? že uhod' jsem,
co v ní se děje, pobouřilo ji!“

Tu Martelovi oči zářily
a purpur šleh' mu tváří ubledlou
a třásl se a Makár naklonil
se k uchu mu a šeptal: „Ještě víc
ti prozradím! Však dříve přísahej,
že nikdy slovem v poslední svůj den
ni otci svému, matce, příteli
to nepovíš, co nyní svěřím ti!“
A Martel pozved' ruku k přísaze
a Makár šeptal: „Vím to bezpečně,
že jméno tvoje ze sna šeptala
a že to císař zaslech'.“ —

Vykřikl
tu Martel jako raněn, zajásal,
pak ale kryl si v dlaně obličej
a zvolal: „Běda jí a běda mně!
Jaká to muka srdce čekají,
jež spojil Bůh, jež lidé na věky
však rozloučili.“

Makár odvětil:
„Věř, nezbude, než na čas loučit se,
to její vyžaduje jistota.
Ó nemysli, že ze mne žárlivost
snad mluví! Půjdu s tebou, neboť zde,
po dnešním pohanění v zahradě,
už místa pro mě není na prasto!
Mé srdce puká, právě jako tvé,

však jako ty, tak myslím přede vším,
ba výlučně na její záchranu.“

A objal Martela, jenž němý byl
a tiše plakal, posléz ale řek':
„Nuž staň se tedy, jak jsi poradil.
Jeď se mnou na jih, k moři, daleko.“
Však náhle vzpřímil se a zavolal:
„A nemám nikdy, nikdy uzřít víc
tvář její andělskou? A neslyšet
ten sladký hlas, ach nikdy, nikdy víc?
A ani slovem nemám loučit se?
To nelze, ne! Toť víc než dovedu.“

A Makár dlouho mlčel, zdálo se,
že uvažuje, dumá, rozjímá,
a řekl posléz: „Napiš tedy list,
však krátký jen a já se postarám,
by došel jí. Mně tebe líto tak,
a pláčem tvým se chvěje srdce mé . . .“

A Martel z Dinartu, ó bloud, ó bloud,
list napsal rychle, který takto zněl:
„Já miluju tě, světlá královno,
zde vyřknuto to slovo šílené,
jež v písních plakalo mých, jásalo
a které's uhodla, ač tajil jsem
je v hloubi duše, dlouho, dlouho tak —“

A dále psáti Martel nemohl,
neb slzy jeho tekly hojně tak,
že jimi slep byl, Makár pravil mu:

„To stačí, věř, a pevně spolehej,
že k sobě povolá tě královna,
by řekla ti, co nikdy napsati
by nechtěla. Nuž, rozloučíš se s ní,
a řekneš jí, co psát teď nemůžeš.
Mou ale bude někdy odměnou,
že nahlédne posléze královna,
jak nezištně jsem jednal.“

Zahalil

tvář do pláště jak dojat hluboce,
tisk' Martelovi ruku beze slov
a rozloučili se. Pak ale sed'
a napsal Makár spěšně slova ta:
„Jsi šílený, však šílená jsem též!
Já uhodla, jak uhodl jsi sám.
Ó prchej odsud! Jednou však v tvou tvář
chci ještě patřit; na vždy s bohem pak!“

A pozdě večer, zrádce prokletý,
se vkradl Makár k loži, beze sna
kde ležel Martel v hrozných úzkostech,
a dal mu list a řekl: „Rychle čti!“
A když se stalo, vrhl do ohně,
jenž slabě hořel v krbu, onen list,
jejž pěvci vytrhl a řekl tak:
„Chce vidět na posled tě! Bože můj,
jak šťasten jsi přes všechn lásky bol!
Co trpím já, to nelze vyjádřit!“

A Martel odpověděl: „Ó, lakomče,
proč o ten poklad jsi mě oloupil,

o onen list, jenž zdrojem života
jest nového . . . Jsemť, bože, milován.
Co muka jsou, co trud je veškery,
u porovnání s blahem takovým?
Však kde ji uvidím, a jak a kdy?“

Řek' na to Makár: „Máš-li odvahu,
pak uvidíš ji zítra bezpečně . . .
Slyš, kvapí čas . . . Na stráži tuto noc
před ložnicí jsem Karla císaře.
Za chvíli už se odeberu tam,
bych čestný úřad onen nastoupil.
Nuž, nespí dnes a pozor dobře dej,
až před svítáním zvonek uslyšíš,
jenž stříbrný se šerem ozývá . . .
Zve na mši ranní krále onen zvon,
hned vstává, jak jej cinkat uslyší,
však královna na loži zůstane
a ještě spánku hoví sladkému.
Přiď tedy ke mně v předsín ložnice,
kde budu sám, neb vzdálím pážata.
Tam snadně skryju tě. Jakmile však
se vzdálí císař, vyjdeš ze skrytu
a zavřenými dveřmi promluvíš
s ní, kterou miluješ, aniž by stud
byl její vetřením tvým uražen.“

Ač Martel jako osyka se chvěl,
přec neodolal tomu vábení
a vděčně Makárovi ruku tisk'
a ujednáno bylo takto vše. —

Noc byla hluboká a svítalo
se sladce zas a šerem uslyšel
teď Martel, bdící, zvonku stříbrozvuk,
jenž bezsenného Karla na mši zval,
na jitřní tichou v kapli zámecké,
a zmámen jako kouzlem přemocným
krad' Martel chodbou se, jež do spalny
do císařovy vedla, v hlubý stín
se vtěsnil za sloup, zůstal bez dechu
a bušením vlastního srdce hluch . . .
Teď bral se Karel šerem pomalu
v plášť zahalen, teď zmizel v kapli všed,
a tiše, rychle, ale jako blesk
se Martel řtil v onu komnatu,
v níž čekal Makár, bledý paprslek
se linul vstříc mu, neboť přivřeny
jen byly dvéře, jak by čekaly
se před ním rozlínouti dokořán . . .
Stál v předpokoji, Makár položil
prst na rty, aby takto mlčení
mu ukládal a za ruku ho jal
a ved' ho k dveřím jiným, zastřeným
jen z pola odhrnutou záclonou.
„Tam ona dlí,“ mu v ucho zašeptal
a klek' na prahu Martel. Makár však
mu opět šeptal: „Ještě nepromluv
a ještě nezaklepej! Pohlednu,
zda chodba prázdná, zda je bezpečno —“
A činil krok, však náhle těžký plášť
svůj vrhl na Martela, zahaliv
mu hlavu tak a tvář, by udušen
byl onen výkřik, na nějž počítal,

neb vrazil ze zadu mu zároveň
po samý jílec dýku do srdce.
Trh' sebou dvakrát silně nešťastný,
pak Makárovi téžce na prsa
pad' bez života, mrtvá jako věc.
A Makár s úsměvem mu svítil teď
na bledou tvář, pak bystře naslouchal,
zda přece šramot vraždy nezbudil
snad královnu, však když se přesvědčil,
že tiše dýchá, bílá lilije
v svém sladkém spánku, chopil mrtvolu
a tiše dvéře spalny otevřel
a v náručí jak dítě Martela
nes' k loži, pořád spící královny
a na zem položil jej na tvář tak,
že zdálo se, že padl pod ranou,
když nakloněn u toho lože stál,
shas' lampu pak, která tam visela
a tiše jak byl přišel, vyšel zas,
však bleskem vtrhl v kapli, právě kněz
když pozdvíhoval svatou hostii
a takto zvolal hlasem hromovým:
„Nech svatý obřad, sluho Páně, teď
a místo modliteb a žehnání,
ty nejstrašnější kletby pronášej!
Trůn znectěn jest a lože Karlovo!
Krev dýmá k nebi, ale prokletá,
nech tedy svatou, spasitelovu
v svém, knězi, kalichu!“

Tak Makár hřměl
a zbledlý kněz položil hostii

12*

a vzpřímen císař stál a zdrcen byl,
jak hrozným tušením a pracně děl:
„Jsi smyslů zbaven? zmocnil ďábel se
tvé duše hříšné?“

„Ďábel zmocnil se,
ne duše mé, však duše královny,“
řek' směle Makár, brodil v zločinu
se v prokletém svém nyní po hrdlo
a věděl, že mu rychle jednati.
A vida Karla nyní vrávorat
pod ranou těžkou, hbitě mluvil dál:
„Já dávno podezření, pane, měl,
že Martel vábí hudbou svůdnou svou
v past ženu tvou, však přec jsem nevěřil . . .
Když nyní šel jsi na mši, dřímал jsem,
ó, odpusť mi tu slabost chvilkovou —
však v dřímotě té měl jsem pocit přec,
jak by se někdo kradl kolem mne . . .
Hned zbudil jsem se, hle, a vidím stín
se ztrácet v ložnici tvou, myslil jsem,
že jsi se vrátil . . . Slyším polibek
a hlas, jenž přece nebyl hlasem tvým,
se ozval teď a šeptal: Sibylo!
Hlas ten jsem znal a vlasy ježily
se na hlavě mi! Což to mohlo být?
V tom zašeptala ale královna:
„Můj Martele!“ Nuž, tu jsem sešílel,
do komnaty jsem vrazil, dýku svou
jsem ponořil ve zuřivosti své
po samý jílec zrádci do těla!

Pojď v komnatu svou, leží v krvi tam
a ve mdlobě jsem nechal královnu!“

Jak ve snu Karel, jako omráčen
v svou kráčel komnatu, však hlukem svým
ze spánku bouřil Makár celý dvůr
a ložnice se lidem plnila
a náhlým světlem lamp a voskovic,
jež se všech stran teď přinášeli sem
a ze sna těžkého se Sibyla
sléz probudila, velké leknutí
se na tváři jí bledé jevílo,
neb myslila, že císař zemřel snad,
když ustrnutí na všech tvářích čtla
a hledala na loži na prázdném
jej, který stál jak zničen, zahalen
v svůj zlatý plášť, však náhle vykřikla
a zalomila v žalu rukama,
neb někdo pozved' k ní až mrtvolu
tu zkrvácenou, pěvce Martela.
„Jsi mrtev, sladkozvuký slavíku?
Zdroj písní tvých, jak náhle vysechl!
Bůh trestej ho, jenž ti to učinil!“

Tak zvolala v své velké soustrasti
a v matném polobdění posavad
nic nechápajíc než tu vraždu zlou,
však Karel, zuřiv náhle, zahřměl tak:
„Před tváří mou, ó ženo nestoudná,
o svého pláčeš, bídná, milence?“

A Makár vzkřikl: „Hle, co vypadlo
jí s ňader teď!“ A císaři dal list,
ježž napsati přemluvil Martela.

„Viz!“ řekl císař. „Smrti propadneš!“

Teď teprv bděla zcela Sibyla,
ač bylo jí, jak by ji děsil sen,
a nyní teprv přelít ruměnec
jí zbledlou tvář, neb teprv viděla,
že polonahá byla vydána
těm zrakům všem, jež na ni zíraly,
a jako závojem se halila
tím zlatým proudem vlasů vonných svých
a polo v mdlobách klesla na polštář.
Však Karel zvolal: „Můžeš zapírat,
že vinnou jsi? Že nebyl milencem
tvým Martel z Dinartu, když tento list
jsi jeho v ňadrech skryla, hříšnice,
a v samém loži tvém když zastihnut
i usmrčen byl bídný svůdník tvůj?
Nuž, máš-li slovo, buď si jediné,
jež třeba zdánlivě tě umyje
a hřích tvůj černý, tedy vyřkni je.
Ne bez obrany stojíš před soudem!“

Tu vzpřímila se bílá lilije
ta zlomená a zrakem velikým,
v němž celé nebe svatých plálo hvězd,
v tvář císaři pohlédla s výčitkou
a s úsměvem, jenž byl tak bolestný,
že mnohé oko zarosilo se

v tom cizím davu, řekla Karlovi:
„V mou vinu věříš? Řci, ty věříš v ni?“
A více nic, a on když odvětil:
— „Mám nevěřiti vlastním zrakům svým?“ —
tu viděla prv kolem sebe tmu
těch zločinů, jež chápat nemohla,
tu viděla svou výsost šlapanou
v to bláto, před nímž hrůzou chvěla se
a uražena v důstojnosti své
a bezbranná v své světlé nevině,
až k smrti smutna, k smrti znavena
jen hlavu svésila a mlčela . . .

Nuž, soudili ji během málo dnů.
Dav rozzuřený stále volal: Smrt!
Smrt! volal Makár, žízniv po pomstě
a jásaje nad bolem Karlovým,
Ném jediný byl mírný jako vždy
a moudrý, rozvážný, však jeho hlas
ve vřavě zanik'. Pravil Makáru:
„Ty příliš dychtiv jsi, a spěcháš tak,
by rozsudek se vynes', příteli,
že myslím, že máš k tomu příčinu!
Čas vysvětlil by mnohé, co se zdá
teď záhadné až k nepochopení!“
A obrátil se takto k císaři:
„Buď silen, pane,“ řekl, „spravedliv
a nedej strhnouti se v divý vír!
Ó, pomni, jak jsi často v životě
se přenáhlil a jak jsi pykal pak!
Což plodů nenese tvá zkušenost?“

Však Karel sláb byl, chorý, bez vůle,
teď náhle sestár', náhle teď byl kmet
a zdálo se, že uhasl v něm duch.
„Ó, Néme,“ pravil, „co mám činit víc
než popřát královně, by mluvila?
Když mlčela, tu přiznala se též.“

A v tom ji přivedli a stála tam
v své bílé kráse, bledé, vznešené,
v své důstojnosti ženy, královny,
v tom purpuru, jímž dívky oděly
ji ze starého zvyku, s korunou,
již na hlavu jí postavily též,
neb posud byla ještě královnou,
ač hrozila jí smrt a pohana.
A ústa otevřela před soudem,
když řekli, že brániti se smí
a v tiché důstojnosti pravila:
„Co mohu více říci, přísahat
než to, co v první chvíli řekla jsem:
jsemť nevinna a nelpí na mně hřích
ten hnusný, strašný, jímž mě viníte.
Co se mnou dalo se, to nechápu . . .
Vy nevěříte, nuže odsuďte
mě nešťastnou. Já vím, že přijde den,
kdy litovati budeš, císaři,
že nevěřil's mi. Buď pak útěchou
ti, pane můj, že prominula jsem
ti upřímně tvou křivdu od srdce.
Nuž, usmrťte mě tedy. Duše má
se podrobuje Bohu . . . Žel však, žel
přec jest mi toho žití . . . Sladko je

ve slunném kráčet světle po zemi
a vítr slyšet šeptat ve stromech
a hvězdy viděti plát na nebi
a milovat a milovánu být . . .
Však láska zemřela už, láska ta,
jež sluncem byla mým . . . . Nač tedy žít?“
A sklonila svou hlavu spanilou
a mezi tím co slzy tekly jí,
si šeptala: „Jak stará píseň zní
ta matčina . . . Ach ano, tak as dí:
— od ptáka v lese uč se umírat,
od ptáka, který s šípem v prsou svých
v šer houštiny se skryje v smutku svém
a pomalu tam tiše dokoná . . .“

A více nemluvila slova už
a odsoudili ji a vedli ji
pod černým závojem teď k hranici,
kde upálit ji chtěli neblahou,
a tiše šla a tiše poklekla,
jen jednou ještě řekla: „Nevinna,
Bůh ví to, zemru. Spokojena jsem,
neb lépe jesti zemřít bez viny,
než žítí s vinou, třeba tajenou.“

Tu starý kněz jí vstoupil do cesty
a hleděl na ni přísně, pravil jí:
„Což nebojíš se vzítí na věčnost
lež s sebou před soud boží, dcero má?
Hřích tvůj zde bude smrtí tvojí smyt,
tam pokání jen smýti může jej

a proto poklekni a zpovídej
se z hříchů svých a nejdřív z onoho,
jenž na hranici tebe přivádí.“

Tu poklekla a knězi řekla tak :
„Ze všech se hříchů svých zde zpovídám,
buď milostiv mi sladký spasitel,
však onen, pro který zde umírám,
jsem nespáchala ani myšlénkou,
ni hnutím svého srdce. Čistá jsem
a proto bez bázně též umírám.
Jen dvojí cítím bolest: Samoten
že choť můj zůstane a druhou pak,
že sama nezemru, neb otče, věz,
že nové žití pohnulo se dnes
pod srdcem mým, tak krutě trýzněným.
Však svatá vůle boží staniž se.“

A povstala a řekla katanům :
„Teď veďte mě!“ Však onen starý kněz
své ruce zdvih' a zvolal: „Postojte!“
a spěchal k císaři, jenž s pavlánu
chtěl pohledem se loučit s ženou svou
a vrhl k nohám se mu volaje :
„Při samém bohu, že jest nevinna!
To není soud! Toť vražda krvavá!“
Pak ale vstal a šeptem císaři,
co svěřila mu, svěřil na vzájem.
A Karel zbled' a volal s pavlánu :
„Jest ortel zrušen, shaste plameny!
Sem pod pavlán přiveďte neblahou,
jež byla někdy vaší královnou.“

A když ji přivedli, tak pravil jí:
„Já milovat tě déle nemohu,
přec nelze mi se dívat na tvou smrt . . .
Žij tedy dál, ač pro mne zemřela's,
žij tedy dál, však ne už v domě mém,
jdi z paláce a z města, daleko,
a nikdy víc se nezjev zrakům mým.“
Kýv' rukou jí a vešel smuten v dům. —

Dav rozprchl se, pustly ulice
a náměstí, na smutku znamení
se všechna okna uzavírala
a všechny dvěře domů, prapory
od štítů vlály budov smutečné,
a se všech věží hlahol pohřební
se zvonů nesl, nářek kovový.
A Sibyla jak ve vytržení,
jak v horečce suchým se dívala
a zamlženým zrakem kol a kol,
pak podpírala čelo o mramor
zdí zámků, který krutě vyvrh' ji
na pustou ulici a šeptala:
„Co se mnou děje se to, Bože můj?
Jest pravda vše, co nyní se mi zdá?“
A ledovými prsty hmatala
si po ramenech slabě, po čele,
pak ale náhle bolest palčivou
jak prudkou ránu v srdci cítila
a zalomila divě rukama
a zvolala: „Jsem sama na světě,
on vyhnal mě, jak vyháníme psa,
a láska jeho na vždy ztracena!“

Pak ruce její těžce klesaly
jí po boku a s tíží kráčela
a hlava visela jí na prsa
a vlekla černý závoj za sebou
a pomalu se brala náměstím
a ulicemi, branou posléze
a pořád dále po silnici šla
snad den, snad dva, či pouze hodinu,
vždyť ani nechápala už, co čas,
až lesů šer ji pojal v hlubý klín
svůj posléze, kde stromů šumění
ji vyrušilo z ducha mrákoty,
a udiveně ohlížela se
a nechápala hned, co vlastně strom,
co jeho šum, zda duše ve stromu
a slova v šumění, však zřejmě teď
to rozeznávala, že lidský hlas
se žalující mísí v šelest bříz,
a ejhle v stínu jejich seděl muž
a k srdci tlačil hlavu svého psa,
jejž objímal a takto pravil mu:
„Ty tvore věrný, ty's to jediné,
co zůstalo mi na tom světě zde,
když odešel můj přítel, moje vše!
Co život lidský, život zvířete,
co život rostlin! Nic než vzplanutí,
jež slunce způsobuje ve hmotě,
v tom temném, mrtvém, příšerném tom nic!
Květ plamenem je tichým, srdce tluk
je prouděním jen slunce paprsků!
Když slunce shaslo by, tu žádný květ
by nevzplanul už více, netlouklo

by žádné srdce víc, a tiš a hluš
by příšerně zas vládly temnotou!
On ale, druh můj, Martel, sluncem byl
mým jediným a proto tiš a hluš
v mém vládnou nyní nitru ztemnělém
tak příšerně! Ó jasné slunce mé,
v tu krvavou proč zašlo's bařinu?
Svět celý měl by v smutek halit se,
neb s tebou zemřelo vše na světě,
co krásné bylo a co mělo vzlet,
co dobré bylo! Všemmu konec teď!
Ó lesy lkejte, plačte slavíci,
on odešel, jste pustý, lesiny!
On odešel, jste siří, slavíci!
žel volejte a běda, běda, žel!“
A s pláčem padl na tvář, v temný mech
a nad ním pes vyl hlasem hlubokým.

Tu Sibyla se přiblížila mu,
neb poznala jej, byl to Alberik,
druh Martelův, a vlastní bolest svou,
tu jeho vidouc, zapomínala,
na hlavu jeho ruku vložila
a zašeptala: „Ustaň! Nežaluj!
Je život hořký, sladká je však smrt!
Nuž, přej mu ji a doufej na ni sám!“

Vzhled' Alberik a poznal královnu
a zasmušil se: „Ženo,“ řek', „to's ty?
Proč obraz tvůj vník' jemu do duše?
Ty's mi ho vyrvala! Na tobě lpí

krev jeho čistá, kterou zkazila's
ty teprv zjevením svým vábivým!
Proč démon ženě nad námi dal moc?
To náš je pád! Jak pyšný byl by tvor,
jak dokonalý, muž, bez snížení,
jež nazýváte láskou! Přátelství,
jež druhá k druhu pojí na věky,
toť svatost původu je božského,
to spojení stejného se stejným,
v němž smyslů kalné není víření . . .
V mou duši nikdy žena nevnikne . . .
On odešel. Proč za ním nešla's ty?
Jak tvoje milování chabé jest!
Nuž, odejdi a nech mě zemřítí.“

Tak vyčítal jí, ona s výsostí
však pravila mu: „Velký omyl tvůj!
Co mluvíš mi o smyslů vábení?
Já hřích ten neznám. Jako tobě byl
mi Martel přítelem a ničím víc!
Co lidská zloba na něm spáchala,
ne vina má. Vždyť stejně zasáhla
i hlavu mou. Jsemť vyvrhelem teď
a lidem přísloví a nemám, kam
bych položila hlavu. Bože můj,
ty aspoň psa máš, který nad tebou
teď právě vyl, když trpět viděl tě —
kdo ale pro mne ustrnutí má?
Ten ani ne, ježž Martel miloval,
ten Martel, který též mým druhem byl
a jehož smrt mě hlubě dojala.
Buď, Alberiku, zdráv a spravedliv!“

Něm mladík stál, když rukou kývla mu
a odcházela, jeho ale pes,
jenž znal ji dobře z dob, ach, šťastnějších,
za roucho chytl ji a zadržel
a ona dojmuta jej objala
a nemotornou hlavu líbala
mu mnohokráte, dík mu šeptajíc,
a Alberik to vida, propuk' v pláč
a poklekl a zvolal: „Odpusť mi,
ó královno, ty jasná, vznešená!
Ty's bez viny, jak bez poskvrny jsi!
Ó stůj a čekej, až se rozloučím
zde s Martelem. Viz, zde je jeho rov,
na ramenou svých jsem ho přinesl
v ten tichý kout, kde vítr stromy lká
a tisíc květů voní, hnízda svá
kde slavíci a drozdi staví si . . .
Zde leží Martel! S Bohem, s bohem buď,
ty krásný jinochu, ty nádobo,
jež naplněna zpěvy sladkými
po samý kraj jsi byla! S Bohem buď!
A nemám nikdy víc tě uzřít zas?
A budu věčně marně toužiti
po tobě práhnout, lkát a hladovět?
Ó, lépe bylo by, bych zemřel hned
a vedle tebe ležel dole tam
v té zemi černé, těžké, bezcitné,
jež hruď tvou kruší v hrozném objetí!“

Tak zvolal Alberik a zase pad'
na tvář a plakal, a zas jeho pes
vyl nad ním smutně jako při pohřbu,

a královna též trpce plakala.
Sléz Alberik se zmužil, vstal ■ řek':
„Má paní královská, jsem v službě tvé.
Kam pustým lesem povedu tě však?“

„Jsem bez přítele,“ řekla, „poroučím
se v boží ale svatou ochranu.
On povede mě, kde mě míti chce.
Snad najdu útočiště v klášteře
neb na vsi někde v hlubé samotě
kam snad se nedostane truchlá zvěst
o smutných mých a těžkých osudech.“ —

Šli spolu tedy hvozdem hlubokým
a nemluvili, v bolest shroužení,
a vedle nich šel Alberikův pes,
jenž Javor zván byl, zvíře rozumné
nad míru, tak že věru zdálo se,
že duše v něm jak v lidech, nesmrtná,
a velký byl a silen jako lev
a přítulný jak dítě. Celý dvůr
jej Karlův znal a každý hladil ho
a jména lichotivá dával mu.
Teď smuten byl a s hlavou svěšenou
po boku svého pána lesem šel
a marně ptáci kolem míhali
a vábili ho, by se pustil v hon
za nimi, žertovně jak činíval.
Však náhle stanul, jak by větřil zvěř,
a zaštěkal a nepokojný byl,
a na to hned se ozval koně cval
po hustém mechu. Vzhlédl Alberik

a viděl jezdce, zbledla Sibyla,
neb poznala, že Makár sám to byl
a rázem vzpomněla na štěpnici,
kde drzostí svou byl ji urazil,
a náhle bělmo s očí spadlo jí
a po prvé se jasně zjevila
jí duše jeho černá, zlotřilá
a celá zrady jeho osnova.

Ten bídník zhlíd' ji též a zasmál se.
„Teď nevyvázneš,“ vzkřikl, „z rukou mých!
To sladké tvoje tělo bude mým
a budu rozkoš pít, co mezi tím
tvůj choť, ten bloud, který tě zahodil
a snadně tak v má padl tenata,
jen slzy pije své a trápí se!
Ten lehkověrný, pošetilý bloud!“

A stál už u nich, s koně seskočil,
za dlouhé kštice pojal královnu,
však jako blesk se řítíl Alberik
na bídníka a zvolal zuřivě:
„Tak přiznáváš se tedy ke lži své?
Ty podlý vrahu mého přítele!
Meč vytas rychle! Chceš-li kořist mít,
pak odvahu měj o ni zápasit!
Já chráním královnu!“

A nastal boj
tak zuřivý, že lesem hlubokým
zněl zbraní hřmot jak bouře divoká

a z mečů jiskry rudé lítaly
a Alberik tak volal v zápasu:
„Na útěk dej se rychlý, královno,
neb cítím, že můj sok je silnější
a běda tobě, kdybych podlehl!“

Tu vzchopila se bledá Sibyla,
na Makárova koně skočila
a uháněla lesem šíleně
a slyšela za sebou výkřiky
ty divoké, jež Makár vyrážel,
když za ní nemoh', stále napadán
i Alberikem, těžce raněným,
i Javorem, jenž s pánem bojoval.
Však slabší hluk se stával, slabší vždy,
až zanikl a jista královna
teď byla posléz, že už dohonit
ji Makár nemůže . . .

A mezi tím
co uháněla dál a pořád dál,
kles' Alberik do mechu zmíraje,
vzdych' z hluboka a „Martel!“ zašeptal.
Řek' Makár: „Za ním pospěš do pekel!
Jsi krotký teď? Už prchá život tvůj.“
A Alberik už ztrácel vědomí,
však v duši své si takto řekl sám:
„O životě mi mluví podlý vrah?
To život byl, když Martel živ byl též,
když ruka jeho tiskla ruku mou,
když v jeho zrak jsem jasný pohlížel.
Když on mi zemřel, nastala mi smrt,

teď dech jen prchá, teplá stydne krev —“
Víc nemyslí a necítí už nic,
jen teplý dech mu zavál na čelo
a shasl život jeho s dojmem tím,
že přítelův to slední polibek . . .
A byl to přítel, jehož teplý dech
tak ovanul mu tvář, však přítel ten
byl pouze pes, to Javor pouze byl,
jenž raněn v boji nad ním zavyl teď
a nářkem svým hluš lesů naplnil.
A raněn byl též Makár, lehce sic,
však přinucen přec vrátit k městu se
bez svého koně, bez té kořisti,
již hledat vyšel, zrádce, do lesa. —

A po tři dni pes věrný nehnul se
od svého pána bledé mrtvoly
a jeho pláč jak pláč byl člověka,
den čtvrtý ale sláb a vychrtlý
jak hladem, tak i krví prolitou,
vstal Javor se země a ploužil se
až do města, až v palác císařský,
kde každý znal jej, každý miloval
a přišel tak až v síň, kde za stolem
sám císař seděl v kruhu dvořanů;
na stole tom se mísy kouřily
a víno v zlatých číších hořelo,
však ani jídel ani nápojů
se nedotýkal Karel. Někdo a bled
se díval v prázdno, zrakem skleněným.
Tu zatáh' pes jej za plášť purpurný
a smutně zavyl a pak vzpřímil se,

13*

vzal rychle chléb, jenž ležel na stole
a bral se opět k dveřím k odchodu.

Ném ale vstal, když udivení všech
se jevilo nad počínáním psa,
na tvářích jejích, a tak promluvil:
„Toť hádanka! Kde vzal se zde ten pes?
Tři tomu dni, co zmizel jeho pán,
a nikdo neví, co se stalo s ním!
A pes ten raněn je a vychrtlý!
A přišel sem, ne pouze pro pokrm,
však, věru, jako kdyby pomoci
se dovolávat chtěl v své němotě!“

A náhodou pad' Nemův nyní zrak
na Makára a ten byl zsinálý,
a rychle zvolal: „Zabte, strážcové,
to zvíře rychle, pominuté je!“

Pes pustil chléb, když tento zaslech' hlas
a zaštek' zuřivě a Makár hned
zas volal s horlivostí: „Zabte jej,
což nevidíte, že je zuřivý?“

Však zatím Ném se blížil Javoru,
by hladil jej, ■ jako beránek
se Javor k němu tulil. Řekl Ném:
„Proč proti mně to zvíře nezuří?“

A nyní všickni k němu dvořané
se blížili a všickni hladili
jej po řadě a pes tak krotký byl,

že Makár sám též na něj sáhnout chtěl,
by neurčitý strach svůj zastíral,
však jako lev tu zařval Javor hned
a zježen zuby cenil divoce
a oči krví se mu zalily
a strhl Makárovi roucha kus
a hle tu poranění ukryté
se zjevilo, jež Makár odnesl
si z boje s Alberikem ve hvozdě.

Zbraň tasil Makár, aby zabil psa,
však císař též byl vstal a položil
svou ruku ochranou na Javora
a řekl Makárovi: „Utekl
se ke mně pes ten. Nezabiješ ho!“

A zase pes se tulil, lichotil
teď k císaři a krotký, tichý byl
a císař k němu klonil se a hle!
cos blýskalo se v temné čupryně,
jež psovi dlouhá rostla na čele,
a poznal Karel sponku z rubínů
teď s udivením, vzácný byl to skvost,
jež dívky císařovně v onen den,
kdy na soud šla, na roucho připnuly
a který také nesejmuli jí,
když na hranici byla vedena;
šperk vzácný ten se smekl královně
pak v lese, aniž o tom zvěděla,
když v dojmutí líbala Javora
a náhodou se zavěsil ten skvost
v psa dlouhou čuprynu a našel tak

jej nyní císař Karel. Pozved' ho
a podivení bylo nesmírné,
neb každý věděl, komu rubíny
ty náležely vzácně třpytivé.
Ném ale pravil: „Jako v knize čtu
děj záhadný a plný zločinů!
Pes ten byl s královnou! Tam Alberik
též musil být! A pes je zbědován
a raněn je! Byl tedy jakýs boj!
S kým v zápas mohl vejít Alberik
než s nepřítelem bídným královny,
jenž v neštěstí ji ještě stíhat chtěl?
Na celém světě jeden však jen muž,
jenž nepřítelem jejím tvrdým byl
a žalobníkem a to Makár jest!
On skrýval ránu! Zamlčuje boj!
Proč činí tak? A proč to zvíře zde,
ta nemá tvář k nám ke všem tulí se
a zuří proti němu jedině?
Proč, Makáre, jsi zbledl nápadně
hned Javor jak se v síni objevil?
Ty mlčíš zmateně! Ó, králi můj,
ten soud byl příliš náhlý! Nevinna
je královna, svůj život za to dám!“

Vzkřik' Makár, jako bodnut: „Šílenství
neb kmeta slabá mysl zmatená
z tvých, Néme, mluví úst! Je nevinna
ta svržená a zvrhlá královna?
Proč tedy s Alberikem sešla se
tam v tmavém lese, v kterém Martela
pod dubem pochovali —“

„Viděls' je?“
Ném zvolal náhle s okem pátravým.

A zmaten Makár takto odvětil:
„Šli spolu lesem, prozradil je špeh,
jejž za ní . . . za ním . . . nuž, jejž poslal jsem.“

„A jeho jméno? Zavolám ho sem,
by opakoval vše, co uviděl.“

Tu mlčel Makár chvíli zmateně
a pyšně řekl pak: „Jsi soudcem mým?
Tvou obžalobu hrdě odmítám
a nejsem povinen ti odvětit.“

„Nuž tedy mně,“ řek' Karel, „odvětíš?“

A k smrti bled řek' Makár: „Pane můj,
tvou nezasloužil jsem si nevoli,
když na mě naléháš, pak pouze při
zde Néma hájíš . . .“ Chvěl se nápadně
a bylo ticho chvíli. Zatím pes
byl hltavě chléb snědl, škrabal teď
na dveře vysoké, a pravil Ném:
„Nuž, pojďme za psem všickni do muže
a snad že vše se takto vysvětlí.“

Když Karel hlavou kýv', tu nebylo
lze odporovat, tedy všickni šli,
i Makár s nimi, který vrávorál.
A dlouho šli za psem, jenž vedl je
až k místu v temném hvozďe šumivém,

kde zabit ležel v mechu, nepohřben
tři dni už Alberik, a Javor teď
vyl znova zas nad jeho mrtvolou
a náhle vzpřímil se a zuřivě
se proti Makárovi postavil
a vztekle snažil se ho udávit.
Jen s tíží uchránili Makára,
jenž stále volal: „Ďábel je to sám,
jenž na sebe vzal tuto podobu!“

Však z trávy zvedl dýku nyní Ném
a pravil: „Zbraň to tvoje, Makáre,
já poznávám ji, znak tvůj zdobí ji,
jak přišla sem, je zrezavělá už,
tři jak by dni ji rosa máčela?“

Zbled' opět Makár, chmurný jako bouř
pak řekl císaři: „Mám snášet to?
To zřejmé jest, že viní z vraždy mě
Ném veřejně. Nuž, tedy slyšte mě.
Za svědka volám Boha. Je-li kdo,
jenž za svou vezme Alberika při,
ať na souboj mě vyzve. Rozhodne
v tom boji Bůh.“

A pyšně vzpřímil se,
neb chrabřý byl a boje nebál se.
Tu náhle Javor zase vztyčil se
a v tvář mu hleděl, ne však vztekle teď
a jediný zvuk divný, příšerný
a neslýchaný Javor vyrazil,
jak snažil by se mluvit, děsivé

tak ono bylo krátké zavytí,
že mrazilo to teplou v žilách krev.
A Karel pravil: „Nuže, Makáre,
zde Alberikův jesti zápasník.“

A Makár zvolal: „Pane, krvavá
to urážka! Mám zápasiti s psem?“

„Ty bojíš se ho?“ císař odvětil.
„Zde silná hůl, nuž, braň se, zuřivě
se žene zase Javor na tebe!“

Hůl uchopil Makár v divém zoufalství;
on, který nikdy, chrabří, netřás' se
před člověkem, se nyní bázní chvěl,
neb zvíře neviděl už v Javoru,
však lačné peklo, smečku démonů,
již přišli na žně jeho zločinů,
již přišli do propasti vléci jej.
Ne jednoho, sto viděl kolem psů,
sto tisíc vlků, nohů, ještěrů,
les celý zel jak tlama nestvůry
na nešťastného . . . Nikdy neviděl
ten starý hvozd tak zápas zuřivý,
neb bránil Makár se jak zoufalec.
Měl pouze hůl, pes pouze zuby své,
však oba v ďábly byli změněni,
krev stříkala a pěna lítala
z těl obou, z obou úst a rozeznat
na prosto nebylo už vyti psa
od křiku člověka, a v chumáči
se kouleli a hustý prachu mrak

a listí, mechu dlouho halil je
a úžas měnil Néma, císaře
a ostatní jak v sloupy kamenné,
a ptáci prchali a chvěli se
a stromy jako strachem hučely.
Mrak rozptýlil se ponenáhlu teď
a vedle Alberika mrtvoly
jen na dva kroky ležel Makár bled
a pes mu trhal prsa, vytrhnout
jak by mu srdce chtěl, a zoufalým
tak volal Makár hlasem: „Zabte mě!
Však nedejte mě trýznit zvířetem!
Jste křesťané? Jste lidé? Kletba vám!“

Tu k němu spěchali, však nechtěl pes
ho pustiti a Makár prosil tak:
„Ó, zachraňte mě, ač jsem hříšníkem!
To zvíře zabte, stvůru pekelnou!
Vždyť přiznávám se, že jsem lhář a vrah . . .“
Tu pustil Javor náhle kořist svou
a netrhal ji více, držel jen
ji v spárech, ale tich a kliden byl,
a Makár pravil takto Karlovi:
„Ty bloude, jak jsi lehkověrným byl!
Bez viny žena tvoje Sibyla.
Já vlekl zabitého Martela
v tvou ložnici, když spala. Zabil jsem
zde Alberika, jenž ji chránit chtěl
a svědkem byl ten pes, ten prokletý.“

A zavřel oči. Karel k němu klek'
a divě zakvřlel a tázal se:

„Proč jsi to učinil, ó Makáre,
proč zničil jsi mě?“

Makár zasmál se
jak ďábel sám a řekl: „Ganelon
přec musil pomstěn být! . . . A královnu
já žádal v chvíli slabé, s pohrdou
mě odbyla, s posměchem krvavým . . .“
A ještě zbledl víc, ač zdálo se,
že nemůže ta zsinalá už tvář
víc blednouti a dech se krátil mu
a vypustil svou duši prokletou. —

Od toho dne byl Karel vetchý kmet,
byl zcela zkrušen, mnohdy v temnotách
se ztrácel velký, jasný jeho duch
a občas jen byl zase sebou sám.
Po celé říši rozhlásiti dal
co stalo se a hledat královnu
hned nařídil, však v onu samotu,
kde žila Sibyla, nevníkl ruch
a žádná zpráva nepřicházela
až k ní. Neb donesl Makárův kuň
po dlouhém bloudění ji tenkrát
až k malé chatě, kde žil s ženou svou
a s dítětem svým uhlíř ubohý,
a žila ■ nimi po dva měsíce
a po tom čase uhlíř řekl jí:
„Pojď, paní, se mnou, uhlí povezu
po řece dolů, v klášter nevelký,
kde tebe ale přijmou zajisté
a poskytnou ti víc, než mohu já.

Ty vůčihledě chřadneš, vlhký les
by zhubil tě, na dítě pamatuj,
jež pod srdcem svým nosíš bolestným."

A svolila a uhlíř vezl ji
po lesklé vodě lesem zeleným
až pod skálu, kde klášter onen stál,
byl nízký, šedý, mechem porostlý,
však hostinný, a vešla Sibyla
pod jeho střechu, však když tázala
se abatyše jí, kým vlastně jest,
když jméno svoje měla vyslovit,
tu lítost nesmírná ji schvátila
a její duch se hořem zatemnil
a paměť její jak by ztrácela
se v mlhách bezedných a mluvit
jí bylo nemožné, jen v dlouhý pláč
se dala němý, trapný, příšerný.
A nechaly ji tedy jeptišky
bez dalších otázek a žila tam
a syna svého porodila tam
a vstala po čase a jako stín
se ploužila po chodbách kláštera
a zdálo se, že hrobu kráčí vstříc.
Po celý den do prázdna hleděla
přes stromů vrcholky, tam, směrem tím,
kde myslila, že Karel císař žil
a jednu měla pouze myšlénku:
„zda přijde den, kdy moje nevina
mu zřejma bude? Ó, zda přijde den,
kde po té vodě modré, hluboké
sem popluje, by syna svého zřel?"

A vnitřní hlas jí šeptal: „Nikdy, ach,
den onen nevzejde a zemřeš zde
bez jeho lásky zapomenuta . . .
Snad památku že tvoji proklíná?“
A myslila pak vždy, že hořem svým
a neskojenou touhou zahyne.

Tak minul rok a v klášter konečně
se dostala ta zvěst o královně,
o křivdě velké, jež se děla jí
a o zázračné její očistě.

A abatyše náhle zvolala:

„Pod střechou naší žije Síbyla,
jsem jista, že náš host je královnou!“

A vešla k ní a neopatrně
tak oslovila nyvou Síbylu:

„Má paní vznešená, proč tajíš mi,
že korunu jsi zvyklá nositi
a v rukou držet žezlo Francie?“

Tu zbledla královna a její duch
se opět zatemnil a promluvit
už nedovedla slova, zůstala
jak socha bílá, chladná, nehybná
a polekaná abatyše hned
na druhý den tak psala císaři:

„Můj pane, pošli posla jistého.
Pod střechou mou je žena nešťastná,
tak krásná, stříbrná jak lilie,
však nemá jako kámen v hoři svém.
Mné zdá se vždy, že je to královna,
tvá choť Síbyla. Svědčí tomu vše.“

A jednou k večeru, když Sibyla
zas v němém hoři v stranu zírала,
kde myslila, že žije její choť,
a když si šeptala: „Zda přijde den,
kdy zjeví se tam dole na vodě
loď jeho, kolíbaná vlnami?
a když si vzdychla: „Nikdy, nikdy, ach!“ —
tu náhle přece zjevila se loď
a na přídě stál v plášti stříbrném,
tak stříbrném jak bílý jeho vous
a dlouhé jeho vlasy, Karel sám,
a jejich zraky teď se potkaly
a dvojí výkřik tichem lesů zněl
a všecko hoře, všečen těžký žal
u konce byl, neb prominula mu
a vez' ji císař v palác k sobě zpět
i svého syna, svého Lovise
a celá říše nad tím jásala,
že opět kvetla bílá lilie
na zlatém trůně, Karlu po boku.

Tři léta však jen žila Sibyla
po návratu svém, hoře podřalo
jí kořen žití, příliš hluboko
nůž utrpení v srdce vnikl jí
a uvadla, jak vadne bílý květ
po noci mrazivé. A její syn
též znaky nesl hoře matky své,
byl smuten vždy, byl bled a nesilný,
byl plachý vždy a málo mluvil jen.
Tak vyrostl, a Karlu zdálo se,
že živou jest mu, věčnou výčitkou,

a proto pravou lásku necítil
v svém sirém srdci k tomu dítěti . . .

A nyní vše, co bylo dále se
před léty, mihlo Karlu paměti
když za úsvitu stál na pavlánu
a po odchodu reka Giljoma
se chmurně díval dolů pod stromy,
kde bled a plach stál Lovis, jeho syn,
a císař vyčítal si hrdost svou
a zašeptal: „Vždyť bylo vinou mou,
že v žalu smrtelném jej Sibyla
a v hoři porodila! Zlomil jsem
sám život její! Prsa vypráhlá
tak nekonečným bolem nemohla
vlít v žíly jeho bohatýrskou krev!“

A usmívaje nyní něžně se
kýv Lovisi, a ten když přiběhl
pod samý pavlán, pravil císař mu:
„Proč bázlivě vždy hledíš, Lovisi,
a plaše na mě? Křivdu spáchanou
na matce tvé, tak věru zdá se mi,
že zapomenout nechceš, nemůžeš.“

Tu zaplál Lovis dojat, úsměvem
tak andělským, že celý změnil se
a krásným byl jak někdy Sibyla
a odpověděl: „Otče, miluji
tě celým srdcem, jako matka má
tě milovala vždy, však po prvé

dnes odvahu mám přímo říci to —
o křivdách ale nemluv nikdy víc.“

A Karlu bylo náhle podivně,
byl šťasten tak a kliden, blažený,
však jako mlhou viděl zahradu
teď porosenou, slunce planoucí,
jež vycházelo v plné slávě své,
a nohy se mu třásly pojednou
a náhle věděl, co to jesti smrt.
Bled vrávoral a klesl v mrákotu.
Vzkřik' polekaně Lovis, na pavlán
se mžikem vyhoup', bez rady tam stál
o pomoc volaje a běduje.
Tu padl stín na císařovu tvář,
tu bílou, bledou, temný, ostrý stín
a Lovis překvapen se ohlídl
■ viděl státi mezi otcem svým
a jasným sluncem muže v purpuru,
v němž poznal z Orleanu Ernalta.

„Je mrtev?“ řekl Ernalt překvapen
a nad císařem hbitě sklonil se.
V tom okamžiku Karel otevřel
zrak široce a paměť sbíral svou
a povstal pomalu a řekl tak:
„Ne, Ernalte, jsem posud ještě živ.“
Pak zamyslí se, pravil potom tak:
„To byla mdloba, stáří hlásilo
se náhle tak. Jdi nyní, Lovisi,
a v purpur oděj se a v zlatou zbroj
a vrať se ke mně pak. My pospolu

do chrámu vydáme se, papež sám
kde mši chce sloužit dnes. Už hlubokým
zvon hlásá hlasem právě věřícím,
že blíží se ta svatá hodina.“

A Lovis šel a císař Ernaltu
tak řekl v důvěře: „O službu teď
tě, Ernalte, o velkou požádám.
Dech můj je krátký dnes a slábne hlas
a tepny moje jak by dřímaly.
Nuž, ve chrámě až budem, svatou mši
až papež doslouží, pak povstaneš
a řekneš hlasem zvučným slova ta:
Už Karel, císař, konci blíží se,
je příliš těžka už mu koruna,
na hlavu svého syna postaví
ji tedy dnes! — Ta slova proneseš,
a učiním tak, jak jim ohlásíš.
Ten úkol Giljomu jsem svěřit chtěl,
jejž tobě takto nyní svěřuji.
On není zde, však ty's mi věren též.“

Tak pravil Karel, Ernalt horlivě
však odvětil mu: „Není, císaři,
kdo věrněj' by ti oddán byl než já!
Bůh sám mě poslal, bych byl berlou tvou.“

„Ved' osud mě,“ řek' císař, „zdá se mi,
že zase mdloba těžká na mě jde.“

A Ernalt vedl jej a na lůžko
jej položil a tajil v paláci

co dalo se a zůstal s Karlem sám
a bled a rozechvěn tak šeptal si:
„Teď smělost jen! Duch, zdá se, opustil
to tělo kmeta, na prosto, než smrt
mu zastavila slabý srdce tluk.
Teď smělost jen!“

A temnou zradu kul
u lože Karla, který jako v sen
byl těžký ponořen.

A zatím ruch
byl v celém paláci a zvonů zvuk
zval celé město na mši, celý dvůr,
svým hlasem hlubokým a slavnostním. —
Byl kostel jeden plamen, jedna zář,
třpyt zlata blesky sílal odevšad
a barvy soch a maleb na oknech
dým tlumil kadidla, jenž v oblacích
se modrých nesl vonně kostelem
■ v oblacích těch průvod zjevil se
teď dvořanstva a nádherný byl tak,
že zdálo se, že valil pestrý proud
se purpuru a drahých kamenů
mhou zapálených vůní arabských,
a cinkot zbrojí zlatých, stříbrných
se rozlehal a budil ozvěnu
pod klenbami a sloupy z mramoru,
jichž celý les do výše nesmírné
se pyšně pnul, se hlukem pružně chvěl
a hlaholem všech zvonů obrovských,
jež nad kostelem hřměly souladně

a na tři míle rozvlnily vzduch,
až v lesů hloub a v propasti až hor.
A v pravo, v levo od oltáře teď
se rozhrnuly z nachu záclony
a s levé strany, v rouších vlekoucích
se dlouze po dlaždicích z porfyru,
při zvucích harf a fléten lahodně
se spojujících v žalm posvátný,
sbor biskupů a arcibiskupů
bral pomalu se . . . Mitry ze zlata
a plné blesků perel, smaragdů
na hlavách jejich plály nádherně
a zlaté jejich berly pastýřské
se v dýmu mihaly a paprsků
slap celý zdál se padat z rubínů
a karbunkulů žhoucích, zdobících
těch berel konce, krásně zahnuté.
A jako bílý měsíc v slávě své,
v své tiché, snivé, svatě velebné,
za nimi krácel stařec oděný
v háv sněhový, to římský apoštol
byl, papež sám; tiara na hlavě
ze zlata bledého mu zářila
a jeho plášť jak jíním třpytil se
hvězd jasných stříbrem, vtkaných do hávu.
A ruka jeho, jako ze sloni,
kříž žehnající s klidnou velebou
ve vzduchu naznačila . . . Celý chrám
se zatřás' hromem až do základů,
neb na kolena celé rytířstvo
tam shromážděné, celý padal dvůr
ve zbroji ze zlata neb ze stříbra,

14*

a zbraně padající na dlažbu
před spásy naší drahým znamením,
bouř způsobily, dlouho dunící
pod klenbami, a druhá nyní bouř
se třásla vzduchem, hřměla kostelem:
třesk zlatých polnic okny otřásal
a ■ pravé strany v plášti blankytném,
jenž pod zlatými slunci ztrácel se,
tak jejich lesk ho celý pokrýval,
teď Karel Velký, císař, zjevil se,
sám jako slunce v sklonku na večer.
A před ním Ernalt z Orleanu šel,
meč nesa obnažený, pláště lem
však čtyři nesli mocní králové,
již na hlavách svých měli koruny.
Sám Karel ale bez koruny byl
a bílé jeho vlasy bohaté
na čele jeho, duchem prodchnutém,
mu jedině tvořily diadém.
A berla jeho, o niž podpíral
se lehce jen, byl Lovis, jeho syn,
jenž po boku mu krácel v pokoře
a zrak svůj k zemi klopil v skromnosti.

Trůn v pravo čněl a trůn čněl na levo.
Sed' papež na jeden, na druhý král
a zase zahučela chrámem bouř,
neb celé rytířstvo a dvořanstvo
teď s dlažby vstalo, kam se vrhlo dřív,
a každý tasil meč na znamení,
že hotov chránit kříž a korunu.

Když přestal hluk, vstal papež, sloužil mši
za hlaholení zvonů stálého,
za pění harf a fléten stálého,
za stálé přítomných všech modlitby.
A zase kříž nad nimi udělal,
mše skončena když byla, apoštol,
zas hřměla bouř, neb padali zas v prach
před spásy znamením, však slavnostní
hned ticho nastalo tak hluboké,
že bylo slyšet mouchu bzučeti,
když Karel povstal, rukou mocně kýv'
a na oltář na zlatý ukázal.
Tam hořelo cos jako meteor
a jiskřilo se, plálo, sálalo:
to zlatý věnec slávy francouzské,
to císařova byla koruna,
to žezlo bylo, říšské jablko,
vše v třpytu démantů a koruntů,
ve třpytu smaragdů a safírů
jak kupa pestrých, rozdrobených hvězd.
Zrak Karlův velký byl a planoucí
a zdálo se, že ústa otvírá,
by promluvil, však náhle pokryla
tvář jeho bledost, mocně zachvěl se
a sláb kles' na planoucí zlatý trůn
kmet zlomený, jenž k hrobu táci se.
Byl úžas velký, ticho hluboké
a nikdo sebou nehnul. Pyšně však
jak anděl zpuřný, bled a rozechvěn
vstal Ernalt z Orleánu, vzpřímil se
a krásný byl v svém rouše z purpuru,
a vysoký stál v zlatém planutí

své vzácné zbroje jako Lucifer,
jenž k boji chystá se a zvolal tak:
„Vy všichni slyšte, můj co hlásá ret,
neb ústy mými Karel mluví k vám!
Rtem jeho jsem, jenž velí, královsky,
a mečem jsem, jenž hájit rekovsky
to bude, co má slova oznámí . . .“

A ticho ještě hlubší nastalo
když kovozvučným hlasem Ernalt děl
ta slova, hrdou hlavu zvedaje
teď ještě hrději: „Ta hodina
je nejvážnější v celém století,
a nová doba zdroj svůj bere z ní!
Skon Karla Velkého je na blízku
ten někdy olbřím nyní sláb jest tak,
že hlava jeho neunese už
tu korunu, již někdy zdobila.
Na jinou skráň chce teď ji postavit.
Syn jeho Lovis jest jí dědicem.
Vy slyšeli jste. Souhlas jevte svůj.“

Tu hukot byl, jak když se přelévá
při shroucení se horstev pravěkých
do nových břehů moře nesmírné,
a ticho pak když zase nastalo,
klek' před oltářem biskup pařížský
a jménem celé říše volal tak:
„Buď Bohu chvála! Žádný cizinec
na Karlův nedosedne tedy trůn!
Král příští náš má v žilách tutéž krev,
jež koluje nám v žilách, jazyk náš

jest drahým jeho také jazykem!
Buď Bohu chvála, neboť běda těm,
jimž cizí vládne! Sedí na stolci
jim jejich vrah! O lásce mluví jim
a nenávidí je a podlá lež
je každé jeho slovo, jeho dech
je mor a zkáza! Jako vlkodlak
se krví jejich živí, lačný vždy!
Vše jeho jest a jejich není nic,
on pánem jest a oni trpěni
jen v domě, kam se vetřel úlisně!
A sketství posléz schvátí duše jim
a jedinou je ctností u rabů,
jimž plazení se stává rozkoší . . .
Škleb dává jim a žádá úsměvy,
v tvář plve jim a za to v rouhání
mu, v hnusném, hymnu chvály zpívají!“

A celým chrámem hromem zaznělo:
„Buď Bohu chvála, žádný cizinec
na trůnu našem sedět nebude!“

Tu povstal Karel, snivě, zamyšlen
se díval na Lovise, pravil pak:
„Pojď sem, mé dítě!“ Lovis třásl se
a nesměle se blížil, klopil zrak
a neproněsl slova. Císař však
se vzpřímil náhle, změna zázračná
na jeho tváři byla, v postavě,
byl opět obrem, zrak mu planul zas
jak v době jeho žití hrdinské
a hlasem zvučícím jak zvonů kov,

jenž celým rozléhal se kostelem,
tak pravil Lovisovi: „Leží, viz,
tam koruna na svatém oltáři.
Je pro tebe — ne bez podmínky však.
Rci, odpověz mi svatou přísahou:
Chceš spravedlivým být a dovedeš
se střící hříchu, nečistoty vší?
Chceš přímým být a nenávidět lež,
chceš nenávidět zradu, úskok, lest,
a slibuješ, že chránit budeš vždy
i sirotka i vdovu? Zkoumej se,
zda vůli máš dle slov mých jednati,
a uznáš-li, že schopen toho jsi,
pak jdi, ó Lovisi, a vezmi ji
tam s oltáře, tu skvělou korunu!“

Bled Lovis byl a zrak svůj upíral
na otce svého, krok učinil blíž,
však nepozdvihl ruku k oltáři
a zašeptal jen: „Pomáhej mi Bůh,
dle slov tvých, otče, jednat vůli mám.“

Zas bylo ticho, ještě výš a výš
se vztyčil císař, celý v jasu stál
a v záři nadzemské, jež linula
mu s čela vysokého, ze zraků,
jež svítily teď jako požáry,
a z úst se zdálo, že mu plameny
a blesky šlehaly, když zahřměl tak:
„Můj Lovisi, tam leží koruna!
Chceš-li ji nosit, bohatýrem buď!
Na válku připrav se, neb možné jest,

že po mé smrti pohan chopí se
zas meče, aby sbořil budovu,
již postavil jsem pyšnou, nádhernou,
a která hvězd se svatých dotýká!
Jsi mužem, abys v čele vojsk svých jel,
bys rozdupal, co v dráhu staví se,
bys krví brodil se a svítil si
na cestu měst a vesnic požárem?
Máš odvalu, být divou vichřicí?
Pak jdi a vezmi žezlo, korunu!
Však chvěje-li se srdce v prsou tvých,
pak zpátky, pravím, couvej, nedotkni
se ani žezla, ani koruny!“

Byl strašný císař v okamžiku tom,
krev zalila mu oči, pozdvihl,
jak udeřiti kdyby syna chtěl,
své mocné ruce, nastal velký ruch
a Lovis zbledl, náhle odvaha
mu klesala, jak před příšerou couv'
před otcem svým, jenž zdál se zuřivým,
a odvrátil svou od oltáře tvář.
Tu naposled v svém žití propukl
v hněv slepý, zhoubný jako živlů hněv,
na trůnu vzpřímen, Karel Veliký
a zařval jako divý pouště lev:
„To není syn můj, tento zbabělec!
Přec nevěrná mi byla Sibyla!
Ni krůpěj nemá v žilách krve mé
ten bledý hoch! On couvá, bojí se
té požárové, rudé koruny,
jež boj mu připomíná krvavý!“

Hoj, odveďte ho! Rychle, oblečte
jej v mnicha háv a vlasy stříhejte
mu dlouhé, plavé! Ať je zvoníkem
kdes v klášteře, kde hanbu pochová
svou neslýchanou a svou zbabělost.“

A Lovis štkaje v dlaně schoval tvář
a všickni ohromeni zůstali
kol rytíři, biskupi, hrabata
a Karel klesl umdlen na stolec
a náhle shasl plamen hněvu v něm
a zlomený byl zase, slabý kmet,
jenž sotva dýchal, sotva vědomí
měl toho, co se dělo a co sám
před chvílí ještě mluvil v hněvu svém.
V té strnulosti Ernalt jedině
byl kliden, smělý, k činu odhodlán,
nad císaře se sklonil, zřel mu v zrak
a hlasem silným pravil: „Pane můj,
ty's příliš tvrdý, příliš krutý jsi!
Ó pomni přec, že ještě dítětem
jest téměř Lovis, jediný tvůj syn!
Dej času mu, by z něho stal se muž.
Ó, nediv se, že příliš těžké je
to tvoje pro něj žezlo, koruna,
vždyť sám je držeti už nemůžeš
ve kmetských rukou svých. Nuž odevzdej
tu korunu, to žezlo v ochranu
mou věrnou, bezpečnou. Na místě tvém
já budu stát, já budu bojovat,
a králem budu tedy dočasně,
a korunu a žezlo odevzdám,

až mužem bude, rytířem, tvůj syn,
zpět v jeho ruce, které příliš jsou
teď slabé, chvějící se, jako tvé!“

A směle korunu vzal s oltáře
a podával ji Karlu skláněje,
ne příliš mnoho, zpupnou hlavu svou,
by přijímal ten symbol nadvlády.

Byl úžas velký tak u přítomných,
že ruka ani jedna nehnula
se k obraně práv krále Lovise,
že jediného slova slyšeti
v tom četném shromáždění nebylo,
zlým jako kouzlem jat tam každý stál,
v sloup obrácen, a císař Karel sám
se nejvíce zdál temným čarem jat,
jak polekán se třásl, bled a sláb,
vzal korunu a na skráň postavil
ji Ernaltovi. Ten teď králem byl
a vznesl hlavu v pýše šílené
a slabý vzlyk se nesl kostelem,
to vyděděný Lovis zakvílel.

Tu rozlítly se dvéře bronzové,
na prahu basiliky Giljom stál,
byl pokryt prachem, rozedral si šat
tou toulkou trním v lese od rána,
kde marně stíhal zvěř, až zvonů hlas
jej volal k městu zpět a budil v něm
cit neurčitý, jakés neštěstí

že hrozí Karlovi a bylo mu,
jak by ty zvony stále volaly
jej na pomoc a jak by hlásaly
mu hromově, že stvůra pekelná,
již potříť měl, jak zvěštěno mu snem,
ne v lese jest, že plouží palácem
se zradně, podle, temnem zrozena.
A k městu uháněl jak bouře zpět
a bez dechu o dvěře bronzové
svě horké čelo chladil na chvíli,
a slyšel drzou Ernaltovu řeč
a tasil meč a dvěře rozevřel
v té chvíli, když stál Ernalt s korunou
na zrádné hlavě, pýchou hluch a slep.
A jako blesk se Giljom chrámem hnál
a vzmachem obrovským zakroužil meč,
jejž třímal rek oběma rukama,
mu nad hlavou a vzduchem zafičel
a Ernalt stat byl rázem jediným
a hlava jeho třikrát skočila
po stupních z mramoru a zbrocena
tou krví jeho zrádnou, koruna
o dlažbu zazvučela příšerně
jak puklý zvon a k nohám Karlovým
trup Ernaltův se skácel jako strom.

Zněl výkřik hrůzy, Karel prudce vstal,
však Giljom hbitě zvedl korunu
a Lovisovi na hlavu ji dal
a řekl císaři: „Zdráv buď náš král!
Já jménem božím konal povinnost
a spravedlnost pouze!“

Usmál se
tu Karel Velký, kouzlo minulo,
jež jako kámen na něm leželo,
a nevěděl to nikdo, netušil,
že mezi tím co tělo sedělo
tam na trůnu jak mrtvé, jeho duch
se zatím stápl v děje budoucí
a viděl na dně jejich mlhavém,
jak v hrobě spal a jak se pohan zdvih'
zas osmělený, útok poslední
jak činil na svobodu Západu,
jak zatřás' mocně říše základy,
jak Francie co koráb na moři
bez vesla tácela se v záhubu —
však z tmy té bídy hvězda zářivá
se vynořila, silné rameno
kříž pevně třímalo a štít a meč
a slabého chránilo Lovise:
ta hvězda, onen štít a onen meč
byl Giljom Fierabras . . .

A usmál se
teď proto Karel blažen, zbudiv se
při pádu zrádce ze snů prorockých,
a v celé výši své a velebě
se jevil zas, a zas byl Karlem tím,
před kterým svět se klaněl, nebylo
však pýchy nyní na něm, velekněz
spíš zdál se být, jenž odkládal svůj meč,
ježž tasil jen na chrámu obranu,
a cosi snivého a sladkého
mu zářilo ze zraků přejasných

a jako hudba zvonů vánočních
byl jeho hlas, když pravil Lovisi:
„Buď tedy králem. Síla slabých buď.
Buď spravedlivý a buď pravdivý.
Měj v úctě chudobu a pomni vždy,
že nejsi vrcholem, že stojíš jen
na vrcholu, to hlavní že je peň,
ten bez vrcholu dále může žít,
neb kořeny má, vrchol beze pně,
král bez lidu, že ničím nemůž' být.
Když budeš pokorným, též pokoru
u jiných najdeš. Hrdost potkává
se s hrdostí vždy. Dávám v ruce tvé
svou Francii, tu sladkou naši vlast,
a její vdovy, její sirotky
tvé péči svěřuji . . . Toť odkaz můj . . .
Jsi ještě sláb a třeba pomoci,
jsi ještě mlád a rady třeba ti.
Zde stojí Giljom, Giljom Fierabras,
u něho najdeš rad a pomoci.
Můj Giljome, buď králi přítelem.
Toť tobě, bohatýre, odkaz můj.“

Zved' beze slova Giljom k přísaze
svou ruku věrnou, čistou, hrdinskou,
a Lovis, vědom si své slabosti,
klek' před Giljomem, vroucně obejmul
mu kolena a šeptal: „Miluj mě
a buď mi věrným!“

Giljom zvedl jej,
sám poklonil se před ním hluboce

a položiv svou ruku na oltář
na svaté ostatky, tak slavně děl:
„Tvým, králi můj a pane, zůstanu
až do skonání.“

„Amen!“ papež děl
a císař Karel dlouhý polibek
vtisk' Giljomu na čelo, obrátil
se k shromážděným pak a promluvil
svá slova na tom světě poslední:
„Hle,“ řekl jim, „můj život uniká!
Mám prosbu na vás. Kdo ji odepře
kdy umírajícím? Má prosba zní:
ó milujte se svorně vespolek!
Zášť hubí říše, láska mocná však
je udržuje, sílí, povznáší . . .
Ó milujte se! Láska všechno jest,
z ní všechna pravá velkost temení.
Ó milujte se svorně vespolek! . . .“
A náhle mlčel. Velká vidina
mu duší táhla, celý život svůj
jak mihotavým bleskem mizícím
zřel před sebou a viděl nástrojem
že v rukou strůjce lidských osudů
byl vždy a ve všem. Oděl Hospodin
ho nádherou jak Šalamona kdys
a celé tvorstvo jemu sloužilo,
když za velkým šel cílem, za svatým.
Vždyť v lese jednou ptáci mluvili
a na cestu ho vedli na pravou,
když temným lesem, hrozným, zakletým
byl dlouho bloudil ■ celým vojskem svým.

A divým mořem, plným černých skal
když jednou plul, by stíhal pohana,
a když jej neved' žádné hvězdy svit,
tu z temna vod se obr kovový
zved' vysoký jak věž a planoucím
jak meteory zrakem svítil mu
a žhávými mu prsty ukázal,
kde skrytá pod vodami skaliska . . .
Tak dály k vůli němu divy se!
Ne, k vůli úkolu, ježž vykonal,
ježž vykonal tak šťastně . . . Římská říš
ta stará, mocná, znova povstala,
však byla křestanskou a Francie
jí byla korunou . . . Jak šťastný byl
v té chvíli poslední! . . . A nyní cos
jak vůně růží, vůně lilií,
jak ptáků klokot, hvězd jak bílých svit
se v nitru jeho sladce šířilo
a řadou táhly stíny přejasné
před zrakem jeho shasínajícím,
ty ženy, které v žití miloval,
ti přátelé, již před ním odešli,
a děti které s pláčem kladl v hrob,
a posléz Roland, Roland milený
víc andělům než lidem podoben,
a slza poslední polila tvář
teď císaři, však byla přesladká,
neb Roland ratolestí palmovou
mu kýval přivítání . . . Zašuměl
teď v sluchu císaři les hluboký,
byl vlhký, plný zpěvu skrytých vod,
a plný slavičího klokotu,

a hle! tam stála bílá postava
jak luna na nebi a Karel vzkřik':
to byla matka jeho! Cítil se
zas dítětem a spadla s něho tíž
ta pozemská a všechna velikost,
již lidé na něj byli vložili,
a k matce své se tulil, jakby sen
teď prchal noční, chmurný, tížící
a zašeptal jí: „Chvála Bohu buď,
vše bylo klamem, vše, co trpěl jsem,
mé hříchy, bludy moje, bol a trud!
Jsem s tebou zas!“

A ona polibek
na rty mu vtlačila, a pocit ten
byl poslední, jež cítil na zemi,
v mrak paměť zapadla a vědomí
a skonat takto Karel Veliký . . .

A dlouho nikdo sebou nepohnul,
ač všickni tušili, že odchází
ta velká jeho duše . . . Planul zrak
mu ještě jako slunce, nehybný
ač byl a ztrnulý a skleněný,
a všickni v chrámě sotva dýchali,
až papež jeho ruky dotknul se
a vlastní ruce k nebi zvedl pak
a slavně řekl: „Skonal, mrtev jest!“
V plác propukli tu všickni hlasitý
a všechny zvony v říši nesmírné
se samy sebou hnuly, zvonily

zpěv pohřební, jak posud neslyšel
na zemi nikdo . . .

V rakev nekladli
to bohatýrské tělo, odnesli
jej na stolci na zlatém, třpytícím
se drahokamy, v kobku hlubokou,
jež zela soumravně jak jeskyně,
tam postavili stolec, na kterém
v plášť zlatý halen seděl v slávě své
a ve velebě Karel Veliký,
a na kolena obnažený meč
mu položili. Tiše, tiše pak
krok za krokem po zpátku pomalu
se brali z kobky, desku kamennou
pak přiklopili a tak v hrobě byl.
Tu zahučela divá vichřice
od slunce západu až k východu,
tak nesmírná, že lesy krušila,
že města třásla se — to obracel
list anděl smrti v knize osudů
těch našich lidských, neboť pohřbem tím
se dovršila doba památná
a zapadla jak hvězda za lesy. —

O B S A H.

	Str.
Píseň o Rolandu	1
Píseň o korunování krále Lovise	89

APR 28 1978

F.C.I. BOOK SERVICE

4, Holland Rd. W.16

